

EN ØJENVIDNEBERETNING.

EN BERETNING FRA BESÆTTELSESTIDEN.

PERIODEN 1943-45.

Oplevet og skrevet
Af
Uffe Rambæk
Orlogskaptajn
April 2001

EN ØJENVIDNESKILDRING.

EN BERETNING FRA BESÆTTELSESTIDEN.

PERIODEN 1943-45.

KAPITEL 1.

BAGGRUNDEN.

De tyske koncentrationslejre blev oprettet umiddelbart efter den, ejendommelig nok, østrigsk fødte sataniske politiker, fanatiker og leder af det tyske national socialistiske Arbejderparti (NSDAP), Adolf Hitler, i 1933 var blevet valgt som Tysklands kansler (statsminister)

Efter den daværende præsident Hindenburg's død kort efter, blev han "valgt" til Præsident, under begrebet "Der Führer".

Straks efter sin tiltrædelse skaffede han sig, ved, med falske iscenesættelser af et påstået statskup fra kommunistisk side, dekretter der gav ham den totale magt over alle regeringsorganer. Han var nu diktator og gik nu i gang med at underkue den tyske befolkning

For at kunne holde magten, var det nødvendig fjerne enhver opposition d.v.s. socialdemokrater, kommunister og mange oppositionelle enkeltpersoner bl.a. fra gejstlige kredse og i øvrigt alle der offentlig eller privat talte nedsættende om regimet.

Der blev på hans ordre starten på en heksejagt på ledende medlemmer fra disse grupper, alle der blev fanget blev arresteret og uden dom indsat i såkaldte arbejdslejre (koncentrationslejre), for som det officielt hed, at blive "genopdraget".

Efterhånden udviklede "klientellet" sig til også til at omfatte personer uden egentlig politisk betydning, men som alene skønnes upålidelige.

Mennesker der alene på grund psykiske eller fysisk mangler ikke passede ind i den nye verdensorden, f. eks. åndssvage og invalide med en kronisk defekt var ineffektive på arbejdsmarkedet og derfor uden værdi, en belastning for systemet, blev enten likvideret eller inden likvideringen anvendt som medicinske forsøgsdyr.

Endelig var der jøderne. Denne befolkningsgruppe, som igennem det meste af den historiske

tid havde været udsat for forhånelse og forfølgelse, havde Hitlers specielle opmærksomhed.

Hitler havde lige siden ungdomsdagene, hvor han som fattig subsistensløs vagabond, (han udgav sig for at være kunstmaler) gik rundt på gaderne i Wien og forsøgte at sælge sine malerier, nære et fanatisk had til hele jødedommen, han beskyldte dem, som race, for at stå for hele verdens skørlevned og ondskab, og var således med deres "medfødte griskhed" årsag til al elendighed i verden.

En nærmest ligegyldig hændelse i Paris 1936, hvor en frustreret ung jøde forulempede en tysk embedsmand, var begyndelsen til en voldsom pronomen (forfølgelse) af alle jøder i Tyskland.

Hitler fortolket denne hændelse til noget der nærmest lignede mord og lod sin propagandaminister, Goebels, (et oratorisk geni i løgnens tjeneste) i hysteriske taler i alle medier og forlange, at der overalt i landet blev iværksat gengældelses og terroraktioner overfor alle jøder.

Og gengældelsen kom omgående. Natten mellem den 9' og 10' november 1933, med det nazistiske styres velsignelse, gik Hitlers betroede folk fra hans berygtede og brutale SA korps til angreb på alle jødiske forretninger, firmaer og synagoger over hele landet, ingen jøde kunne føle sig sikker, mange blev gennempryglet, hvorved mange fik alvorlig lemlæstelser der i mange tilfælde medførte døden.

Denne nat blev kaldt KRYSTALNATTEN, opkaldt efter en tilsvarende prognome i middelalderen, hvor franske katolikker angreb og nærmest udryddede franske protestanter.

Dagen efter vedtog den tyske rigsdag "enstemmigt" en lov, der, med baggrund i "jødernes opstand" natten før, fratog alle jøder retten til at eje fast ejendom og formue, ydermere blev det dem forbudt at drive selvstændig forretning. Alle jøder i statsadministrationen blev øjeblikkelig afskediget. Civile firmaer fik ordre til at afskedige alle jøder de havde ansat.

Som kendetegn på deres totale fornedrelse skulle alle jøder, børn som voksne, bære en gul "Jødestjerne" synlig på tøjet.

Herefter var alle tyske jøder fredløse

De jøder der forbrød sig på alle de nye dekretter, blev omgående arresteret og sat i koncentrationslejre.

Men det skulle blive meget værre endnu.

Efter Hitlers angreb på Polen den 1. september 1939, starten på den store krig i Europa, kom mere end halvdelen af Polen, efter et hurtigt overstået brutalt lynangreb, underet tysk rædselsherredømme. (Sovjetunionen havde efter en hemmelig traktat med Hitler, besat den anden halvdel!!), SS specialtropper begyndte nu en skånselsløs jagt på alle jøder og andre uønskede i det besatte område, kun få slap fri. Alle blev enten omgående henrettet, og derefter brændt eller kastet i store fællesgrave, de arbejdsduelige blev sendt til hurtig nyoprettede koncentrationslejre, hvor deres arbejdskraft blev udnyttet skånselsløs, indtil de døde af sult eller udmattelse, eller simpel hen blev pryglet ihjel, når al deres arbejdskraft var opbrugt blev de omgående likvideret.

Efter tyskernes besættelse af Danmark og Norge slap danske og norske fri i første omgang, men deres time skulle senere komme

I juni 1941 udvidede Hitler krigen med et stort anlagt angreb på Sovjetunionen, også her vandt han i begyndelsen, den ene sejr efter den anden, og jagten på jøder fortsatte i uformindsket tempo. Udover jøderne startede nu også en jagt på alle kommunistiske og intellektuelle i alle de besatte områder.

Men der opstod nu for SS bødlerne et stort problem, de hidtil anvendte bestialske henrettelsesmetoder var for langsomme, mængden der skulle henrettes var efterhånden blevet for stor, og som SS chefen Heinrich Himler udtalte: De tidligere metoder var ved at blive en belastning for de af hans folk der skulle udføre jobbet, og nu oven i købet på overtid!!

Det blev derfor bestemt at alle fremtidige henrettelser af jøder m.m. skulle gennemføres ved gasning med giftgas og ligene skulle brændes i krematorieovne, ordren skulle nu også gælde for alle jøder i alle besatte lande, d.v.s. også jøder fra Frankrig, Holland, Belgien, Luxemburg, Norge og Danmark.

For at kunne gennemføre denne opgave blev der til dette formål blev der oprettet specielle lejre (Dødslejre), der alle kom til at ligge i de østlige områder og allerede eksisterende lejre blev "moderniseret".

Nu gik der stærkt, indtil krigens afslutning i maj 1945, lykkedes det for SS specialkommandoer at likviderer 6 millioner jøder og et meget stort, men ukendt antal andre ikke "ønskede", ikke alene fra de østlige områder, men fra alle af tyskernes besatte lande.

Udover disse omtalte udryddelseslejre var der overalt i Tyskland og i de fleste besatte lande oprette koncentrationslejre hvor fangerne var tilfangetagne civil, for det meste modstandsfolk, eller mennesker der på en eller anden måde havde generet "Herrefolket". Der var menneske fra alle nationer, dog hovedsagelig fra østlandene, men derud over var der mange franskmænd, hollændere, tyskere, belgier, nordmænd og danskere.

Formålet med disse lejre var for så vidt enkel, "få så meget arbejde ud af fangerne, inden de omkom af overanstrengelse, sult eller sygdom." Fangerne eller Häftlingene, som de skulle kaldes, blev ved den mindste afvigelse fra de skrevne og som oftest uskrevne regler, straffet med slag og pisk, selv for små forseelser, disse afstraffelser medførte ofte alvorlige lemlæstelser eller døden.

Levetiden for fanger, i en såkaldt arbejdslejr, der alene måtte lever af den føde lejren bød på, hårdt arbejde og ustandselig legemlig afstraffelse, hvilke gjaldt for langt mere end 90%, var sjældent mere en 3 - 4 måneder.

Den 26. oktober 1944, blev jeg sammen med 12 kammerater, arresteret af danske SS folk, (medlemmer af Schalburgkorpset), for illegal virksomhed (våbenmodtagelser og som medlem af den nyoprettede hemmelige hær.

Arrestationen medførte, fængsling efterfulgt af et midlertidig ophold i den danske koncentrationslejr, FRØSLEVLEJREN, og sluttede så endelig i den tyske koncentrationslejr NEUENGAMME, der var beliggende sydøst for Hamburg. Herfra kom vi alle 12 forholdsvis helskinnet tilbage til Danmark den 20. april 1945. Vi skulle dog først en tur til Sverige (Båstad) med status som flygtning. Det blev dog et kort ophold, den tyske kapitulation kom den 5. maj og vi kom tilbage til Danmark som frie.

Om mine oplevelser i tysk fangeskab omhandler de følgende kapitler.

For at få overblikket over situationen på den tid, vil jeg lade beretningen begynde på det tidspunkt jeg begyndte på min tilværelse i søværnet som Mathelev.

KAPITEL 2.

DET PÅHVILER ENHVER I SØVÆRNET AT HÆVDE
FLAGETS ÆRE OG VED IHÆRDIGHED OG PLIGTOPFYLDELSE AT
DYGTIGØRE SIG TI SIN TJENESTE.

(Mathelevens aftenbøn)

BEGYNDELSEN PÅ MATHELEV UDDANNELSEN.

I januar 1943 blev jeg indkaldt til aftjening af værnepligt. Den skulle aftjenes ved Kystdefentionen, et værn, der var underlagt søværnet, og som omfattede forter og militære kystinstalationer.

Rekrutuddannelsen der foregik på Middelgrundsfortet var nærmest en parodi på uddannelse af soldater. Efter tyskernes ankomst var der skåret så meget i uddannelsesplanerne at det nærmest var umulig for befalingsmændene at "underholde" os med andet end en bunke ligegyldigheder, der ofte udviklede sig til noget nær det groteske.

Efter en 2 måneders rekrutuddannelsen, blev jeg sammen med 6 andre kammerater udstukket til vagttjeneste på et af de gamle nedlagte Forter, TÅRBÆK FORTET var navnet. Fortet lå midt ude i Dyrehaven, og blev nu anvendt som søværnets depot for miner og torpedoer.

Tjenesten ved Kystdefentionen, der udelukkende bestod i vagttjeneste, var ualmindelig trist, kedelig og uinteressant, det eneste gode var, at Tårbækfortet lå så tæt på DYREHAVSBAKKEN, så i fritiden, når den åbnede i april, kunne vi da deltage i morskabet derude.

På et tidspunkt kom der fra Søværnets personelkontor meddelelse om, at søværnet søgte folk som Mathelever. En Math var en fast menig antaget på kontrakt. Mahter var inddelt og uddannet i forskellige specialkorps, korps der fremover ville være var retningsgivende for den enkeltes tjeneste og karrierer, bl.a. blev der søgt smede til artillerimekaniker-korpset, altså våbenmekaniker. Kravet for optagelse var, at man var udlært i fag indenfor metalindustrien.

Det var lige noget for mig, jeg var jo udlært som klejnsmed.

En væsentlig årsag til at jeg søgte at fortsætte, var den store arbejdsløshed, der på grund af krigen, var inden for faget. Jeg havde tidligere prøvet at været arbejdsløs i tiden op til jeg blev indkaldt, og

en fremtid til atter at skulle stille op i arbejdsløshedskøen, var åbenbar. For at få arbejde var der kun et alternativ, at jeg mere eller mindre frivilligt ville tage arbejde i Tyskland. Noget jeg absolut ikke havde lyst til.

Tyskerne havde, efter deres ankomst i 1940, forlangt, og med den danske regerings velsignelse, at danske arbejdere, mere eller mindre frivilligt, kunne tage arbejde i den tyske krigsindustri, som erstatning for de tyske arbejdere der var sendt til fronten. For at fremme "tilslutningen" ville, såfremt man ikke accepterede, arbejdsløshedsunderstøttelsen bortfalde.

Jeg sendte så en ansøgning ind til søværnets personelkontor, og i maj måned kom der besked til fortet at jeg skulle stille ved gymnastiksalen på Holmen for at starte på optagelsesprøverne.

Efter at havde vel overstået prøver for optagelse som Mathelev, skulle jeg den 7. juli stille på Holmen for at begynde min nye tilværelse, denne gang i søværnet.

Atter engang stod jeg så igen uden for Værftbrovagten i Prinsessegade og ventede sammen med ca. 150 andre unge kammerater på at vore fremtidige befalingsmænd skulle komme og føre os ind i det, der for de fleste var et lukket land.

Medens vi stod der og ventede, opdager jeg pludselig 2 kendte ansigter midt inde i flokken, det var to af mine "gamle" lærekammerater fra VESTA, Ove Johnsen og Svend Jonasson.

Det var jo Svend, der på filebænken på værkstedet så malende havde berettet om hans far, Matroskvartermesteren's, oplevelser på Holmen og i søværnets skibe, om togter til Færøerne, Island og Grønland. Selv om vi dengang efterhånden var ved at blive træt af alle hans "skrøner", ja, så må der, måske ubevidst, havde været noget der fængede!! Men et glædelig gensyn var det.

(Jeg kom for resten senere til at kende hans far, dog mest under "navnet" Jonas Havblik)

Jeg var endnu ikke hjemsendt fra kystbefæstningen, så jeg mødte den første dag i fuld uniform og medbringende al mit udstyr, stuvet ned i den rædselsfulde jernkasse også kaldet en ransel som jeg havde fået ved indkaldelsen den 3. januar.

På beklædningsmagasinet afleverede jeg al mit udstyr fra kystbefæstningen og fik så udleveret stort set det samme igen, dog med een væsentlige forskel, alt var denne gang nyt, nye uniformer, sammen med alt det udstyr der fremtidig hørte med til en rigtig marine-soldat i søværnet.

Alt det udleverede udstyr skulle denne gang staves ned i en køjesæk, sådan en som en rigtig "sømand" brugte, køjesækken var en stor cylinderformet lærreds-sæk der kunne bindes sammen foroven og låses med hængelås.

Denne gang slap jeg heldigvis for den vaccinerings mod meningitis, en vaccination alle skulle have ved indkaldelsen, jeg havde jo fået den ved den første indkaldelse og den gjaldt stadig.

Efter iklædningen skulle vi underskrive en kontrakt med søværnet, den lød på, at vi var pligtig til at forrette tjeneste i to år, med to måneders gensidig prøvetid. Efter de to år, kunne vi, såfremt vi fandtes egnede, forsætte som mather. I uddannelsessiden ville vi samtidig aftjente vores værnepligt. Lønnen var 60 kroner om måneden, plus fri uniform, fri kost og "logi".

Men jeg var jo stadig værnepligtig, så inden jeg kunne skrive kontrakten undermattede jeg først hjemsendes fra kystdefensionen og hermed officielt afslutte min ordinære værnepligt. Det skete ved, før end jeg underskrev mathkontrakten, at jeg fik udleveret mine hjemsendelses-papirer, med en bemærkning om at jeg nu var fritaget for videre tjeneste ved Kystdefentionen, herefter fik jeg kontrakten forelagt. Mit "bekendtskab" med Kystdefentionen var hermed slut.

Efter kontrakten var underskrevet og vi var iklædt, var vi nu Mathelever. Vi mønstrede udenfor magasinet hvor vi blev opdelt i to kompagnier, hver på ca. 75 mand, og med 4 delinger i hver.

Med køjesækken på nakken gik turen til "Elefanten" ved Nyholm, hvor kasernes skibet "FYEN" lå fortøjret. FYEN blev anvendt som logiskib og ekserskole for søværnets værnepligtige og elever.

Inden vi gik ombord fik vi udleveret en hængeskøjle, et skibsnummer og anvist hvilke "bakke" vi fremtidig skulle være i. En bakke var det område i skibet, hvor man sov og spise. Udtrykket "bakke" stammer fra sejlskibstiden hvor besætningen var opdelt i de grupper, der normalt arbejdede i samme område ombord, enten ved arbejde med sejl og rig eller som kanonbesætning.

En Bakke bestod af 8 mand og en baksformand. Baksformanden var en math, som også var gruppefører i delingen. Som baksformand havde han ansvaret for ro og orden i Bakken.

Baksformanden min bakke var en lige udnævnt math der hed Kaj Lykke Larsen, senere en af mine gode venner.

I hver Bakke blev der på skift udpeget 2 bakstørne, deres opgave var, inden skafning (spisning), at bakke op med tallerkener og mukkerter (krus) og hente maden fra kabyssen. Hver mand skulle havde selv sit eget skaffegrej, (Kniv ske og gaffel)

Før hver skafning var der mønstring på Elefanten (området Fyen var fortøjet til) og på kommandoen klargøring til skafning, løb bakstørnene først ombord for af klargøre bakkerne og hente maden. Derefter marcherede alle ombord og satte sig i deres respektive bakker, men ikke noget med at tage for sig af retterne, næh. alle skulle sidde pænt med armene over kors, og først når der var fuldkommen ro, gav vagtassistenten (en underkvartermester) med pift i sin bådsmandspibe, tilladelse til at skafningen kunne begynde. Så var det med at passe på, for at få de største frikadeller eller bøf, lærte man hurtig at sidde med gaflen skjult under armene, og når signalet lød, fløj der otte gafler frem mod fadet. Det skete ind imellem at en der var for hurtig og sad med et par gafler i hånden!!. Den stakkels baksformand som jo skulle foregå os andre med et godt eksempel, fik altid, under store protester, den mindste delle.

Efter skafningen skulle bakstørnene rydde bakkerne og vaske op. Bakstørnejoppet skiftede hver uge.

Alt dette kunne, for en udenforstående, nok se noget ejendommelig ud, og det gjorde så sandelig også for os i begyndelsen; men begrebet cafeteriet var endnu ikke opfundet, og denne fremgangsmåde, hvorpå man fik mere end 500 sultne unge mænd til "FADET" på, var, en gennem århundred, velfungerende måde at gøre det på.

Maden var ikke de helt store gastronomiske frembringelser, men var dog, for den der kom fra almindelige borgerlige hjem, ikke væsentlig anderledes end den de var vant til, derimod kneb det gevaldig for dem der kom fra bedre stillede hjem, de kom i begyndelsen ofte sultne til køjs. Alt i alt alm. dansk mad, i en kvalitet der var i overensstemmelse med kokkenes duelighed, der, når sandheden skal frem, ikke altid lige fremragende.

Under dækket var der i dæksbjælkerne monteret nogle store kroge, beregnet til ophængning af køjerne. Som noget af det første skulle vi lære at hænge køjerne op på den rigtige måde og hvad, der var lige så vigtig ja næsten vigtigere, at surre den sammen igen så den ikke fyldte mere end den reglementerede størrelse, der skulle passe til sin plads i "finkenettet". Det krævede en del øvelse og lykkedes kun efter flere, for nogen mange, ombindinger. Efter at endelig at havde fået

godkendt køjebindingen, skulle den nu stuves oppe i finkenettet på hoveddækket. Finkenettet er den opbygning langs med skibets lønning, hvor man i de gamle krigsskibe (og FYEN var jo et gammelt krigsskib) anbragte køjerne, her skulle de, under kamp kunne yde værn mod geværkugler og splinter.

Al det udleverede grej og private sager blev stuvet ned i den kistebænk som samtidig var siddeplads.

Pladsen ombord på FYEN var trang, der var ikke ret langt mellem køjekrogene under dækket, og det var forbudt at anvende "køjepinde", disse var et stykke kosteskæft med et hak enderne, sat op i hver ende af køjen. Pindene spredte køjens ender ud så den blev mere behagelig at ligge i, men det medførte også at køjen kom til at krævede mere plads. Køjepindene blev selvfølgelig alligevel anvendt i stor udstrækning og var i en givtig forretning for skibsbyggeren om bord, han solgte dem formedes 1 krone parret. Blev det opdaget at vi benyttede køjepinde, blev de omgående konfiskeret, (Efter den ofte nidkære jagt på køjepindene underkvartermestrene udviste, kunne få den mistanke at de fik provision af skibsbyggeren).

Men efterhånden som man blev vandt til at ligge i hængeskøjte var det faktisk en meget behagelig "seng". Der var ligefrem mange der savnede dem da søværnet i slutningen af 50'erne begyndte at indføre faste køjer i skibene.

Udover os Mathelever, var der på FYEN ca. 300 værnepligtige, der var indkaldt kort tid før os. Så sammen med tjenstgørende befalingsmænd og mather og stambesætningen var der tilsammen 558 mand. (Tallet stammer fra en rapport skrevet lige efter den 29 august). Mange mennesket stuvet sammen på en meget lille plads.

KASERNESKIBET "FYEN"

Kaserneskipet "FYEN" var en gammel, fuldrigget og dampdreven krydserfrigat (stålskib), bygget i 1882-84. FYEN havde haft en armering på 18 stk. 15 cm bagladerkanoner og 2 torpedoudskydningsrør i stævnen, torpedoer var på den tid en ret nyt våben.

Efter adskillige togter til de vestindiske øer og Middelhavet, blev den i 1907 lagt op, aftaklet (rigningen fjernet) og omdannet som kaserneskip. I 1962 udgik den så endelig af flådens tal, og blev solgt til ophugning. En æra for verdens ældste tjenstgørende enhed var hermed forbi.

**Fregatten "FYEN" Kaserneskip for søværnets
ekserserskoler**

ELEFANTEN.

Som tidligere nævnt var "FYEN" fortøjet ved "ELEFANTEN". Dette noget mærkelige begreb, var en anlægskaj beliggende tværs på hovedøen Nyholm lige over for toldboden. På Elefanten var der ydermere adgangsvagt og anlægsplads for de motorbåden, der som personfærge gik i fast rutefart mellem Toldboden og Nyholm, en "trafikåre" der siden anlæggelsen af Nyholm 1696. har været benyttet af søværnets personel på deres vej fra Nyboder til deres arbejdsplads på Holmen. Forbindelsen var først som en flydende gangbro og senere med ro eller motorbåde (Hønen blev færgen kaldt)

Oprindelig var "Elefanten" en ø, hvor skibene kunne trækkes om på siden, (KØLHALES) og på den måde frigøre skibsbunden, der nu kunne renses fri for alger, muslinger og andre urenheder og foretage nødvendige reparationer. En sådan plads blev kaldt for en "BRADBÆNK".

Øens noget ejendommelige navn skyldtes at inden området blev inddæmnet og fyldt op med slam fra havneområdet, blev der for at holde på slammet, sænket skroget af et gammelt udtjent linieskib, i dette tilfælde var det et linieskib ved navn "ELEPHANTEN". navnet blev hængende, dog uden PH.

Efter indførelse af tør- og flydedokker i midten af 1800 tallet, ophørte denne praksis med kølhaling på Holmen. Øen blev herefter gjort landfast med Nyholm, og der blev anlagt kaj anlæg.

Eksercerskolen igen

Eksercerskolen var for den militær del stort set en gentagelse af hvad jeg havde gennemgået under uddannelsen på Middelgrundsfartøjet, al eksercits og øvelser var jo de samme overalt i søværnet, dog med en stor forskel, kommandotonen og ånden var helt anderledes, betydelig, mere afdæmpet og rolig og uddannelsen var mere målrettet, vi blev jo betragtet som fremtidige befalingsmænd, og uddannelsen var således lagt derefter.

Eksercits, våbenlære marchture, gennemgang og udenadslære af tjenestetekenskab og sømandsskab, vekslede dagen igennem, meget af det var jeg bekendt med fra Kystdefentionen, så her havde jeg ikke de store vanskeligheder.

Mange af mine kammerater var ganske unge, man kunne blive antaget til Mathelev allerede som 17 årig, og mange var ikke ældre, jeg var med mine 21 år en af de, om ikke den, ældste.

Årsagen til min "høje" alder var, at man skulle for at komme i et af de tekniske tjenestegrene, skulle have et svendebrev, for mit vedkommende, som forhåbentlig fremtidig artillerimekaniker, indenfor metalindustrien.

Udover den almindelig Eksercerskoleuddannelsen havde vi aftenskole hver aften. Her var fagene, dansk, regning og sang til alle disse fag havde vi civile lærere.

Den normale daglige timeplan.

KL: 0700 Udpurring.
 0710 Mønstring på hoveddækket med de korrekt surrede køjer. Herefter morgenskafning og oprydning
 0750 Mønstring på Elefanten
 800 Flaghejsning, derefter i gang med dagens øvelser
 Rengøringsdelingen til mønstring på batteridækket.
 1145 Ophør med øvelser, mønstring, bakstørne gør klar til skafning.
 1200 Skafning, middagshvil.

- 1300 Mønstring, øvelser.
- 1630 Ophør øvelser, omklædning.
- 1700 Mønstring, Bakstørne gør klar til skafning. Aftenskafning.
- 1800 Mønstring, afgang til aftenundervisning. Undervisningen foregik som regel i Spanteloftbygningen på Nyholm.)
- 2000 Undervisningens ophør, Køjemønstring,
- 2200 Alle, undtagen vagten, til køjs.

Efter køjemønstringen skulle køjerne hænges op og hvorefter det var tilladt at gå til køjs, klokken 22 skulle alle være i køjen. Pladsen var trang når alle køjer var hængt op. Når man så udover mathelevskolens ca. 175 mand skal sove sammen med omkring 350 andre fra værnepligteksterserserskolen, ja så blev luften hurtig så tyk og lummer at man bogstavelig talt måtte skære sig igennem, lugten var jo heller ikke ligefrem CANEL nr 5.

Ved vagtafløsningen kunne det være vanskeligt, i dette virvar af køjer, at finde frem til den rette mand, køjerne var ikke mærket med hverken navn eller nummer, så man blev ofte vækket adskillige gange i nattens løb, hvor en søvnig ordonnans purrede en og spurgte om man var den der skulle afløse på vagten.

Befalingsmændene.

Til at lede og styre sådan en flok unge mennesker og forsøge på at få fuldbefarne søfolk og specialister ud af dem, havde vi befalingsmænd af næsten alle grader.

Chefer for hele FYENS besætning var Orlogskaptajn Ernst, (også mellem "venner" kaldet "Violetta".) Han var nu ikke meget synlig.

Chefen for mathelevskolens var Kaptajnløjtnant Olhson, som også var FYEN'S næstkommanderende. Han var en god leder. Han var tilsyneladende uddannet som pilot i søværnets flyvekorps. En god "historie" går om ham, at før krigen, sammen med den dengang kendte flyver Clauson Kaas, som de første, foretog en flyvning UNDER, den gang nye Lillebæltsbro, en "dåd" de to vist nok ikke høstede mange laurbær på.

Olehson kom ofte og "så på", men blandede sig i øvrigt sjældent i uddannelsen.

For hvert kompagni var der en søofficer som

kompagnifører, for 1'kompani var det søløjtnant P,H,Heise. 2'kompani havde søløjtnant Frank kommandoen. Begge to var meget unge officerer, lige kommet fra officersskolen.

De befalingsmænd der til daglig hersede rundt med os var kompanikvartermestrene, delingsførerne og gruppeførerne.

Kompanikvartermesteren for 2'kompani var kvartermester (Matros) John Christiansen, en myndig og dygtig befalingsmand og var rolig og besindig i enhver situation, der skulle vis meget til at han tabe fatningen, ud over det overordnede tilsyn med uddannelsen var han også lære i sømandskab og signaltjeneste.

Delingsfører for 4'deling ,den deling jeg tilhørte, var underkvartermester (artilleri) Reuter.

Reuter var ung nyudnævnt underkvartermester, i begyndelsen syntes han temmelig genert, men ret hurtig fik han, på sin egen måde, dog greb om sagerne og blev en god og afholdt befalingsmand.

Gruppeførerne der samtidig var baksformænd, var mather der for flere af dem, stod for at skulle på underkvartermesterskole, vores gruppefører i 4'deling var dog en nyudnævnt Math, Kaj lykke Larsen, en herlig og frisk gut som jeg senere skulle komme til at arbejde meget sammen med på flere forskellige tjenesteder. Gruppeførerne virkede i delingen som hjælpelærere.

Mange navne er desværre gået i glemmebogen, med undtagelse af to befalingsmænd som ikke alene jeg, men jeg tror de fleste af holdet, stadig vil erindre, nemlig de to banjemestre for henholdsvis 1'og 2'kompagni, Svend Aage Hjulgaard og Ejner Fransen, begge artillerikvartermestre. Meget mere om disse to senere.

En banjemesters opgave var at have det overordnede tilsyn men besætningen, opretholde god ro og orden og påse at alle givne regler og forordninger bliver overholdt, og at uddannelsen forgik efter de fastsatte regler, eller som Hjulgaard engang sagde " Jeg skal være som en far for jer og jeg skal love jer, i vil komme over knæet vis i ikke gør og opfører jer som jeg siger"

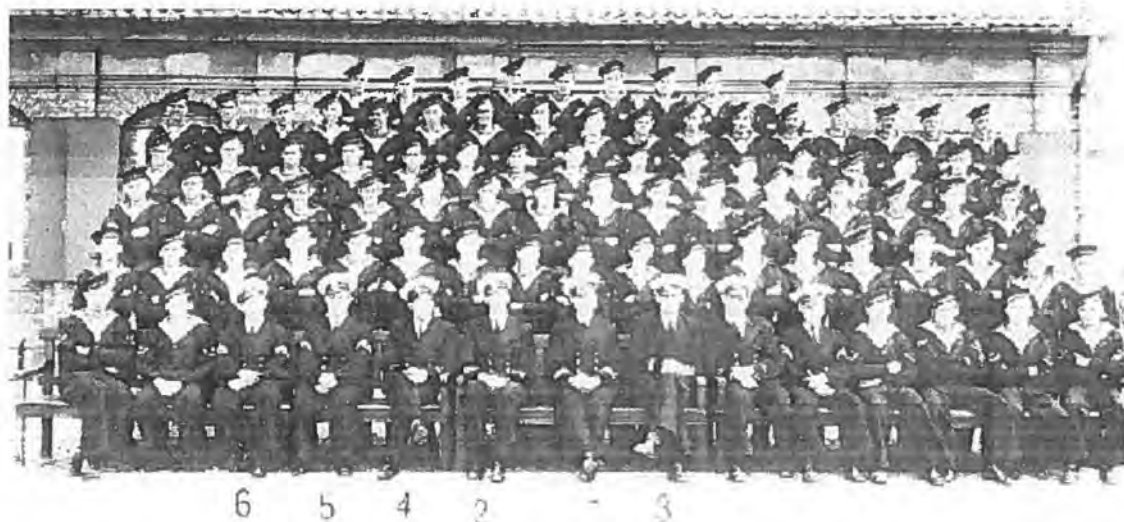
Hjulgaard kunne godt gebærde sig som en noget barsk herre, stor var han og med noget af en "bussemand" af udseende, man kunne være lidt bange for ham i begyndelsen, men kom man til ham med et problem, fik man altid et god hjælp og mange problemer blev ordnet uden vanskeligheder. Lige som mange "uregelmæssigheder" blev afgjort her og nu, og var derefter glemt.

Fransen derimod, var hans direkte modsætning, talte aldrig med "store bogstaver", var altid rolig, og meget faderlig", men man skulle ikke løbe om hjørnerne med ham eller forsøge at stikke han en løgn, så faldt "FARS HAMMER".

Nu kan man spørge: var der ikke de sædvanlige "dumme svin" af befalingsmænd på skolen? dem som man altid høre om når man høre de gamle soldater mødes og fortælle historier fra deres soldatertid, jeg kan ikke huske, der har været nogen grelle tilfælde, men jeg er i øvrigt overbevist om at mange "hårrejsende" soldaterhistorier har meget tilfælles med "fiskerhistorier", de er skrøner; men, har der været nogle så har de efterfølgende hændelser har givetvis været med til at sløre begivenhederne.

Lørdag den 28 august fik mathskolen en meget brat og dramatisk afslutning. Vi blev den 29' om morgenen direkte involveret i krigen.

De glade dage på FYEN var slut.

MATHELEV SKOLEN 1943HOLD 7 JULI2' KOMPANISØVÆRNETS EKSERSERSKOLE

- 1) Kaptajnløjtnant Olehson, Mathskolens chef.
 - 2) Søløjtnant Frank Kompanifører for 2'kompani.
 - 3) Kvartermester I Svend Aage Hjulgaard banjermester.
 - 4) Kvartermester John Cristiansen
Kompanikvartermester.
 - 5) Underkvartermester Andersen Delingsfører
- Mather som hjælpelærer og 76 mathelev

KAPITEL 3.

DEN 29 AUGUST 1944

DEN 29' AUGUST HAVDE INGEN HELTE, ALLE GJORDE DERES PLIGT.

(Viceadmiral Vedel under et besøg i søværnets arbejdslejr i Kirke - Flintstrup. 1944.

Den 29' august 1943 blev en skelsættende dato for Danmark, og fik for søværnets vedkommende en ganske særlig betydning.

Optakten.

1941-42 var for Danmark, ja for hele verden de mørkeste år nogensinde. Krigen havde bredt sig til det meste af den civiliserede verden, Tyskland havde invaderet Sovjetunionen den 22 juni og Japan havde ved et uvarslet angreb på flådebasen Pearl Harbor på Hawaii, indledt krigen med USA. Krigen var blevet global. Overalt kæmpede de angrebne landene for deres eksistens. I Europa og i Asien vandt de tyske og Japanske tropper den ene store sejr efter den anden, og overalt hvor de erobrede land, blev befolkningen udsat for forfølgelse, mord og tortur, intet var disse krigsherre helligt.

Men i slutningen af 1942 kom der de første tegn på at Hitler's konstante sejrsgang var ved at vende.

Den tyske fremrykning gennem Rusland var i efteråret nået til den store industriby Stalingrad, opkaldt efter Sovjetunionens enehersker Stalin, men her var de tyske resurser var ved at være udtømte og i oktober kørte angreb fast.

Med indsats af nye store troppeenheder og med en næsten fanatisk stædighed begyndte de sovjetiske soldater at få overtaget og vandt i februar 43 en enestående sejr, hele den tyske 6' arme måtte til Hitlers store fortrydelse kapitulere og 91000 mand måtte vandre i et fangeskab hvorfra kun få vendte hjem.

I Afrika var den tyske/italienske ørkenhær, under ledelse af den tyske general Rommel, efter kampe, der i lang tid havde bølget frem og tilbage, nået frem til tæt på den egyptiske by Alexandria.

Her blev videre fremfærd standset, væsentligt for få suppleret de manglende forsyninger, der skulle til et sidste og afgørende angreb mod de engelske tropper, skulle herefter åbne vejen til Mellemøstens olierige stater.

Denne fremrykning blev dog stoppet da den 8' arme under

ledelse af den legendariske engelske general Bernhard Montgomery den 24 oktober 42 med sine "Ørken-rotter" satte et velforberedt kraftig modangreb i gang fra ørkenoasen El Alamein.

På få dage fik de engelske tropper overtaget. Kampene fortsatte videre gennem ørkenstaterne, Libyen, Tunis og Algeriet, hvor englænderne mødte amerikanske styrker, som umiddelbart forinden var landsat i Marokko.

De sidste tyske tropper overgav sig den 13 maj 43. Krigen i den afrikanske ørken var slut.

Umiddelbart efter kampene var stanset i Afrika, foretog engelske og amerikanske tropper en heldig landgang i Italien. Krigen var nu atter overført til det europæiske fastland

Med disse gode nyheder kunne befolkningerne i de besatte lande nu begynde at se lys forude. Kampen mod det tyske tyranni måtte nu i alle de besatte lande i gang for alvor.

I Danmark var modstanden så småt begyndt allerede i 1941, men vanskelighederne at få samlet folk, som havde mod og hjertet på det rette sted, til at kunne opbygge de nødvendige modstandsgrupper, var i begyndelsen store. En af de største vanskeligheder var at imødegå regeringens smukt formuleret samarbejdspolitik, befolkningen blev ustandselig gennem medierne, oplyst om det formålsløse i at gøre modstand og at udfører sabotage mod besættelsesstyrkerne ville blive straffet hårdt. I flere tilfælde blev af der danske politi tilfangetagne modstandsfolk, efter ordre, udleveret til de tyske myndigheder.

Det var ydermere i sagens natur, uhyre vanskelig at få dannet en modstandsgruppe, man måtte sikre sig 100% loyalitet af medlemmerne og hele tiden være på vagt for tysksindede angivere (Stikkere), oftest blev en gruppe dannet ved en allerede aktiv, forsigtigt følte sig frem blandt gode venner og bekendte.

Tros al påpasselighed lykkedes det dog tyskerne at få anbragt danske forrædere som stikkere i flere grupper. Stikkeren blev ofte først afsløret når en eller flere grupper var afsløret og taget til fange. En afsløring af en stikker fik som regel meget alvorlige konsekvenser for vedkommende. (Likvidering)

Modstandsbevægelsen udviklede sig dog støt og "roligt". I 1941 begyndte der at komme skik på modstandsgrupperne og sabotagerne antal øges efterhånden betydelig. Englænderne begyndte, at sende speciel uddannede danske modstandsfolk, hvis opgave det var at virke som våbeninstruktører og koordinatore og skabe og fastholde forbindelsen mellem England og den danske modstandsbevægelse. Disse modige folk blev sendt ned med faldskærm over forskellige stede i landet.

Efter disse forbindelser var skabt, begyndte der næsten

hver nat, på særlig udvalgte pladser, en nedkastning, af våben, sprængstoffer og al hvad der skulle bruges til sabotager og opbygning af en hjemmehær.

Det var som "manna" der faldt ned fra himlen og de blev flittigt brugt.

I forbindelse med sabotagearbejdet, fremkom der en strøm af illegale blade og aviser, der helt kom til erstatte den normale, men stærkt censurere dagspresse

I 1943 blev der udført flere sabotager end nogensinde tidligere, men samtidig blev tyskernes jagt på sabotører og radiofolk stærkt intensiveret, mange grupper blev optrævlet, desværre ofte på grund af danske stikkere.

Som modtræk mod den stadig stigende sabotagevirksomhed iværksatte det tyske GESTAPO med hjælp af danske håndlangere fra SCHALBURG korpset en ødelæggelse af danske ejendomme der ofte havde national symbolik, men herom senere.

I sommeren 43 begyndte store dele af den danske befolkning at reagere på de stadige voldsomme tyske overgreb, der opstod "spontane" strejker og store demonstrationer i flere større byer, København, Ålborg, Odense og Esbjerg, al dette fik til sidst fik karakter af en folkerejsning, med optøjer og gadekampe i næsten alle byer.

Folkerejsningen blev mødt med en hårdhændet modstand fra tyskerne side, der den alle midler forsøgte at stoppe urolighederne.

Under disse uroligheder blev DANMARK FRIHEDSRÅD "født". En kreds af indflydelsesrige og modige personer indså nødvendigheden af at den efterhånden kraftige tiltagende modstand mod det tyske regime blev effektiv udnyttet og fik et koordinerende organ, en "Generalstab" som skulle forsøge at samle og effektivisere modstanden.

Selv om alle rådets medlemmer navne var ukendt for offentligheden, blev rådet med det samme accepteret, som et overordnet styrende organ i modstandskampen.

Modstandsbevægelsens og frihedsrådets klare mål var, med tilskyndelse fra England, at fremprovokere en konfrontation, for derigennem at yde vores bidrag mod det nazistiske overgreb på Europa og herved genvinde Danmarks anseelse og selvrespekt og frihed.

Situationen i Danmark var ved at blive kritisk for tyskerne, vi var jo modellen til et Hitlers udråbte tysk "mønsterprotektorat!!!".

Da Hitler fik underretning om tilstanden i Danmark, havde han fået et af sine frygtede hysteriske anfald, der varslede død og ulykke, han forlangte, at dette latterlige lille land nu skulle få tysk terror at føle.

Den tyske rigsbefuldmægtige i Danmark, Dr. Werner Best, blev kaldt til førerhovedkvarteret i Berlin, for hos Hitler at stå skoleret, her fik han at vide, at alle hans beføjelser

var frataget ham, og at det nu var den tyske øverstkommanderende, General von Hanneke, der havde fået overdraget alle hans funktioner og at han, Generalen, havde fået ordre til, med alle midler at bringe orden i Danmark og kvæle modstandsbevægelsen og et hvert tegn på opstand, en gang for alle.

Resultatet af dette møde hos Hitler udløse de hændelser der kom så den 29 august.

Den 28 og 29 august.

Den 28 august begyndte for os mathelever som alle andre lørdage, landloven vinkede forude. Vi var dog efterhånden godt blevet klar over, at noget var i gære, men bortset fra de mange rygter, der svirrede, blev vi ikke orienteret om hvad der var i gang, om nogen af vore befalingsmænd i øvrigt viste noget !

På et tidspunkt om formiddagen blev vi kaldt til mønstring og chefen kom frem og orienterede os om, at situationen ude i landet var alvorlig og at det kunne forventes at urolighederne ville tage til derfor, var al landlov inddraget og undervisningen var midlertidig indstillet i øvrigt skulle vi bare forholde os rolige.

På trods af forholdene, skulle et planlagt idrætsstævne mellem søværnets og hærens kadetter alligevel afvikles på Holmens idrætsplads. Så vi blev alle kommanderet ned til idrætspladsen for at fungere som "heppekor" for søværnets kadetter. Efter stævnet fik vi det meste af eftermiddagen til at gå med "øvelsen" hurtig omklædning, hvilke gik ud på en "konkurrence" mellem delingerne om hvem der hurtigst kunne skifte fra den ene uniform til den anden. Normalt var "hurtig omklædning" en kollektiv straffeforanstaltning, men her blev den tilsyneladende anvendt for at bortlede evt. mørke tanker. En for de fleste af os, en meget mærkelig måde at begynde en krig på, hele situationen virkede meget frustrerende og Nedslående.

Set i eftertidens bagspejl, tror jeg dog, at selv om foranstaltningerne måske ikke syntes helt så velovervejet så havde det nok været nødvendigt at få os beskæftiget på en eller anden måde, så vi ikke gik i vejen. De nødvendige aktiviteter på at skabe et nogenlunde forsvar af Holmen var i gang overalt.

Vi var trods alt 500 unge mænd uden nævneværdig militær uddannelse, og med hensyn til alderen, så var der i hvert fald mange af matheleverne der kun var 17 år, så unge mennesker sender man ikke i krig.

Selv om vi sprang rundt og foretog os tilsyneladende komplet ligegyldige ting, var der dog overalt på Holmen, en

heftig aktivitet, i sær på alle skibene, alle traf forberedelserne til hvad, der så end måtte komme.

Om formiddagen udviklede situationen sig i en alvorlig retning, den danske stats og udenrigsminister Erik Scavenius var blevet kaldt til "Den Tyske Rigsbefuldmægtige" Werner Best, hvor han fik overrakt det tyske ultimatum, der skulle besvares positivt inden kl 16 samme dag.

Ultimatummet gik bl.a. ud på:

- Omgående indførelse af undtagelsestilstand,
- Oprettelse af standretter, (d.v.s.) retsinstand der kunne idømme og eksekvere en dom uden retshandling
- Indførelse af dødsstraf for sabotage virksomhed, våbenbesiddelse og oprør mod besættelsesmagten.

Regeringen samledes og forhandlede det meste af dagen; men kl 4 om eftermiddagen kom svaret.

Ultimatummet blev besvaret med et NEJ, regeringen meddelte at den gik af.

Tyskerne var nu enehersker i landet.

DANMARK VAR NU I KRIG MED TYSKLAND.

Regeringen havde tidligere udsendt en bekendtgørelse til forsvarrets chefer, der lød: I tilfælde af tysk angreb på nogen af forsvarrets etablissementer, skulle der ikke ydes modstand og materiel skulle bevares helt og uskadt.

Som en vigtig fodnote på denne bekendtgørelse havde søværnets chef, viceadmiral A.H. Vedel tilføjet følgende:

I tilfælde af formodet angreb på søværnets skibe, skal der søges til svensk territorialfarvand, er dette ikke mulig skal skibet sænkes eller gøres ubrugelig for fjenden. Så medens vi stod og så på idræt var der travlhed på alle skibene. Skibe der skønnes at have mulighed for at "forlægge" til Sverige blev gjort klar til hurtig afgang og for dem alle, blev "Bomben til sænkning af eget skib" anbragt på den foreskrevne plads i skibet og gjort klar til sprængning. Alle broklapperne på broerne mellem øerne blev åbne og blokeret således de ikke kunne lukkes igen. Ved Værftbrovagten blev der sat forstærket vagt.

Efter den for os absurde øvelse med "hurtig omklædning", fik vi af chefen en kort orientering om forholdene og ordre om at forholde os rolige og afventende.

Omkring ved 21 tiden blev vi beordret til køjs, for atter efter et par timer igen at blive purret ud. Efter køjerne var stuvet af vejen var det mønstring på Elefanten og afgang til beskyttelsesrummene ved kasernen. Alle var efterhånden godt sure, vi mente jo klart at, der måtte have været noget mere fornuftig vi kunne foretage os i den givne

situation. Men her hjalp ingen kære mor vi skulle blive i beskyttelsesrummet.

Omkring midnat kaldte kvartermester Hjulgaard på mig og et par stykker til, vi var alle ældre og havde tidligere været værnepligtige, så vi havde nogen våben-kendskab: løb over på FYEN og meld jer til artillerimekaniker Rasmussen, han mangler folk til adskille håndvåbnene og få dem smidt udenbords :sagde han, Hurra, endelig skulle man være med til at lave noget "fornuftig". Men ak, på vejen der over mødte vi chefen, kaptajnløjtnant Olehson, der spurgte hvad vi rendte her efter, - vi skal over og smide våben udenbords- meldte vi, - nej i skal ikke, jeg ved godt at i gerne vil, men jeg har ansvaret for hele styrken, så jeg vil hele tiden have jer samlet, så jeg ved hvor i er, tilbage til beskyttelsesrummet,- så det var så slut med det eventyr.

I beskyttelsesrummet var pladsen trang det var ikke mulig at ligge ned, så hvile blev der ikke meget af, og spændingen om hvad der foregik udenfor gjorde det også vanskelig at slappe af. Ind imellem fik vi løbende meldinger om begivenhederne uden for, nogle af befalingsmændene var flinke til, så vidt det var dem mulig, at holde os løbende orienteret. De fortalte bl.a. at vagten ved Værftbrovagten var blevet forstærket og alle broerne mellem øerne var blevet åbnet og forsegleet så de ikke var mulig at lukke dem igen.

Ved 4 tiden kom en underkvartermester styrtende ind i bunkeren og råbte (jeg tror der var Reuter) "tyskerne er på vej", kort tid efter kunne vi høre bomberne springe ombord på skibene, vi gik selvfølgelig ud fra at det var bomberne på skibene der sprang, der lød nemlig ingen geværild, så det kunne ikke være ildkampe der var i gang. Det var jo også forbudt at gøre modstand!!

På mindre end en time var alle skibe på Holmen sænket eller beskadiget og for de fleste i en sådan grad at de ikke ville være brugbare i meget lang tid fremover om end nogensinde.

Omkring kl.5 blev vi kaldt ud fra beskyttelsesrummet. Det regnede og det var koldt, vi fik ordre til at mønstre på Elefanten, foran FYEN. Her stod allerede de værnepligtige.

På vej over til FYEN så vi resultatet af nattens sprængninger, det lignede en dommedagsscene, ude i havnebasinet lå brændende og synkende skibe og et tykt røgslør hang over hele holmen. Pludselig lød der skydning fra maskingeværerne og 20 mm kanonerne, det var dog ikke tyskerne der skød, men varmen fra de brændende skibe der havde udløst de ladte våben på nogle af skibene, det varede dog kun kort tid, så var ammunitionen brugt op. Om nogen kom til skade ved denne ukontrolleret skydning, ved jeg ikke.

Meden vi stod opstillet ved FYEN kom en tysk officer løbende, højt råbende, han havde i øvrigt det meget

danskklingende navn "Petersen", hvad han egentlig ville tror jeg aldrig nogen rigtig blev klar over. Han var "Kovettenkapitän" (Kaptajnløjtnant) og havde tilsyneladende kommandoen, at han var meget vred over at alle skibene var sænket var der ikke til at tage fejl af.

Det var helt klart, ved at sænke skibene var initiativet taget fra dem og de skulle pludselig til at improvisere, hvad der øjensynlig skabte store problemer for den tyske officerer.

Efter nogen tid fik vi ordre til at marchere over til planbygningen som var opsamlingssted for alle der havde overgivet sig

På vej over til Elefanten, passerede vi det gamle panserskib "Peder Skram" der lå med en kraftig slagside i sine fortøjninger, (alle bundventiler var blevet åbnet og ødelagt), på siden af den, lå torpedobådene "Hvalrossen" og "Makrellen", begge sunket ved sprængningen, et sørgelig syn.

Efter mønstringen kom der kontraordre fra tyskerne vi skulle marcherer til gymnastiksalen på Frederiksholm hvor vi tilsyneladende skulle samles med alle med besætningerne fra alle skibene og øvrige tjenestesteder på Holmen.

Vi begyndte så at "traske" af sted til det beordrede opsamlingssted, men vi var kun kommet over til pladsen mellem kasernen og Planbygningen, så brød helvede løs, en vild skydning begyndte pludselig at feje hen over hovederne på os, alle faldt omgående ned fra hvor vi stod, jeg tror alle gjorde det rent reflektorisk, som viste at de mange gange vi havde øvet det på ekserserskolen bar frugt, hver gang der var pause i skydningen fik vi ordre til at rejse os og gå videre, men aldrig så snart havde vi rejst os, før skydningen begyndte igen. Hvem der skød og hvorfor, blev vist aldrig rigtig klarlagt. Mange af de tyske soldater der deltog i angrebet, var dels syge krigsveteraner på sygeorlov præget af tidligere frontoplevelser og ganske unge mænd under uddannelse alle var meget nervøse, de var måske forbavset over at der ikke blev ydet modstand og derfor ventede et baghold? Skydningen kom tilsyneladende fra voldene omkring "SIXTUS" salutbatteriet og fra kaserneområdet og den blev besvaret fra planbygningen, og fra gården ved syge-afdelingen, hvor der bl.a. stod en del tyske soldater opmarcheret.

Tyskerne var til det sidste, fuldt overbevist om, at det var danske snigskytte fra arrestbygningen og kasernen der skød. Så på et tidspunkt blev chefen for flådestationen, kommandør Ibsen, af tyskerne kaldt frem, hvor han, med en maskinpistol i ryggen, skulle råbe " For hver tysk soldat der bliver ramt vil der blive skudt 5 af de danske orlogsgaster der ligger her." Det var altså os der her var tale om.

I en pause i skydningen, efter vi lige igen havde rejst os, blev der pludselig åbnet ild fra planbygningen, to af

mine kammerater faldt om, ramt skud, det var mathelev O.K. Rasmussen, der blev dræbt på stedet og værnepligtig E.B.Christensen, som blev hårdt såret og døde på vej til hospitalet, udover de dræbte var der flere der blev såret, en eller måske to tyskere blev ramt af deres egen ild, uden det dog fik nogle af de før omtalte konsekvenser. Alt dette skyderi var fuldstændig tåbelig, og kan kun skyldes misforståelser eller nervøsitet hos de tyske soldater, at der skulle ligge snigskytter i arrestbygningen var absurd. Vi havde overgivet os og var på vej til opsamlingspladsen, vi var ubevæbnet, der var overhoved ingen grund til yderlige voldshandlinger. Det kunne stærkt tyde på at de tyske officerer ikke kendte deres soldater og derfor ikke havde kontrol over dem.

Endelig holdt skydningerne op, det var tilsyneladende endeligt gået op for dem at det var dem selv der havde startet dette show, ved at ligge og skyde på hinanden.

Jeg har senere ofte tænkt over denne episode og der er en ting der altid har undret mig, hvorfor blev der, så vidt jeg erindre, under hele skyderiet kun blev anvendt geværer og pistoler? jeg mindes ikke at der på noget tidspunkt blev anvendt automatvåben, maskingeværer eller pistoler, eller for den sag skyld endnu kraftigere våben, selv om de fleste tyskere soldater gik med en maskinpistol på maven. !!!!

Vi kunne nu igen rejse os op, våde og forkomne, det havde regnet hele morgenen. Igen en kontraordre vi skulle ikke længere til gymnastiksalen, nu skulle vi alle stille op i en stor firkant på arealet foran officersskolen, under stærk bevogtning, der var anbragt maskingevær i alle hjørnerne og soldater patruljerede bag os med skudklare geværer med påsat bajonet.

Vi gik nu ud fra at var vi krigsfanger og bare stod her og ventede på en eller anden transport til Tyskland eller hvor de nu havde til hensigt at anbringe os.

Efter et par timers forløb kom der ordre til, at vi skulle marcherer ud af Holmen. På vejen ud, skulle vi smide gasmaskerne og stålhjelmene ud i vejsiden.

Turen op ad Prinsessegade blev en bevæget oplevelse, alle gadens beboerne hang i vinduerne, mange gråd og vinkede ned til os og gav højlydt udtryk for hvad de ellers mente om tyskerne, mange gav udtryk for deres tilfredshed med, at det var lykkedes at få sænket skibene. Alle i de omliggende gader havde jo hele natten kunnet følge med i, næsten på første paket, hvad der var i gang både ude på Holmen og ved Bådsmandsstræde kaserne, (det nuværende Christiania). Denne "hyldes" generede tyskerne umådelig og de begyndte at skyde op mod vinduerne og råbe at alle skulle lukke vinduerne.

Turen gennem byen var en tydelig tænkt som en tysk triumfmarch, men af befolkningen fik de fik klart at vide at

de ikke havde noget at triumferer over.

Det viste sig at vi skulle ud til Luftmarinestationen (Nuværende Margretheholm), hvor vi igen blev stillet op. Her stod vi så, kolde, våde, sultne og trætte (vi havde jo hverken fået vådt eller tørt siden aftensmaden dagen før) og uvisheden om vores fremtidig skæbne, satte hurtig alle mulige rygterne i gang, hvad skulle der ske? Stod vi og ventede på transportmulighed til tysk krigsfangelejr?, eller skulle der ske noget helt andet, ville de bruge os som gidsler? Men umiddelbart så det nærmest ud til at tyskerne ikke anede hvad de skulle stille op med os.

Alle officererne var blevet holdt tilbage på officersskolen på Holmen, men alle øvrige befalingsmænd var sammen med os.

Sent om eftermiddagen skete der pludselig noget, vi skulle stille op i marchkolonne, der var tilsyneladende endelig truffet en afgørelse. Vi skulle tilbage til Holmen til foreløbig internering, fik vi at vide, vi var altså blevet gidsler.

Tilbageturen til Holmen foregik denne gang ikke ad "triumfruten" igennem Christianshavn, men af bagvejen ad den betydelige kortere vej gennem Kongebrovgaten.

Vi kom tilbage til "FYEN". På skibet indtog vi vore vante pladser, værnepligtige, mathelever og alle befalingsmændene, undtagen officererne, de blev stadig holdt tilbage på officers skolen.

Tyskerne havde udnyttet ventetiden, til det, de vel mente var sejrherrens ret, nemlig at gennemføre en omfattende plyndring, alt var endevendt, kistebænke og skabe var brudt op og alt af værdi eller ting der kunne bruges som souvenir var stjålet, i messerne var selvfølgelig al øl og spiritus væk, men også messens maritime udsmykning havde tyskerne taget med sig, alt var væk, ja endog alle ordensdekorationer har nogle kunne pynte sig med.

Ud over nogle uniformsgenstande havde jeg ikke selv mistet noget, jeg havde ikke ejt noget der var værd at stjæle, så jeg slap nådig, men mange af mine kammerater mistede både fotografiapparater, ure og penge og hengemte smykker.

Det var nu ikke alene FYEN der blev raseret, overalt på Holmen havde banderne været på rov og det har ikke været småting "de herre" har transporteret væk. Jeg kan tydelig huske at en af mine kammerater, der havde fået stjålet både fotografiapparat og en del andre værdifulde genstande, i sin retfærdig harme, råbte, "så kan jeg sgu bedre forstå hvorfor vi skulle stå og glo ude på den lorte mark hele dagen, de skulle selvfølgelig havde tid til at støvsuge alt inden vi kom tilbage."

Vi havde i al den tid aktionen havde varet, det vil sige

fra aftensmaden dagen før, hverken fået vådt eller tørt, så vi var nogen der var både meget tørstige og sultne og efterhånden også temmelig trætte.

Men der var bare eet stort problem, tyskerne havde "organiseret" det meste af maden. Men kokken må have været lidt af en troldmand, det lykkedes ham på den ene eller anden måde at fremtrylle noget råvare og få lave så meget mad at alle fik stillet den værste sult. Og så var det bare med at komme til køjs, jeg tror nok der var ro på banjerne den nat. Der skulle dog først udpeges et vagthold, brandvagter og vagt ved landgangen, som nu skulle være ubevæbnet.

Et begivenhedsrigt døgn var endt, vi var nu internerede.

Begivenhederne den 29 august havde ikke alene berørt Holmen. Tyskerne havde gennemført en samlet aktion på alle forsvarets kaserner og militære institutioner, men til forskel fra flåden faldt alt hærens våben og materiel stort set helt og ubeskadiget i tyskernes hænder.

For søværnets enheder der var på minestrygningsopgaver eller på øvelsestogter rundt om i danske farvande, var der overalt travlhed med forsøg på enten at få skibene til Sverige eller få dem sænket eller ødelagt så de, i henhold til viceadmiral Vedel ordre, ville være uanvendelig for tyskerne.

Artilleriskibet NIELS JUEL der den morgen lå i Holbæk, forlod omgående havnen, efter at viceadmiralens signal var modtaget, og sejlede under klart skib og med fuld damp, op gennem Isefjorden for at forsøge at komme igennem ved Hundested og sejle videre til Sverige. Tyske jagerfly reagerede omgående så snart Niels Juel kom ud i fjorden, og angreb med bomber og kanonild.

NIELS JUEL blev under disse bombementer lettere beskadiget, ved ankomsten til den snævre sejlrende mellem Hundested-Rørvig, blev der observeret tyske krigsskibe uden for sejlrenden, ligeledes blev der varskoet om udlægning af miner i farvandet i og udenfor sejlrenden. Chefen, Kommandør Westermann, valgte derfor, med største fart, d.v.s. 14 knob, at sætte NIELS JUEL hård grunden, åbne og ødelægge bundventilerne og kaste alle vitale dele fra kanonerne og andre våben over bord.

Under flyangrebene, blev en math ved en 20 mm kanon gal, han var vred og kunne ikke dy sig så han åbnede ild mod en af de tyske jagerne, han var åbenbart en god skytte for et af flyene blev ramt og styrtede ned. Under angrebene på blev en artillerikvartermester dræbt og fire mand såret.

En skoledeling for kadetter, bestående af inspektionsskibene INGOLF og HVIDBJØRNEN samt nogle mindre enheder, forsøgte ligeledes at komme til Sverige, men blev overrasket at tyske krigsskibe, begge skibe måtte stryge flaget, fik tysk prismandskab ombord og fik ordre til at følge efter de

tyske skibe mod Korsør. Under sejladserne op gennem Storebælt lykkedes for HVIDBJØRNEN'S chef at få anbragt og antændt en bombe i maskinrummet, hvorefter han under dramatiske omstændigheder fik givet et praj til hele den danske besætning, at de skulle springe overbord inden bomben sprang, det lykkedes, til tyskernes store overraskelse, for alle at komme fra borde inden bomben sprang hvor den forårsagede et stort hul i skibet.

HVIDBJØRNEN sank, men hele besætningen blev reddet, (Det gjorde det tyske prisemandskab i øvrigt også). Efter at været blevet reddet op af vandet af et par af de Tyske skibe, ankom de sammen med de øvrige til Korsør, her alle blev interneret på en skole sammen med alle øvrige besætningsmedlemmer fra skoledelingen og de andre mindre skibe der havde været i Korsør havn.

Medens besætningen fra HVIDBJØRNEN lå i vandet lykkedes det to kadetter at svømme hen til synkende skib, borde det og fik halet det tyske hagekorsflaget ned og sætte dannebrog, en modig handling, men, desværre håbløs, inden HVIDBJØRNEN sank lykkedes alligevel tyskerne at få bytte flagene igen.

En anden fantastisk beretning fra den dag, er minestrygeren MS I heldige flugt til Sverige. Da alarmen kom lå MS I i Skælskør havn. Som foreskrevet forlod minestrygeren omgående havnen og forlagde til Agersø. Her rekvirerede chefen, hos den stedlige købmand, nogle bøtter tjære, og maledes hele skibet sort, masten og andet opstående blev fjernet så hele det maritime udseende var ændret.

Således kamufleret begyndte så turen til Sverige, hvor han efter en nervepirrende sejlads, men uden at blive opdaget, ankom dagen efter. En munter gast ombord havde malet "SORTE SHARA" på hækken.

MS 1. Fik herefter, som det eneste skib af den type ret til at bære navnet "SORTE SARA".

Nattens og dagens hændelse kunne naturligvis ikke undgå at gøre et dybt indtryk på alle tjenstgørende befalingsmænd, især de ældre som gennem mange år havde gjort tjeneste på de nu sænkede eller ødelagte skibe, skibe der gennem havde været hele deres tilværelse. Det var for dem en sorgens dag, selv om de også var en smule stolte over at så få uskadt faldt i fjendens hænder

For vor vedkommende, der jo kun havde været i søværnet nogle få måneder og ikke endnu ikke havde fået det nære forhold til den ånd der herskede i søværnet, havde nattens hændelser været som at være deltager i et makabert historisk skuespil, hvis egentlige betydning, først senere fik den rette dimension, især for os der fortsatte i søværnet.

Den 29 august blev der på Holmen sænket eller ødelagt:

- 1 Artilleriskib.
- 4 Torpedobåde.
- 6 Minestrygere.
- 6 Mineskibe.
- 8 ubåde.
- 4 Værksteds og Hjælpeskibe.

Ialt 29 skibe.

ET HISTORISK TILBAGEBLIK.

Angrebet på Holmen og den danske flåde var ikke et enkeltstående tilfælde i historien.

I to tidligere været tilfælde er den danske regering blevet tvunget til at overlade flådens skibe til en fjende, begge gange uden der blev foretaget forsøg på at ødelægge dem inden overdragelsen.

Det første tilfælde fandt sted i august 1807. Engelske tropper havde som et led i en krig mod Frankrig uhindret foretaget en invasion på Sjælland, hvor de i landsatte tropper dannede en ring om København fra landsiden og en stor engelske flåde blokerede byen fra søsiden.

Danmark var havde erklæret sig neutral krigen mellem England og Frankrig (Napoleon).

Den engelske regering havde tidligere, med en note stillet krav om at den danske flåde skulle udleveres til England, som en garanti der skulle sikre at engelske skibe havde uhindret adgang i danske farvande og til Østersøen.

Den danske flåde var dengang blandt de største og stærkeste i Europa.

Vi havde hverken tanker eller ønsker om at deltage i de igangværende stridigheder. Flåden var derfor oplagt og aftaklet.

For at forhindre et evt. fransk angreb op gennem Jylland var det meste af den danske hær, under ledelse af kronprins Frederik (senere Chr. D. 6.) opstillet i Sønderjylland.

Der var derfor kun ganske få danske styrker til at forsvare København.

Da svaret på noten blev et nej, foretog englænderne så i august den førømtalte landgang. Straks efter landgangen opstillede de en ring af kraftige kanon- og raketbatterier rundt om København, med trussel om bombardere byen, såfremt kravet ikke omgående blev opfyldt.

Kronprinsen havde givet Københavns kommandant, Generalmajor Ernst Paymann, ordre til at forsvare byen til det yderste, Kronprinsen selv og hans regering havde dog forladt byen. (Han ville altså ikke dø i sin rede!!) Englænderne udsatte derefter København for et kraftigt bombardement både med kanoner, og vel for første gang i

krigshistorien, med raketter (Missiler) med sprængladninger. Bombardementet varede uafbrudt i flere døgn og forårsagede meget store ødelæggelse overalt i byen, med voldsomme ildebrande overalt.

Det danske militære forsvar, der bestod at ringe uddannede regulære tropper og nogle civile studenter - brigader, var i en håbløst situation og den 7. september måtte den øverstkommanderende General Paymann give op kapitulerede.

De engelske krav skulle nu opfyldes, flåden skulle udleveres.

Internt i flådeledelsen opstod der diskussion om hvordan skibene kunne ødelægges eller beskadiges så meget, at en transport til England ville være umulig. Men flåden folk var ikke enerådende, Paymann havde overkommandoen, så det hele endte i snak og diskussioner, der til slut endte med at englænderne fik lov til uhindret at sejle væk med hele den danske flåde. Den 20. oktober sejlede det sidste skib med kurs mod England.

Hermed sluttede den danske flådes æra som søværts stormagt.

For at føje spot til skade var det danske gaster der måtte rigge skibene til og klargør dem til sejlads.

Inden englænderne forlod Danmark, forårsagede de store ødelæggelser på Holmen, alle nybygninger på bedding blev væltet på stokken og al tømmeret ødelagt. Endelig blev der overalt foretaget tyverier af alt hvad der kunne have interesse, ja selv skibsbyggernes værktøj tog de med.

Overdragelsen af flådens skibe til den "gamle" fjende har givetvis været bitter for alle de tapre flådefolk der så dygtig og med store tab havde modstået tilsvarende krav om flådens udlevering under "Slaget på Reden" den 2. april 1801.

Den anden episode opstod mere nutidig, nemlig i 1941 under den tyske besættelse.

Den tyske regering forlangte i januar 41, at Danmark skulle udleverer 6 af flådens mest moderne torpedobåde og 6 ældre minestrygere. Som gengæld for udleveringen af skibene ville kulleverangerne fra Tyskland blive øges. Uanset denne "gulerod", var det et absolut krav at skibene skulle udleveres. Den danske regering så sig derfor nødsaget, til trods flådeledelsens protest, at efterfølge kravet.

Torpedobådene blev gjort sejlklaare og atter en gang sejlede gode danske krigsskibe ud fra Holmen med en besætning af fjendens soldater.

Udleveringen vakte berettiget harme i England, den engelske premierminister Winston Churchill, udtalte i en tale i det engelske underhus: Var der dog ikke en eneste mand i den danske flåde, der kunne have sænket disse skibe.

Ja, hvorfor der ikke var nogen der forsøgte at sænke eller ødelægge dem, grunden hertil er noget uklar. Måske lå en af årsagerne i at der på dette tidspunkt ikke har været en øverste chef for søværnet til at give ordren, den tidligere viceadmiral Rechnitzer, var ved sin vage holdning den 9. april, blevet tvunget til at afgå fra sin post og hans efterfølger, viceadmiral Vedel, blev først udnævnt og tiltrådte som ny chef den 25. juni. 1941, altså efter denne ulykkelige hændelse.

INTERNERET.

De første dage af interneringen gik med oprydning efter tyskernes hærgen, og få gjort skibet rent. Derefter begyndte der en langsommelig, og kedelig periode. Det var ikke tilladt at foretage noget, der bare kunne tolkes som militære øvelser. Hver formiddag havde en deling rengøring, Elefanten blev fejlet og selv den mindste ispind blev samlet op, alt var som støvsuget, ja, jeg tror ikke at FYEN og Elefanten nogen sinde har været så rene i sin lange levetid.

Efter et par dage begynde der dog at komme visse dagligdags rutiner i gang, forsyninger til mandskab og messer kom relativt hurtig i gang og der blev givet tilladelse til at handlende kunne komme ind og sælge kager og wienerbrød, blade og aviser, således var vi nogenlunde orienteret om livet udenfor.

En yndet tidsfordriv, der blev udnyttet til det yderste, var, selv om det var forbudt, kortspil, der blev spillet kort alle vegne og på alle tider af døgnet, gevinsten var cigaretter, spil om penge forekom, selv om det var strengt forbudt.

Efter kort tid kom der næsten daglig optræden af danske kunstner, det var populære sangere med orkestre, kendte og mindre kendte varierte, revy og teaterskuespillere, operasangere og operetteskuespillere, enkeltvis eller som ensembler. De var der alle. Alle forestillinger foregik altid i officerersskolens nye store aula, og tilstrømningen var altid stor.

Kunsternes frivillige underholdning var en stor opmuntring og afveksling i en ellers kedelig og sur ventetid og har givetvis været et væsentligt bidrag til at ingen gik i helt sort.

På et tidspunkt jeg tror det var midten af september blev der givet besøgstilladelse dog kun for de nærmeste familiemedlemmer. Besøgstilladelsen medførte at mange pludselig fik en kraftig familieforøgelse, især af "søstre" på 18-20 år. Kontrollen var temmelig lemfældig. Jeg fik dog ingen besøg. Jeg fik alligevel nok at lave. På grund af den øgede tilstrømning af kvartermestre til kvartermestermessen

fra de sænkede enheder og de i øvrigt mange kollegiale besøg, blev der mangel på messegaster i kvartermestermessen.

Kort tid efter interneringen var begyndt kom kvartermester Fransen (jeg mener han var messeforstander) og spurgte om det var noget for mig at få tiden til at gå som messegast i deres messe. Jeg sagde straks ja, det var altid bedre at få et nogenlunde fast arbejde end at gå og ingenting lave.

EN MESSE.

En messe ombord i søværnets skibe og institutioner var, dengang, officerernes og kvartermestrene daglige opholdsrum, et privat område hvor utidig indtrængen af udenforstående ikke blev tolereret. Alle tilkommanderede kvartermestre var automatisk medlemmer af messen

Messeformanden var messens leder, og altid den i alderorden ældste, her var det en matros kvartermester med havde det "malende" navn, Rembrandt. Som messeformand styrede han suverænt alle funktioner vedrørende messen og dens medlemmer både i og udenfor messen og sørgede for at der altid herskede den rette ånd og alle skrevne og især ikke skrevne regler blev overholdt punktlig.

Alle medlemmerne var på, det man kaldte, selvforplejning d.v.s. de skulle selv betale for kosten og alt hvad der medgik til messens daglige drift, der blev dog til messen udbetalt et tilskud, et "Bordhold" blev det kaldt, for hvert medlem.

Til at sørge for at alle fik noget at spise og der var de nødvendige drikkevarer tilstede, udnævnte messeformanden en messeforstander, dette job var at betragte som et ombud, man kunne altså ikke sige nej.

Messeforstanderens ansvar var at der blev foretaget alle nødvendige indkøb og i samråd med skibets kok at sørge for at medlemmerne fik en god og varieret kost som mulig. Det skal lige nævnes, at for undgå misforståelser, måtte der aldrig serveres den samme mad i messen som til den øvrige besætning.

Alt, efter antallet af medlemmer, var der tildelt et antal messegaster, de var frigængere d.v.s. fritaget for den normale vagttjeneste i skibet. Messegasternes opgave var, rengøring af messe og lukafer, anretning og servering ved alle måltider og derefter være til rådighed, på skift, så længe der var medlemmer i messen. Det var altså sådan et job jeg have påtaget mig.

Jobbet kunne godt ind i mellem være noget træls, især her under interneringen, der var jo ikke de store beskæftigelsesmuligheder, heller ikke for en befalingsmand, så meget af tiden gik jo med ophold i messen, hvor bølgerne ofte kunne være høje, jeg kan huske hvor ofte vi måtte have fat i formanden for at smide "udkørte" medlemmet ud om formiddagen,

så vi fik lejlighed til at gøre rent, hængehovederne som de blev kaldt. Men ellers var der hele tiden nogen til stede, og vi fik sjældent fri før end sent om natten. Udover FYEN egne befalingsmænd og var der et ulideligt rend af kvartermestre der kom på besøg!! ofte kunne være meget svært at finde ud af hvor mange der var til frokost eller aftensmad også her måtte formanden ofte gribe ind, der blev jo ikke betalt bordhold for alle "nassegæsterne".

Der var mange farverige personer i mellem medlemmerne, og der blev fortalt historier og skrøner og sunget til den store guldmedalje, ja, man burde have skrevet al dette ned, det ville i dag været blevet til en bestseller. Mig bekendt findes der utroligt lidt om hvad de gamle gutter kunne berette af historier og skrøner,

Interneringen sneg sig af sted også selv om jeg havde rigeligt at lave i messen, følte indespærringen som en spændetrøje, man var aldrig sig selv og kunne kun bevæge sig på Nyholm, uden for denne ø var det ikke tilladt at være.

VÆSENTLIGE HÆNDELSER UDENFOR HOLMEN I INTERNERINGS-PERIODEN.

Over hele landet fortsatte sabotagerne, tyskerne gjorde alvor af deres trusler i det udsendte ultimatum, henrettelserne af tilfangetagne modstandsfolk var begyndt, den første henrettelse blev fuldbyrdet allerede den 28 august.

Natten mellem den 2' og 3' oktober foretog tyskerne en aktion rette mod de danske jøder. Meningen var at de alle skulle arresteres og føres til Tyskland, for at lide den samme skæbne som alle andre jøder i Europa, nemlig udslættelse.

På lykkelig vis fik modstandsbevægelsen, gennem en modig tysk diplomat, oplysningerne om at sådan en deportation var under opsejling. Derfor kunne frihedsrådet omgående iværksætte en storstilet hjælpeaktion, mere end 7000 danske jøder, ad mange skjulte veje, fik hjulpet af modstandsfolk og fiskere, lejlighed og hjælp, til at flygtede til Sverige.

Selv om det var forfærdelig nok, lykkedes det for tyskerne "kun" at fange omkring 273 jøder, de blev alle sendt til koncentrationslejren "Theresienstadt".

Efter regeringens afgang opstod der nu et politisk tomrum og det selv om den tidligere regerings førte politik, som tidligere nævnt, ikke var i overensstemmelse med den aktuelle situation og efterhånden, også var imod folkets ønske. Danmark blev herefter "regeret" af deputationcheferne, der kun kunne klare de løbende forretninger.

FRIE IGEN.

Nu, som den tyske rigskommissær så kynisk udtrykte det,

overfor værnscheferne, da det danske jødespørgsmål endelig var løst, kunne de internerede danske soldater, godt frigives, et noget mærkværdig og dum bemærkning. Men, hvad kunne man forvente af en mand der i forvejen havde meget blod på sine hænder.

De værnepligtige blev hjemsendt kort efter

Den 20. oktober slog frihedens time så endelig for os, og så var det bare med at komme af sted.

Vi blev dog ikke, som de værnepligtige hjemsendt, der blev opfundet et nyt begreb, "midlertidig" hjemsendelse, d.v.s. "Hyren drejede", vi ville altså stadig få vores løn, men skulle så også være til rådighed til en hver tid.

Inden vi forlod Holmen, kom Hjulgaard og Fransen og fortalte os, at for dem der havde lyst, ville der være et daglig mødested i "salig Grundtvigs" gamle kirke og skoleanlæg "VARTOV", der var beliggende på hjørnet af Vestervoldgade og Løngangsstrædet.

Herefter drog vi endelig ud af Holmen, der var ikke "et øje tørt", turen op gennem Prinsessegade blev nærmest et triumftur, folkene på værtshusene i gaden modtog os med åbne arme, så det blev en rørende (og fugtig) foreløbig afsked med Holmen.

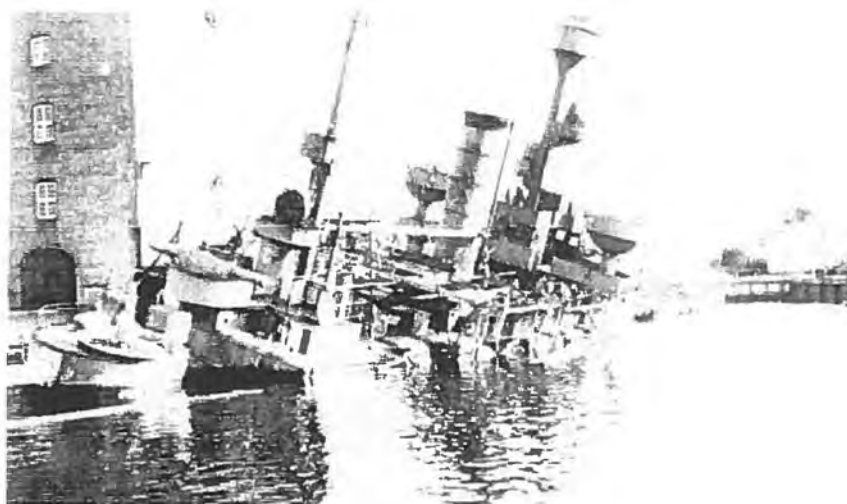
Jeg var nu en fri mand, men hvad så??

Mindesten rejst på Holmen over de faldne den
29 august 1943

BILLEDER FRA HOLMEN EFTER DEN 29 AUGUST 1943

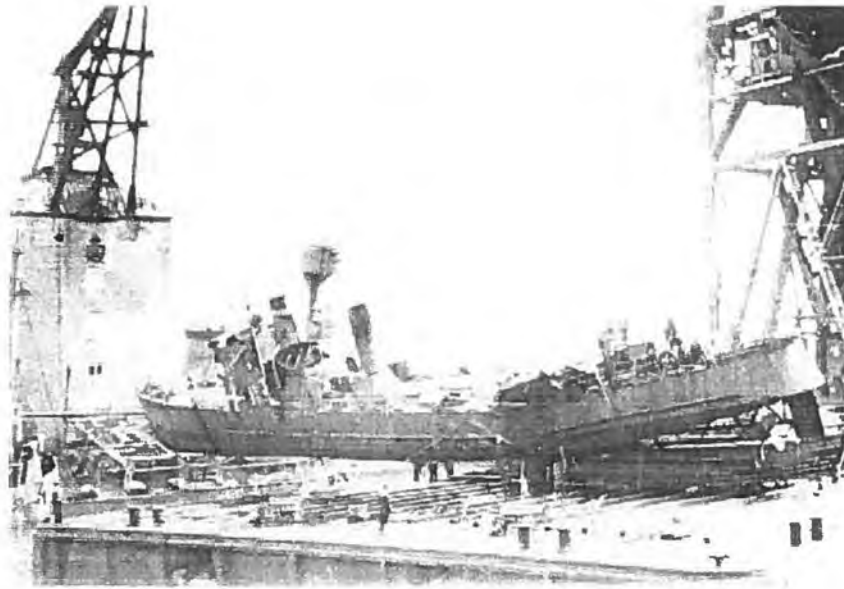

Panserskibet PEDER SKRAM blev sænket ved Mastekranen. Skibet blev senere hævet og slæbt til Kieler fjorden, blev her under navnet ADLER atter sænket af engelske bombefly.

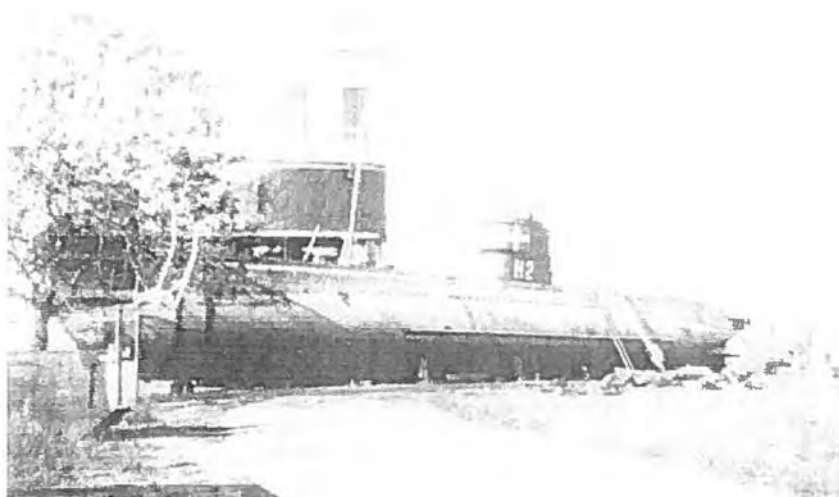
Til at løfte og fjerne de ødelagte skibe der lå over overalt, fremskaffede tyskerne en stor flydekran fra Tyskland

Markrellen er kommet godt op at hänge

"Markrellen lagt til hvile på Elefanten.

U - Båden Havfruen udenfor sit rette element

KAPITEL 4.

KÆMP FOR ALT HVAD DU HAR KÆR.

EFTER DEN 29 AUGUST.

Efter hændelserne den 29 august var det danske forsvar ophørt med at eksistere, alt fast personel var hjemsendt på ubestemt tid.

For søværnets vedkommende fik dagen en ganske særlig betydning, næsten alle skibene var sænket eller ødelagt, Holmen, søværnets flådebase gennem 300 år, var nu blevet en tysk flådebase.

For os mathelever, betød det at uddannelsen til Math foreløbig var afbrudt, og vi måtte søge tilbage til det civile liv igen.

Dagen efter hjemsendelse forsøgte jeg at få arbejde, men da jeg var ikke længere i smedenes fagforening var arbejde i mit fag som kleinsmed ikke muligt, kun såfremt jeg meldte mig ind igen, men så skulle jeg starte forfra med den såkaldte Karenstid før end jeg kunne få ret til understøttelse. Det var jeg nu ikke særlig vild efter, og jeg var jo stadig ansat i og lønnet af søværnet, en genindtræden i smedefaget ville så også betyde at jeg måtte sige farvel til søværnet.

Arbejdsløsheden ude var stor, og som smed ville jeg næsten være sikker på mere eller mindre frivillig blive nød til at tage arbejde i Tyskland eller i brunkulslejerne i Jylland, så der var store problemer og fremtiden så ikke al for lys ud.

Jeg fulgte derfor vor tidligere kompani-kvartermestre Hjulgaard og Frandsen råd og gik en tur ind til VARTOV for at høre nyt.

Og nyt var der. Begge kvartermestre var i fuld gang med at hverve folk til to nylig oprettet arbejdslejre på Sorøegnen. Begge lejre skulle kun være bemanded med mather, konstabler og elever fra både søværnet og kystdefensionen.

Vi skulle her, udover at arbejde i de nærliggende skove også forsætte med den afbrudte uddannelse i den udstrækning det var mulig.

Den grundlæggende ide var et forsøg på at beskæftige og fastholde så mange af søværnets faste menige som mulig.

Så snart jeg viste mig på VARTOV, blev jeg spurgt om det havde nogen interesse at være med i dette projekt., og det var jo lige hvad jeg stod og manglede, jeg var jo en fri fugl, havde intet arbejde og havde øvrigt heller ikke rigtig noget sted at bo, min mor og Knud og hans datter Anna, var dengang flytte til en lille lejlighed på Bispebjerg, så der var ikke plads til flere.

SORØLEJRENE.

Officielt hørte sorølejrene under indenrigsministeriet, men det ledende personel var alle fra søværnet og initiativet til oprettelsen af lejrene var ligeledes søværnets. Det var udelukkende af praktiske årsager at indenrigsministeriet var indblandet.

Formålet var som tidligere omtalt, at forsøge at fastholde søværnets faste menige og elever så de var klar igen når krigen var slut. Der var på det tidspunkt ikke mange der var i tvivl om hvem der ville sejrede.

SORØ I som den ene af de to lejre blev kaldt, lå på SORØ jernbanestations terræn. SORØ II lå i en lille landsby, ved navn KIRKE FLINTERUP, beliggende noget nordøst for SORØ mellem Stenlille og Gyrstinge.

Jeg kom til SORØ II.

Kirke Flinterup var en lille idyllisk landsby, der bestod af omkring 10 til 15 huse, et par mindre gårde, en kirke (men ingen kro), en købmand og en ret moderne skole, der var centralskole for hele oplandet.

Beboerne var venlige og der blev taget vel imod os lige fra ankomsten og der var ingen problemer i den tid vi var der.

Vi havde et godt forhold til skoleinspektøren, selv om han af og til var noget nervøs ved vores tilstedeværelse, han gav os lov til at anvende skolens gymnastiksal og badet til en ugentlig badedag, vi skulle dog selv sørge for det varme vand (brændsel hentede vi i skoven) og så selvfølgelig gøre rent efter os. Og så var der købmanden som vi blev ret gode venner med, og ikke at forglemme vores nabo tømrermesteren, et herlig menneske de altid var i godt humør, han fik hurtig eneret på alle reparationer der skulle foretages på barakkerne.

Tæt ved byen var der to skove, Storebøgeskov og Lillebøgeskov, begge skulle de vinteren igennem

blive vores fremtidige arbejdsplads.

Lejren bestod af nogle sammenbyggede barakker med plads til ca. 30 personer.

Bortset fra lederne boede alle i 4 mandskamre (en væsentlig forbedring fra de små forhold ombord på Fyen). I midten af barakken var der spise og opholdsrum, med radio, bøger spil til underholdning i de mørke timer

DAGLIG LIV I SORØ II

Den 21 november 1943, altså kun 1 måned efter hjemsendelse fra interneringen, stillede vi i Kirke Flinterup og SORØ II blev officielt indviet.

Fra starten var vi ca. 25 mand, mather, mathelever, og konstabelelever,

Den første dag begyndte med den officielle åbning af lejren, hvilke skete på god maritim vis, ved kommandoenhejsning kl. 8, d.v.s. flaget blev sat, og Frandsen holdt en lille tale, først da, var lejren åbnet og under kommando, med Kvartermester Ejnar Frandsen som chef, alle kendte ham jo godt fra FYEN. Han skulle dog her kaldes forstander.

Udover Frandsen, var der som mellemledere tilkommanderet 2 underkvartermestre en som regnskabsføre og en til hjælp med ved undervisningen sidstnævnte skulle som Banjermester skulle søge at holde skik på hele "banden". Endelig var der en af søværnets egne kokke.

Som arbejdsledere under arbejdet i skoven var ansat 2 civile skovfogeder, Stabelfelt og Nielsen. Ingen af os jo havde kendskab og erfaring i skovdrift, de skulle derfor undervise os i hvad der rørte sig i skoven og samtidig være bindeled mellem lejrens og skovens folk, men det var nu ikke meget vi så til dem i det daglige.

Dagens almindelig rutine begyndte med udpurring kl 0700, derefter, som sædvanlig, køjerednig og oprydning i værelserne, morgen-skafning, og her smurte vi, såfremt vi skulle arbejde i skoven, en god frokostmadpakke, kl. 0800 var der mønstring, flaghejsning og orientering om dagens arbejde, herunder hvem der skulle blive tilbage for rengøring og kabystjeneste.

To dage om ugen havde vi undervisning, fagene var regnskabsføring, dansk og orienteringsløb, disse dage blev efterhånden mest anvendt til træning og øvelser i forbindelse med uddannelsen i den hemmelige hær.

Kl 17 var der udskejning, og kl 18 aften-skafning. Herefter var der frihed resten af aftenen.

Kl 21 aftenkaffe og senest kl. 22 til køjs.

Udenfor normal arbejdstid var der i etableret en vagtordning, med et 4 timers skift. Vagten var en ubevæbnet brand- og bevogtningvagt.

Lørdag kl 12 havde vi weekend frihed, hvor alle rejste hjem.

Frandsen søgte, så vidt det overhoved var mulig, at opretholde den samme disciplin og efterlevede de normer der altid havde været gældende i søværnet.

Det var selvfølgelig ikke gratis at være i lejren, for hver dag blev der af lønne trukket 3 kroner. I de perioder hvor vi arbejdede for omegnens bønder kunne vi dog tjene en ekstra skilling, disse penge var vor egne.

Arbejdet i skoven bestod i oprensning af grøfter, opgravning af stød (trærødder), der blev hugget til fyringsbrænde og endelig udplantning af nye grantræer.

Det var egentlig et herligt liv, gennem arbejdet fik et levende indblik i skovarbejdernes ofte hårde arbejde, motordrevne save eller andre støjende hjælpemidler var jo ikke meget anvendte på det tidspunkt, skoven var en herlig stille arbejdsplads, al arbejdet blev udført med håndkraft og transporten af de fældede træer og andre tunge genstande blev foretaget med heste som trækraft.

Det var skovenes egne skovfogeder der anviste arbejdet og gav os det første indtryk af livet i en skov, så vi kom efterhånden til at kende ret godt, både dem og andre af skovens folk.

I Storebøgeskov "regerede" skovfoged J. Jørgensen og i Lillebøgeskoven var det skovfoged Hans Peder Dixen. Dixen havde tidligere været skovfoged i Thailand, han var en meget farverig personlighed, der altid var god for en historie fra hans ophold i Thailand. Hans hjem bar tydelig præg af opholdet i det fjerne, overalt var der mærkelige figurer og billeder.

Omkring april var arbejdet i skovene ved at være færdig, men nu begyndte bønderne i omegnen at røre på sig, de manglede arbejdskraft, mange landarbejdere var taget til Jylland for at arbejde i de mere lukrative lønnede brunkuldslejligheder, så de større landbrug ville gerne have hjælp til roelugningen, vi fik tilbudt arbejdet i markerne med at luge roer for 25 øre pr. række.

Og efter lugearbejdet var det tid til at kornhøsten kunne begynde. Under høstarbejderne boede vi ude på gårdene. Nu siger jeg vi, jeg var ikke med på høstarbejde, jeg var blevet i lejren, hvor jeg sammen med en anden jeg husker ikke hvem, lavede al forekommende arbejde, udover dette var jeg ordonnans og hermed det daglige bindeled mellem lejren og folkene rundt omkring på gårdene. Jeg cyklede hver dag, på en gammel cykel. rundt til alle gårdene med post og meddelelser og friske rygter. Den daglig tur var mellem 30 og 40 km. rundt på egnen. En cykel-pumpe og lappegrejer og rester af et gammelt dæk var det mest nødvendige værktøj at have med på turen.

FORHOLDENE I DANMARK EFTER DEN 29 AUGUST.

Efter den 29 august var tilværelsen for de fleste danskere på mange måder fuldstændig ændret. Regeringen var trådt tilbage og vi blev reelt regeret af den tyske værnemagt og på deres præmisser.

Magten bestod herefter af et triumvirat, bestående af general v. Hanneken, Højere SS og Politifører Gynter Panke (også kaldt "den høje Planke") og endelig den rigsbefuldmægtige Dr. Verner Best. Ingen af de tre herre kunne fordrage hinanden, så de forsøgte med stor iver at sabotere hinandens ordre.

Det tyskerne havde forlangt i det udsendte ultimatum blev nu fulgt til punkt og prikke. Terroren blev sat i højsædet, og henrettelserne for "forbrydelser mod værnemagten" blev nu gennemført i et stadig voksende tempo. Men terroren fik ikke svækket modstanden, tværtimod, sabotagerne steg i omfang og i takt med de muligheder de våben og især og sprængstoffer der blev modtaget fra de engelske nedkastninger. Som modtræk mod de stadig stigende sabotagehandlinger, begyndte en voldsom bølge af sprængninger af tilsyneladende uskyldige bygninger og etablisementer rund om i landet. Disse ødelæggelse blev alle udført af danske over-løbere, der var rekrutteret fra det forhadte danske SS korps, "Schalburgkorpset". Sådanne sprængninger blev da også kaldt Schalburgtage.

Schalburgkorpset bestod af et sammenrod af tidligere danske frontsoldater fra frikorps Danmark og danske overløbere (Forrædere), under ledelse af en tidligere dansk officer K. B. Martinsen. Korpset bestod således udelukkende af danskere, der udførte

deres ugerninger enten på ordre og hjælp fra GESTAPO, eller helt på egen initiativ.

Krigen medførte desværre at det blev nødvendigt at uskadeliggøre (likvidere) stikkere der havde forvoldt ubodelig skade ved angivelse af modstandsfolk, i mange tilfælde hele grupper, til det tyske politi, (GESTAPO), ofte med tortur og henrettelse af de pågældende til følge.

En likvidering blev aldrig iværksat førend den pågældendes forhold nøje var undersøgt og vedkommende var fundet skyldig. Efterforskning og afhøring blev udført med stor dygtighed af de politifolk der var gået "under jorden".

Som et uundgåelig led i al krigsførelse, kan det ikke udelukkes at der under dække af begrebet "likvidering", også kunne blive afgjort private opgør.

Som modtræk mod likvideringerne blev der fra GESTAPO givet ordre til gengældelse. Der skulle således, for hver tysker eller dansk håndlanger, der blev dræbt eller såret, likvideres 5 tilfældige danske borgere, disse skulle altid være personer der var kendte og agtede borgere. Mordet på digteren Kaj Munk i januar 44 var sådan et af de "clearingmord" som de blev kaldt.

Ingen af de tyske modforholdsregler hjalp dog. Modstanden øgedes. Og den illegale hær voksede sig større og større for hverdag.

Den 19. September ophørte tyskernes tålmodighed med de danske politifolk, de skulle ligesom flåden og hæren, fjernes, vel mest for at det tyske politi og de danske håndlangere kunne få frit slag, og få stoppet den strøm af oplysninger der blev lægget til modstandsbevægelsen, især fra de menige betjente.

Kl 11 om formiddagen, under dække af en falsk luftalarm, angreb tyske soldater alle politistationer over hele landet, afvæbnede og tog de tilstedeværende politifolk til fange. Af politiets samlede styrke på ca. 9000 mand blev omkring 2000 taget til fange. De resterende gik alle "under jorden" og blev herefter et værdifuldt tilskud til modstandshæren og sabotagegrupperne.

Alle tilfangetagne politifolk blev sendt til en grum skæbne i tyske koncentrationslejre. Her døde Ca. 100 gode politifolk og mange var mærket for livet.

Den præcise og omhyggelige tilrettelæggelse af operationen, og den hurtige og brutale måde

bortførelsen af de tilfangetagne politifolk på, viser at det, i modsætning til den 29 august, var det her professionelle folk, der her havde tilrettelagt og udført angrebet.

Der var kun et sted at det ikke gik helt efter planen, det var da de tyske politifolk ville besætte Amalienborg, og som den 9. april, igen forsøge at sætte kongen (Christian d.X) i husarrest.

De politifolk, der efter den 29 august havde overtaget kongevagten, optog kampen og satte sig voldsomt og modigt til modværge, der opstod en voldsom ildkamp med faldne på begge sider, dog flest tyskere. Tyskerne ophørte kampen og de efterfølgende forhandlinger medførte, at den danske politivagt kunne genoptage vagten.

Efter tyskerne havde fjernet politiet havde det tyske hær og politi nu den totale magt i Danmark, og landet var nu helt i deres vold.

Som erstatning for politiet, oprettede tyskerne et såkaldt "hjelpepoliti", (Hilfpolizei) forkortet til HIPO, en afdeling under Schalburg-korpset, medlemmerne bestod af korpsets mest brutale og rå folk, der bl.a. medvirkende til mange Clearingmord og Schalburgtager.

MODSTANDSARBEJDET.

I begyndelsen af januar 1944 ankom Pauli Utzen som skulle være ny regnskabsføre. Han var underkvartermester, med sanitet (sygeplejer) som speciale.

I begyndelsen blev han taget med en vis skeptisk, han var en meget indadvendt, nærmest mut, person, det var vanskelig, bare at slå et smil af ham. Men ved nærmere kendskab opdagede vi, at der bagved den mutte maske, gemte der sig en mand med et stort og godt hjerte, og med et stort talent for at have med unge mennesker at gøre, som ung havde han været leder i spejderkorpset, han vandt hurtig alles respekt, i sær hans næsten fanatisk tro på at den eneste måde der kunne gøre Danmark frit, var en øget modstand mod det tyske overherredømme.

Kort efter hans ankomst begyndte der at ske mærkelige ting. Næsten hver dag var det møder mellem ham og Fransen og ganske givet også med Hjulgaard i Sorø I, der ind i mellem kunne være ret højroret.

Og det var ligesom om der blev foretaget en form for sortering, nogen forsvandt og nye kom til, ingen sagde noget, vi kunne tydelig mærke at noget

var i gærde.

Og en dag "sprang bomben". Frandsen kaldte os alle sammen ind i samlingsstuen og spurgte og der var nogle der ville være med i modstandskampen. Såfremt der var nogle der ikke ville vær med, skulle de omgående forlade lejren, og fik en kraftig formaning om at holde deres kæft med, hvad de indtil nu havde hørt.

Alle sagde ja.

I gennem længere tid havde vi haft mange diskussioner om, hvordan det for os, under en eller anden form, ville være mulig at deltage i modstandsbevægelsen, vi havde jo fulgt begivenhederne ude omkring i landet og de fleste følte det som naturligt at være med hvor der skete noget. Men vi manglede en leder.

Ved Pauli Utzen ankomst, blev det klart at han i samarbejde med Frandsen, ville havde mulighed for at lede det fremtidige modstandsarbejde.

Utzen havde tilsyneladende gode forbindelser til andre modstandsgruppe og på det grundlag var der gode muligheder for et fornuftig arbejde.

Samtidig med at etableringen af modstandsgruppen hos os i SORØ II, blev der også foretaget hvervning i SORØ I.

Frandsen og Utzen, sammen med Hjulgaard fra SORØ I dannede nu et ledelsesteam, der sammen med alle folkene i begge lejre, skulle deltage i modstandsarbejdet. Efter alle havde givet vores tilsagn blev vi orienteret om de opgaver vi skulle være med i. Vi blev samtidig kraftig informeret om, at det var ikke røvere og soldater vi skulle ud lege, en ethvert uforsigtig tale, selv med mennesker vi mente at kunne stole på, kunne få store og alvorlige konsekvenser.

OPGAVERNE.

Vore hovedopgave gik ud på at vi skulle tilsluttes den nylig, oprettet hemmelige hær, der var under opbygning. Hæren dækkede som en region hele Sjælland. Vi skulle først og fremmest uddannelses som såkaldte "kendte mænd", således at i tilfælde af en invasion af allierede tropper kunne yde hver form for assistance, og skulle derudover deltage i bevogtning at vigtige områder såfremt vi fik orientering om en invasion var forestående. Altså, stort set de samme opgaver som hjemmeførsvaret har i dag. For ikke at skabe problemer for opbygningen og hemmeligholdelse af hæren, måtte vi

ikke på egen hånd deltage i andre gruppers aktioner. Om der blev andre opgaver der skulle løses hen af vejen ville tiden vise, men kun under ledelse eller anvisning af Utzen.

Netop på dette tidspunkt red invasions-truslerne tyskerne som en mare, de frygtede at Danmark kunne blive en del af invasionsområdet.

IGANG.

Uden at det måtte gå ud over den normale arbejdsrutine, begyndte vi nu en uddannelse i våbenbrug, orienteringsløb og felttræning, lange løbeture dag og nat, over grøft og krat i skovene og omegnen, bilagt med mange forskellige orienteringsopgaver. Beboerne i Kirke Flinterup og omegn har nok haft deres tanker, men alle var loyale og der blev aldrig hentydet til noget. Våbnene, geværer og håndgranater, kom til os, i begyndelsen i små mængder, gennem for os ukendte kanaler, det var i begyndelsen våben fra tidligere danske hærenheder.

Samarbejde med andre grupper, begyndte så småt at tage form uden vi dog var i aktion sammen. Vi blev bl. a. medlem af Sorø Terrænsportsforening, der bag sit officielle virke havde en væsentlig andel af Sorøegnens modstandsarbejde, her vi deltog i konkurrencer og sportsstævner rund omkring på Sjælland, bl.a. deltog vi i danmarksmesterskabet som et uofficielt hold. Vi blev forresten nr.2, vi havde i vor gruppe en konstabelelev der var en meget rutineret terrænløber.

En dag i april, tror jeg det var, kom admiral Vedel på besøg. Ingen af os havde tidligere mødt eller set admiralen.

Vi var alle stillet op i samlingsstuen, som til en slags parade. Ved det første indtryk af ham lignede han for os, alt andet end manden, der med så stort mod, havde givet ordre til at sænke det meste af den danske flåde, relativ lille og spinkel, stod han der, i et lidt lurvet habit og med en gammel blød hat i hånden, jeg tror nu nok at hans simple påklædning var en slags kamuflage, han færden skulle jo nødig blive kendt, men så snart han så på én, blev man øjeblikkelig klar over, at det var det var en virkelig personlighed vi her stod overfor.

Han gav os en orientering om søværnets nuværende situation og hvilke store opgaver der forestod når krigen var slut.

Til slut takkede han os for den ro og

disciplin der var blevet udvist omkring begivenhederne den 29. august, og udtalte: på grundlag af de mange spørgsmål jeg har fået stillet i den sidste tid, vil jeg sige:

Den 29 august havde ingen helte, alle gjorde deres pligt

Ud fra den af den samtale med Frandsen og Utzen havde haft med admiralen, kunne de berette at søværnets ledelse ikke betragtede vores ophold i arbejdslejren som tidsfordriv og gav os deres fulde opbakning i et arbejde der nu forestod. Opmuntrende ord.

I omtalen af admiralens besøg, skal lige omtales et andet besøg der var diametralt modsat. En kaptajn eller ritmester fra hæren, skulle holde et foredrag omkring "Hjemmehæren", jeg har glemt hvad både hvad han hed og hvad han fortalte, det var også hans entre der var bemærkelsesværdig. Vi var alle samlet og sad og ventede andægtig, pludselig kom der en person iført en stor kappe nærmest løbende ind i samlingsstuen, stille sig og med en nærmest teatralisk positur, (Operetteagtig) kastede han kappen af, under denne var klædt i en strålende parade husar uniform, med snoreværk, sabel og alt hvad der til hører. Det var meget vanskeligt ikke at skrupgrine af denne paradeforestilling.

I slutningen at sommeren begyndte der oftere at komme vogne med fortrolig last, Utzen samlede et mandskab der kørte ud i skoven for at modtage "lasten" og gemme den i de skjulte våbenlagre der var ved at blive opbygget.

I slutning af sommeren var Våbennedkastningerne over Sjælland nu virkelig blevet intensiveret, næsten hver nat blev der nedkaste container med våben et eller andet sted over Sjælland. En del af dem skulle gemmes i Store- eller Lillebøgeskov.

Når der ankom en last, samlede Utzen det udpegede mandskab og tog ud og hjalp til med at få de ankomende våben anbragt sikkert i de hemmelige gemmesteder i skovene.

I sagens natur meget få der viste noget om hvad der egentlig skete, der blev ikke afholdt "faglige møder". Det var en gængse regel, at den ene hånd aldrig viste i hvilke lommer der anden var i, før end det var absolut nødvendig.

To gange deltog vi selv i disse nedkastninger, begge gange dog uden at der skete nogen nedkastninger, en gang på grund af dårlig vejr, den

anden gang kom flyet ikke, var han mon blevet skudt ned på vejen?

Selv om der ikke kom nogen forsendelser, var det at være med til sådan en modtagelse alligevel en fantastisk oplevelse, alle forberedelserne skulle jo under alle omstændighederne være i orden, og mændene med lygterne til angivelse af nedkastningsstedet skulle være på plads samt det de nødvendige folk rund om i terrænet som "opbakning".

Vores opgave under hele aktionen var at være vagter, der skulle varsko om der var tyske tropper i området.

Alle nedkastningerne blev, om aftenen før, den nat de skulle finde sted, annonceret i de engelske nyhedsudsendelser fra BBC. Udsendelserne sluttede altid sluttede med en lang række kryptiske hilsener, det var kodeord, der hver for sig der gav oplysninger om på hvilke pladser der kunne der kunne forventes nedkastninger.

Efter modtagelsen af containerne skulle de hurtig mulig transporteres til nærmeste foreløbig depot inden den endelig fordeling til modstandsgrupperne. Det var naturligt at vælge et sted, der lå rimelig nærhed af nedkastningsstedet, men alligevel et sted der gav den størst mulige sikkerhed.

Det var her "Bøgeskovene" kom ind i billedet. Skovfoged Jørgensen og skovfoged Dixen gav begge deres tilsagn om at finde egnede steder i skovene, hvor modtagne våben, sprængstoffer og andet militær udstyr kunne gemmes godt af vejen.

Blandt det udstyr vi fik var der også engelske uniformer og armbind i de nationale farver, en af disse uniformer kom senere til at spille afgørende rolle for os.

På et tidspunkt blev det nødvendig at vi fik et nyt og bedre redskabsskur til en del "nyt" værktøj. Den lokale tømrermester fik ordren og gik straks i gang med byggeriet, da skuret var færdig "glemte" han en del tilpassede brædder. I nattens mulm og mørke, kom en bil læsset med våben med tilhørende ammunition, våbnene var klargjorte og blev hængt op på væggene i det nye skur, og en ekstra væg af de brædder tømrermesteren havde "glemt", blev opsat udenpå, man skulle kikke godt efter for at opdage at der var dobbeltvæg. Nu skulle våbnene, der var beregnet til "intern" brug, være godt gemt, det troede vi da?.

Alt gik godt, vi havde en spændende og interessant tid, og både Utzen og Frandsen var

fremragende til at holde gejsten ved lige
Men alligevel skulle det gå galt.

Begyndelsen til enden

Liden tue kan vælte et stort læs.

Der havde i gennem længere tid været en livlig trafik på de Sjællandske landeveje af våbentransporter fra nedkastningsstederne til midlertidig og senere til mere permanente oplagssteder. Som tidligere nævnt var Bøgeskovene udvalgt som et sådan velegnet sted.

Den 15 oktober afgik der en lastbiltransport fra en sæbefabrik ved Sønderstrup en lille landsby mellem Holbæk og Ringsted. Bilen blev kørt af to reservepolitibetjente L.K. Willumsen og Alex Binneballe og en Hr. Larsen som chauffør, som leder af transporten fulgte fabrikant Axel Dillinger, han var i øvrigt transportchef for hele regionen.

Alt gik godt, indtil bilen nåede mellem Skjoldnæsholm og Tystrup, her skete det uforudsete, bilen med våbnene punkterede på det ene dæk og der fandtes intet reservehjul. (Dæk til både biler og cykler var i krigsårene en stor mangelvare.) Dillinger fik kontaktet Falck i Ringsted, der kom ud med en kranvogn, dækket blev repareret og man var atter klar til at køre. Klokke var efterhånden blevet 21 og det blevet mørkt, det skal lige bemærkes, der var udgangsforbud fra klokke 20, for at være sikret mod yderlige uheld, bad Dillinger falckchaufføren om at følge med på resten af turen.

Dillinger satte sig derfor i kranvognen og turen blev genoptaget, men de var ikke kommet ret langt, i nærheden af "Valsøgård" sprang pludselig en gruppe Schalburgfolk, der var ude på patrulje, ud på vejen og standsede kortegen. Kranvognen fik lov til at køre igen, de må have ment at den var ude i lovlig ærinde.

Lastbilen med våbnene skulle derimod undersøges nærmere, i første omgang fandt de ikke noget mærkelig, men da de forlangte at se kørseltilladelsen nu var gode råd meget dyre, på grund af alle forsinkelserne var transporten meget forsinket og spærretiden var begyndt kl 8 al færdsel på vejene uden tysk "Ausweis" var strengt forbudt, og ville altid medføre en nærmere undersøgelse og tilbageholdelse, Binneballe forsøgte at bortforklare deres tilstedeværelse med, at de havde haft

problemer med vognen, det var lige ved at lykkes at overtale Schalburgfolkene, så opdagede de at Larsen i panik var stukket af og løb over stok og sten over markerne, ejendommelig nok skød de ikke efter ham eller søgte at fange ham, men nu blev Schalburgfolkene mistænksomme og ville igen se nærmere på vognens indhold.

Så var løbet kørt, våbnene, der lå under en bunke roer, blev fundet, de to politi-betjente blev arresteret og taget med til kasernen i Ringsted, hvor de omgående kom i strengt forhør.

Om der under disse forhør, hvor de blev udsat for tortur, om Sorølejrene er blevet nævnt er meget usikkert i det at hverken Binneballe eller Willumsen kendte noget til vores eksistens.

Disse hændelser, der her er berettet, kom først til mit kendskab længe efter krigen var afsluttet, Og er i øvrigt bekræftet i bogen "Hjemmehæren region V".

Begivenhederne var en begyndelse til en optrævling og arrestation af flere modstandsgrupper i region V, og for os i Sorølejrene blev situationen katastrofal.

SORØLEJRENS SKÆBNE.

Hvordan Schalburgfolkene fandt på at sammenkæde ovennævnte begivenheder med Sorølejrene er aldrig kommet frem. Som nævnt var det den almindelige opfattelse, at hverken Willumsen eller Binneballe under forhørerne har lækket oplysninger om os, de var slet ikke bekendt med lejrens eksistens.

Men at GESTAPO og Schalburgfolkene tidligere havde vis interesse for lejrene var klart, Frandsen havde på et tidspunkt en begrundet mistanke til at der var anbragt en stikker i lejren, vedkommende fik hurtig besked om at finde et andet arbejde. En anden gang fortalte Frandsen, havde der været en GESTAPO mand på et "høfligheds besøg", uden egentlig at sige hvad han kom for, så ud over en udveksling af "artigheder" blev det ikke til andet. Men det kan ikke udelukkes at en eller andet havde fået den tanke at vi var måske var involveret i disse "lyssky" transporter, mere end godt var. Vi var jo alle militærfolk, så det var jo nærliggende at tro at vi ikke var her bare for at få tiden til at gå.

Allerede samme aften var Utzen blevet oplyst om hvad det var sket på vejen ved Valsølillegård, så

sent på aftenen blev vi alle kaldt sammen og Utzen orienterede os om så meget han nu viste. Han anså dog ikke at situationen var så alvorlig for vores vedkommende, han mente ikke det ville være mulig, at forbinde den uheldige transport, med nogle af lejrens aktiviteter. Vi fik dog besked på, at vi skulle være opmærksomme og fjerne alle sager der kunne være kompromitterede.

Han selv og nogle folk (det må have været Bjarne Jensen og de to civile skovfogeder) ville tage ud i skoven og "rydde" op!!

Den 26' omkring middagstid kom Axel Dillinger til lejren, han ville tale med Utzen om hvordan han kunne komme væk, "jorden brændte" jo under ham og han måtte væk og "gå under jorden" d.v.s. gøre sig usynlig, men på det tidspunkt var Utzen ude i skoven, så han sagde han ville vente.

Kl 3 om eftermiddagen kørte en bil med en løjtnant og 4 bevæbnede mænd fra Schalburgkorpset op foran lejren. De kom ind og sagde at de ledte efter en eftersøgt mand, som de var overbevist om, gemte sig i lejren. Det var Dillinger de ledte efter. Frandsen benægtede al kendskab til at der var nogen med dette navn i lejren, der var kun kommet en ny medarbejder, som skulle være arbejdsleder, det var også alt, som bevis viste han at den nye mand var opført i lejrens "kommende og gående rulle". (Bemandingsliste). Hvordan det var lykkedes for Fransen at få ham indskrevet på listen må have været lidt af en genistreg, i første omgang hoppede de på den historie, men de var dog stadig mistænksomme og ville nu undersøge hele lejren.

Jeg havde haft kabystjeneste og havde derfor været tidlig oppe og havde i øvrigt ikke fået meget nattesøvn på grund af Utzens beretning aften før, hvor vi selvfølgelig bagefter snakkede til langt ud på natten, så en middagslur var tiltrængt.

Da Schalburgfolkene ankom til lejren, blev jeg bogstavelig taget på sengen, jeg vågnede ved at en af mine kammerater, Hugo hed han, brasede ind i lukafet, og uden et ord åbnede han vinduet, sprang ud og forsvandt ud over marken, der var ingen der forsøgte at stoppe ham, så han var heldig (eller kvik) og slap fri. Jeg hørte nu en voldsom diskussion inde i opholdsrummet og gik ind for at se hvad der egentlig foregik. Det eneste jeg så var Frandsen i temmelig højroset samtale med Schalburgløjtnanten og så nogle menige soldater der gik og snusede rundt, det var nu også nok for mig

til at fatte hvad der var i gang.

Under al den snak med Schalburgfolkene kom Utzen pludselig tilbage fra skoven, han sagde ikke et ord og lod i det hele taget som om det hele ragede ham en fjer, et fremragende skuespil. Utzen havde af skovarbejderne hørt at der var Schalburgfolk i lejren, og han følte det var nødvendig at han vendte tilbage for at være orienteret om "slagets" gang. Schalburgfolkene gik nu fra lukaf til lukaf og endevende alt, da de nåede til en af skovfogedernes lukaf, gjorde de en opdagelse der ødelagde den "gode" stemning, Frandsen der havde fulgt med på hele rundturen var ellers ved at tro vi ville klare frisaag.

Katastrofen indtraf da de i en af skovfogedernes lukaf fandt en engelske uniform. Vi havde tidligere fået udleveret en uniform hver, men de skulle selvfølge gemmes ude i skoven sammen med al det øvrige udstyr. En af Skovfogederne, hvem det var er aldrig blevet fortalt, syntes alligevel at hans tøj trængte til at blive fixet lidt op så han kunne præsentere sig standsmæssig, såfremt englænder skulle komme!!!.

Til stor forundring for os der sad inde i opholdsrummet, kom der pludselig en af de menige løbende, og med høj røst beordrede os alle til at løfte op i benklæderne, han skulle se om vi havde engelske sokker på. Da vi jo ikke på det tidspunkt endnu anede hvad der var sket, morede vi os over den idiot, der her kom løbende og skabte sig tosset.

Efter opdagelse af uniformen var sagen nu klar, løbet var kørt, vi blev alle arresteret og sat under bevogtning af de fire soldater, der meget nervøse nu stod og pegede på os med deres geværer. Løjtnanten ringede til Ringsted og rekvirere forstærkning.

I løbet af kort tid var hele lejren omringet af en større styrke Schalburgfolk, Frandsen (som de betragtede som lederen) fik håndjern på

Blandt folkene der kom som forstærkning var der en Schalburg-folkene der genkendte Dillinger, han blev ligesom Frandsen omgående lagt i håndjern.

Alt i medens vi sad og afventede udviklingen, ringede telefonen, det var Hjulgaard, lederen fra Sorø I, mærkelig nok fik Frandsen lov til at tage den og der udspandt sig nu følgende samtale: Hjulgaard: Hva' faen' sker der oppe hos jer, Frandsen: åh, der er såmænd ikke rigtig noget af betydning, men nu jeg har dig, så er jeg blevet

forhindret til bridgen i aften, kan du ikke lige sige det til de andre gutter.-!!! Var der noget her i verden Frandsen og Hjulgaard ikke gjorde, så var det at spille bridge. så Hjulgaard var nu klar over situationen, han selv og alle folkene i Sorø I forsvandt og gik "under jorden", ingen af den blev senere fanget.

Årsagen til Hjulgaard var blevet orienteret var en anden hændelse, der bl. a. viser noget om det gode forhold vi havde til Flinterup beboere: Henning Lorentzen var sendt til Sorø for at hente penge og købe en stor flæskesteg. På hjemvejen kommer han op til møllen, der lå på en bakke i nærheden af lejren, her bliver han stoppet af landposten der siger: Jeg tror ikke du skal køre længere Henning, der sker en bunke mærkelige ting nede i lejren, der er masse af soldater. Tak, sagde Henning, vendte cyklen og skyndte sig at køre til Sorø I, hvor han afleverede både penge og flæskesteg og fortalte hvad han havde fået at vide af landposten og så forsvandt han.

I lejren, da Schalburgfolkene kom, var vi 12 mand tilstede, de andre var enten på arbejde ude i skoven eller havde fri.

Ved afgang fra lejren over til de tilkaldte transportvogne opstod der en dramatisk hændelse. Af en uforklarlig årsag var vi ikke ved anholdelsen blevet foretaget nogen visitering af nogen af os, Frandsen havde derfor stadig sin pistol på sig, han var nu i bekneb for, uset, at komme af med den, men hvordan?

Uden for var der, for en længe savnet udvidelse af lejren, gravet et dybt hul til en kælder, bunden af hullet var temmelig pløret. Og for at komme over dette hul skulle vi balancerer over en smal gangbro. Ved passagen over gangbroen kom Frandsen, der jo var i håndjern og lænket sammen med en Schalburgmand, til at "snuble" og både ham og hans følgesvend faldt ned i hullet, under den efterfølgende leben der opstod med at få dem op igen, lykkedes som det var hensigt med hele skuespillet, Frandsen at få pistolen ned i mudderet. Frandsen slap uskadt fra faldet, men Schalburgmanden brækkede den ene arm, nå pyt!!

Følgende blev taget med til Ringsted: .

Ejner Frandsen	Forstander
Pauli Utzen	Regnskabsføre
Finn Axel Hansen	-"- ass.
Frode Thorshøj	Konstabelelev

Kjeld August Schieck	-"-
Orla Lindegaard Hansen	Mathelev
Laurits Kjønnerskov	-"-
Tommy Johandsen	-"-
Erik Krogsgaard Madsen	-"-
Hans Erik Eilers	Math
Og så mig selv	Mathelev

I samme "sag", men ikke tilknyttet lejren:

Fabrikant Axsell Dillinger.

Og de to politibetjente

Alex Binneballe og

Knud Willumsen

Dagen efter vores arrestation blev skovfoged Hans Peter Dixen fra Lille Bøgeskov arresteret og kom til Ringsted og fulgte turen sammen med os.

Skovfoged Jørgensen fra Store Bøgeskov blev i tide advaret og slap derfor fri.

Vi var nu fanger med en noget usikker fremtid.

BILLEDER FRA SORØ II KIRKE FLINTERUP.

Lejren barakker, udenpå triste at se på,

Indvendig, sammenhold og godt kammeratskab.

Ejner Frandsen Kvartermester II , forstander for lejren.

Underkvartermester Pauli Utzen, regnskabsfører og leder af det illegale modstandsarbejde.

Underkvartermester Maaløv, lejrens kok
 Underkvartermester Pauli Utzen.
 Underkvartermester Finn Hansen, ass. Regnskabsfører.

Skovfogerne Stabelfelt og Nielsen
 Underkvartermester Thiesen, lærer

Som tidligere spejder var Pouli dygtig til kortlæsning

Øvelser i håndgranatkast

Uofficielle deltagerne i danmarksmesterskabet i
terrænsport 1944

"Aftenkaffe"

Tv. Frode Thorshøj.

Henning Lorentzen

Th. Tonny Johansen.

Hugo ??

Ernst Sørensen og jeg

KAPITEL 5.

Frihed er det bedste guld

I FÆNGSEL.

Efter afsløringen og arrestationen af alle (12) tilstedeværende i lejren, blev vi under skarp bevogtning kørt til Ringsted kaserne, Schalburgkorpsets hovedkvarter.

Det var den 26 oktober 1944, Ved ankomsten til kasernen blev vi lukket ind i et lille rum, hvilke med tysk sædvane ikke forgik i stilhed,. Frandsen og Dilling blev, som de formodede leder, adskilt fra os andre et andet sted i bygningen.

En efter en blev vi nu kaldt ind til forhør. Udover navn, skulle de også have oplysninger om de nærmeste familieforhold, det mente jeg ikke det ville være et problem for mit vedkommende, den var jo ret enkel, men ak! på spørgsmålet om min far kunne jeg jo kun sige at det havde jeg ingen anelse om, jeg ikke jeg har aldrig truffet ham, her blev forhørslederen (en lille dum undermåler) helt tosset - du lyver, alle har en far - ja det var jeg godt nok klar over sagde jeg, men jeg aner ikke hvem han er, du er jøde dit svin, ned med bukserne - det syntes jeg var for ydmygende så det nægtede jeg, men så gik hans hjælpere helt amok og begyndte at tæve løs med en stok, så jeg måtte altså foretage en ydmygende afklædning, med et dumt smørret grin sagde han - nå ja, du kender altså ikke din far, og til al held for dig ser du nu heller ikke ud til at være jøde. Det måtte havde været en noget speciel pervers fornøjelse for idioten.

Forhørene varede hele natten, vi blev med jævnlige mellemrum kaldt ind og skulle svare på spørgsmål om hvad vi havde foretaget i lejren og om hvad vi kendte til den og den, til deres store harme var nu ikke ret meget de fik ud af os.

Alt imedens vi blev forhørt, blev hele lejren på det nærmeste revet ned, og våbnene i redskabsskuret blev fundet, det blev til en alvorlig skærpelse af situationen, der var blevet indført meget strenge straffe for at besidde våben. Vores tilknytning til nedkastningerne og til den hemmelige hær blev, ved disse opdagelser, nu åbenbar.

Men, det allerværste var, våbnene i Bøgeskovene

var også blevet fundet, herved blev, som tidligere omtalt, skovfoged Dixen fra Lillebøgeskov arresteret, skovfoged Jørgensen fra Storebøgeskov blev heldigvis advaret i tide og slap væk.

Sammen med opdagelsen af våbnene blev der foretaget en bølge af arrestationer i hele området, det var nu ikke længere kun Sorø lejrene det drejede sig om, men hele regionen og det illegale arbejde den stod for.

Hvorfra GESTAPO havde fået alle de oplysningerne om våbnene i skoven, er aldrig blevet opklaret, der kunne stærkt tyde på, der har været en "stikker" på færde??

Foreløbig var vi uden viden om al det postyr der foregik i regionen, men under de senere forhør i Vestre Fængsel, blev det efterhånden klart at situationen var ved at blive ravraskende gal.

Næste dag var Schalburgfolkene udskifte med folk fra GESTAPO, de var kommet til i løbet af natten og havde nu overtaget hele sagen.

Op ad formiddagen blev vi alle i bus transporteret fra Ringsted kaserne til Vestre fængsel i København. Under transporten var det os strengt forbudt at tale sammen, alligevel lykkedes ved mimik og kropssprog at gennemfører en hvis form for kommunikation, her var Utzen og Frandsen gode skuespillere.

Ved ankomsten til "Vestre" blev vi stille op i den lange gang i stueetagen, her skulle vi stå i retstilling med front mod væggen, også her var enhver form for samtale var strengt forbudt.

Efter en meget lang ventetid, hvor vi hele tiden havde stået og gloet på muren foran os, fik vi anvist vore "værelser", det var en celle, for mit vedkommende på 3'sal.

Vi var nu GESTAPO's "officielle gæster".

I FÆNGSEL.

At komme i fængslet er for alle, uanset hvilken forbrydelse man må havde begået, en stor psykisk belastning og for os, de såkaldte politiske fanger, var visheden om at få en "fair" retsbehandling udelukket, vi sad her på GESTAPO's præmisser, afskåret fra alt og alle og har ingen fornemmelse af om hvad der sker, fuldstændig uden rettigheder og fuldstændig overgivet forhørslederens og fangevogternes nåde og i særdeleshed unåde.

Cellen og cellekammeraterne.

Cellen var en af fængslet "standard celler" ca. 4 m. lang og 2,5 m bred, med et lille vindue helt oppe under loftet. Under "normale" forhold var cellen beregnet til een person, men nu hvor der var stor overbelægning, var 3, ja til tider 4 personer ikke ualmindelig.

Cellens inventar bestod af en jernseng et lille bord, en stol, og intet andet, når der var fuldt besat, d .v .s. tre eller flere, måtte de øvrige sove på gulvet i bedste fald på en tynd madras. Bøger og andet underholdningsmateriale (spil kort og lign.) var strengt forbudt, den eneste bog der var tilladt var det nye testamente, det gamle testamente var på det strengeste forbudt, det var jo jødisk litteratur.

Inden vi blev indsat skulle vi tømme lommerne for alt og anbringe hele indholdet i et lille skab der var anbragt udenfor cellen. Jeg var ved ankomsten stadig klædt i det tøj jeg havde på ved tilfangetagelsen.

Gårdtur og bad var de ikke noget af, jeg kom kun uden for cellen når jeg skulle på toilettet eller til forhør. Så vask blev kun til et forsøg på en kold gang rundvask.

Maden som kom fra køkkenet i den tyske afdeling var absolut ikke noget at prale af. Men det lettede på situationen da der, omkring otte dage efter ankomsten, kom en repræsentant fra dansk Røde Kors. Han var ledsaget og under konstant opsyn af en GESTAPO betjent og han måtte kun høre til vor helbredstilstand og måtte under ingen omstændigheder stille spørgsmål der vedrørte vores sag eller om forholdene i øvrigt, men han havde jo øjne i hovedet og i øvrigt kunne den tyske vagt sjældent dansk.

Han var læge så blev jeg undersøgt så godt han nu kunne, spurgte han så om jeg havde vrøvl med maven, samtidig han blinkede kraftig, jeg forstod hans fine hentydning, ja, sagde jeg kan ikke sove om natten og har af og til nogle "forfærdelig" smerter i maven, så må du hellere komme på diæt - han skrev mig op på en liste, han ville også give mig nogle piller, men den gik ikke, tyskeren tog glasset fra ham, der må kun udleveres medicin af tyske læger, sagde han.

Allerede næste dag og resten af tiden fik jeg betydelig bedre mad med masser af franskbrød og godt dansk lyst rugbrød, maden kom fra det danske afdeling og ofte i så rigelige mængder så både Fisker jeg, og dem der kom efter nød godt af den forholdsvis gode mad.

Fangevogterne var i de fleste tilfælde en ældre

udtjent soldat, ham der gik på vores etage var et skikkelig ældre herre, hvis tanker hele tiden gik til familien i Tyskland og de to sønner han havde ved fronten, han havde hverken hørt fra dem eller den øvrige familie i lange tider, der var ingen tvivl om at han led forfærdelig og ønskede at denne forbandede krig snart ville slutte, så han kunne komme hjem til sin kære.

Der var som sagt ikke toilet i cellen kun en lille vaskekumme, så når vi blev trængende eller havde andre problemer, kunne man kaldte på fangevogteren ved inde fra cellen ved at slå en arm med et udvendig skilt ned, det var signalet til fangevogteren om at komme, men han kom nu kun såfremt han havde tid og lyst.

Min første cellekammerat var en fisker fra Dragør, han var taget for at havde sejlet jøder til Sverige. Det talte han nu aldrig om, der var nemlig een fast regel, man omtalte aldrig sin sag, tyskerne anbragte ofte stikkere i cellen, der skulle få os til at "lette vores hjerter".

"Fisker", jeg har desværre glemt hans navn, var lidt op i årene med kone og børn hjemme i Dragør, men han var et af den slags fantastiske mennesker der, ligegyldig hvor sort det så end så ud, aldrig mistede sit gode humør (Tilsyneladende), hans evne til at drille fangevogterne var fantastisk, han kunne fortælle fangevogterne, på sit selvopfundne "dansk - tysk", de mest fantastiske løgnehistorier og han kunne få dem til at gøre ting der ofte lå langt uden for reglementet, for eksempel at lokke dem til, at give os lov til at tage af vores tobaksbeholdning ude på gangen, alt sammen fortalt med stor overbevisning i et vrøvlesprog som ingen mors sjæl forstod et ord af, fangevogterne grinede bare dumt, nikkede og sagde jah, jah, alt i medens jeg stod og havde de største vanskeligheder med at holde masken.

Han havde selv fremstillet et sæt spillekort. Vi spillede så kort hele dagen, han var ren tryllekunstner med kort, han snød så det bragede, så jeg "tabte" i tusindvis af kroner i de dage vi sad sammen. En dag forsvandt han. Jeg mødte ham senere i Frøslevlejren, her fik jeg med et stort grin eftergivet al min "gæld".

Efter Fisker kom der en yngre mand han var skolelærer og spejder, og han var fiskers diametrale modsætning, indesluttet og meget meget bange (det var vi alle, men skolelæreren havde helt mistet modet, han var fanget "med lasso" på Nørrebrogade, d .v .s . taget under en af de mange tilfældige razziaer på gaden, uden anden årsag, end det at være tilstede på det forkerte sted, på det forkerte tidspunkt. Han var dybt deprimeret

og synlig meget bange, han var næsten ikke til at få humør i eller få et ord ud af (Bare fisker havde været her). Jeg forsøgte at overbevise ham om, at selvfølgelig bliver du snart løsladt, du ikke har jo ikke lavet noget illegalt, så du kommer snart hjem igen. Det var inden forhørene rigtig var kommet i gang så naiv som jeg var, troede jeg stadig på retfærdigheden!!.

Det skete nu også i hans tilfælde, senere blev jeg dog klar over at det ikke altid gik så let for andre der var taget under razziaer på gaden.

Jeg var så overbevist om han ville blive frigivet at jeg gav ham min bankbog og bad ham om at sende den til min mor. Ved hjemsendelse fra søværnet efter den 29 august havde vi fået besked på, at oprette en bankkonto i Handelsbanken i Store Kongensgade, på denne konto ville der blive indsat løn og de tillægsspenge der måtte komme. Dem havde jeg ikke tænkt mig at forære tyskerne. Han skolelæreren måtte være ærlig, han var jo også spejder.

Ganske rigtig skolelæreren, blev frigivet få dage efter og min mor fik bankbogen med en hilsen til hele familien.

Efter skolelæreren var jeg nogle dage alene, det blev en periode, der føltes lang og deprimerende, jeg havde overtaget Fiskers kort så det meste af dagen gik med at lægge kabaler, Fisker havde lært mig flere, bl.a. en kabale der skulle være næsten var umulig at få til at "gå op", - den dag du får den til at "gå op" vil du komme væk herfra, - havde han sagt. Efter at havde lagt den kabale, ja, jeg tror i hundredvis af gange, lykkedes det pludselig, den gik op, (uden snyd). Dagen efter blev jeg sammen med alle de andre overført til Frøslevlejren!!!

Nætterne var værst at komme igennem når man var alene, lyset i cellen blev slukket allerede klokke 8 og så var gennem en meget lang nat overladt til sine egne tanker og ingen at diskutere med eller "skælde" ud på, i sær var natte slø efter jeg havde været til forhør, man gennemgik hele forhøret igen og igen, havde du kommet til at sige noget forkert?. For at få has på sådan en lange tid i mørke hvor det næsten umulig var at falde i søvn, fandt jeg på en "juleleg", jeg lavede ti små kugler af papir, dem smed jeg ud i mørket, herefter lød opgaven på, - find de ti kugler igen, inden lyset tændes næste morgen - Det var ikke altid det lykkedes, ofte faldt jeg i søvn midt under "legen", men stolt var man når det lykkedes at finde alle ti kugler.

Om natten var der i øvrigt en leben overalt, morsesignaler lød fra alle vandrørerne og væggene og ved

at tømme vandlåsene i håndvaskene for vand var det mulig at tale med en cellen oven eller under, tyskerne styrtede rund for at finde synderne, men det var sjældent det lykkedes. Da jeg ikke kunne morsetegnene, havde jeg ingen mulighed for at følge denne kommunikation, ærgerligt nok!!

Den sidste cellekammerat jeg fik var, hvad han selv fortalte, lommetyv og småkriminell, han var en mærkelig karl, han snakkede i en uendelighed, så det var ved at blive for meget af gode, jeg skulle høre på alle hans eskapader og om hvordan han havde luret snydt og bedraget folk. Han havde, som han sagde, været "gæst" her et par gange tidligere, hvad jeg gerne ville tro, så han kendte hele turen, var der noget jeg ønskede skulle jeg bare sige til. Jeg var nu mere nervøs for han skulle være en indsat stikker, han viste, af en lommetyv at være, lidt for stor interesse i, hvorfor og hvordan jeg var taget. Om sin egen sag, kom han med nogle forblommede udtalelser om sabotage og jagt på tyskere, noget som en rigtig sabotør aldrig ville fortælle. En ret utiltalende person, efter nogle dage forsvandt han, gud være lovet, hvorhen måske til en anden celle for at få oplysninger af fangerne der? ja det er ikke godt at vide, jeg så ham hverken i Frøslev eller andre steder.

FORHØR.

Forførerne begyndte en uge efter ankomsten og blev hver gang foretaget af en tidligere dansk kriminalbetjent, Max Pelving tror jeg han hed, han var ret godt skolet i tysk opfattelse af afhøringer.

Jeg var til forhør 4 gange to gange alene og to gange sammen med Tommy og Frode og Laurits. Udover forhørslederen var der en skriver, der førte journal, og en "gorilla", nogen gange to, alle disse "flinke" fyre var danskere og var repræsentanter fra GESTAPO.

Hver gang blev der stillet næsten de samme spørgsmål: hvad lavede vi i lejren, havde vi været med til nogle våbenmodtagelser? havde vi deltaget i sabotage eller været med til ditten og datten, og hvem var mere med, kendte vi noget til ham eller ham, navne, navne og hele tide sammenlignede han med notater om hvad vi havde sagt sidst og hvad de andre havde sagt, sådan kunne det forsatte i et par timer, nogle gange var han den flinke politimand og andre gange skruede han bissen på og anvendte hårdtslående midler.

(Det er jo noget man i dag genkender fra amerikanske kriminalserier, bad cop - good cop)

For at hjælpe på hukommelsen, skulle vi, fra

hugsiddende stilling, tage fat i benene på en stol og med den i strakte arme rejse os, denne "øvelse" blev gentaget igen og igen når vi så faldt om af udmattelse, kom en af Gorillaerne, gav den faldne nogle slag med stokken, indtil man rejste sig igen og forsøgte at forsætte stoleløftningen, denne behandling kunne godt vare indtil det var umulig for os at rejse sig op igen. Sådan en gang stoleløftning gav mange smerter i ryggen og benene navnlig i knæhaserne, armene var til sidst helt følelsesløse. Lige side har jeg aldrig kunne sidde på hug uden ret hurtig at falde bagover og jeg får uro og smerter i benene når jeg har siddet i længere tid.

Ved forhørene kom vores uvidenheden, om hvad andre havde foretaget sig i lejren, til gode, så alle deres anstrengelser gav et magert resultat. Som Max Pelving på et tidspunkt udbrød: Det er fan'ne en mærkelig hær, den ene ved ikke hvad den anden laver. Ved det sidste forhør, drejede sagen sig om vi havde fået uddannelse i våbenlære, bl.a. deltaget i sigteøvelser med geværer ude i skoven, de havde fundet nogle gamle sigtebænke sammen med våbnene.

Sigtebænke, påmonteret et gevær, blev anvendt som et led i skydeuddannelsen. Forhørslederen blev ved og ved med at forlange svar, og stoløvelserne blev gentaget og gentaget, så vi til sidst var nærmest bevidstløse. På et tidspunkt blev vi konfronteret med Pauli Utzen, han blev på det nærmest båret ind af to mand, han så ganske forfærdelig ud, han var barfodet og han kunne dårlig gå, fødderne var helt ødelagte, han havde virkelig været gennem GESTAPO's værste torturmaskinen, at se ham kom virkelig som et chok for os alle, hvad der sikkert også havde været meningen. Det var tilsyneladende nu endelig blevet klart for GESTAPO, hvem der havde været den egentlige leder af gruppen.

Medens Utzen stod der, sagde forhørslederen: - Nogle af jer har deltaget, i disse våbenøvelser, så hvis i tilstår, vil i kun komme til Frøslevlejren, hvis ikke vil i alle omgående blive sendt til koncentrationslejr i Tyskland.- Utzen stod her frem og sagde: - hvis nogle af jer har været med til disse øvelser, så sig det, det er jo kun en detalje, GESTAPO ved nemlig al for godt om alt hvad der var foregået. -

Da jeg var den eneste af os der havde været i lejren fra den første dag, kunne ikke undslå længere, jeg sagde så at jeg, som den eneste her tilstedeværende, have været med til den form for våbenuddannelse, men de var ophørt på grund af arbejde på bøndergårdene, alle de øvrige var kommet til lejren på et senere tidspunkt havde de ikke været med.

Hermed sluttede forhørerne så for vores vedkommende, men det skal ikke nægtes at vi alle var meget urolige for, hvordan det ville gå med Utzen efter den behandling vi så, han havde fået.

Vi var af en eller anden grund sluppet nådigt, normalt ville straffe for våbenmodtagelser være en hel anden, ja, jeg tør ikke tænke tanken. Efter forhørene og synet af Utzen, gik tyskernes overmåde brutale fremfærd op for mig, i al deres grusomhed, de skyede ikke nogle midler, mange fange var døde på grund af torturen. Jeg blev her klar over at det at komme i klørerne på GESTAPO og det tyske "retsvæsen" betød lemlæstelse og døden for de fleste, det uanset "brødens" art og størrelse.

Forhørerne vist at GESTAPO på en eller måde var blevet vældig godt orienteret om vores gøren og laden i det meste af perioden vi var i Sorø, vi måtte altså have været under opsyn i gennem længere tid?

I slutningen af november blev jeg om morgenen ved 4 - 5 tiden kaldt ud og ført ned i gangen i stuen, hernede stod alle de andre, plus en større antal af ligestillede fra andre "sager". Jeg tror vi i alt var omkring 100 mænd og kvinder.

Som altid, når man kom der ned, skulle vi stå med front mod væggen, hænderne ned langs siden, ikke se til hverken til højre eller venstre og i fuldkommen tavshed, medens de tyske vagter hele tiden gik frem og tilbage bag os. Vi skulle overflyttes til et eller andet sted, men hvor??.

REJSEN

Op ad formiddagen blev vi ført ud til nogle overdækkede lastbiler og kørt til godsbanegården. Her stod et vogntog, der for det meste bestod af gamle passagervogne. Vi blev så under de sædvanlige høje råb gennet op i toget, 10 mand i hver kupe der normalt var beregnet til 6, vinduerne var blændet og alle døren spærret. Igen efter en lang ventetid satte toges sig i endelig gang. Mit ophold i Vestre fængsel havde varet i ca. 3 uger.

Så snart vi kom ombord i toget fik vi samlet hele Flinterup gruppen, vi var der alle med undtagelse af Pauli Utzen, GESTAPO havde behold ham, de var tilsyneladende ikke færdig med ham endnu, han blev der i øvrigt i Vester fængsel lige til befrielsen kom.

En af vores "medpassager" i kupeen, var den kendte forfatter og journalist Kate Fleron, et pragtfuld menneske. Hun forsøgte, ved at fortælle en masse sjove

historier fra hendes mange rejser som forfatter og journalist, at holde modet oppe hos os unge mennesker.

Rejsen var lang og meget besværlig, vi havde ikke forplejning med, det blev tilsyneladende af tyskerne betragtet som overflødig luksus.

Jeg tror det var i Korsør medens vi ventede på færgen at medlemmer fra Røde Kors fik tilladelse til at uddele nogle madpakker og drikke, det hjalp lidt på humøret, de lod til al held alt det overskydende mad og drikke blive i toget så vi havde forplejning undervejs, hvorhen så end turen så gik.

En af de største gener under turen, var toiletforholdene, der var jo kun et toilet i hver vogn, og da antallet af passagerer var mere end tre gange det normale antal og rejsetiden var lang, så toilettet hurtigt tilstoppet og overfyldt, så luften i vognen blev hurtigt nærmest uudholdelig, og alle råb om at få åbnet vinduer eller skabt noget udluftning, prellede af på vogterne.

Efter en rejse der havde varet det omkring 30 timer med mange standsningen undervejs nåede vi endelig til vejs ende, vi blev kommanderet ud på baneterrænet. Rejsen var endt, vi var kommet til en lille interimistisk station der lå lige syd for den tyske grænse.

Det endelige mål var altså Frøslevlejren, en dansk udgave af en koncentrationslejr.

PS, det var forreste første gang jeg rejste over Storebælt!!!

Kapitel 6.

EN MELLEMLATION.

FRØSLEVLEJREN

Efter den 29. august 1943 blev den tyske terror iværksat med stor styrke, dødsdomme blev afsagt og mange tilfangetagne modstandsfolk blev tortureret og sendt til fængsler og koncentrationslejre i Tyskland. Udenrigsministeriets direktør Niels Svenningsen tog derfor kontakt til tyskerne med et tilbud om, at der inden for den danske grænse oprettes en permanent lejr for tilfangetagne danske modstandsfolk, den foreslåede nye lejr skulle være en erstatning for Horserødlejren i Nordsjælland, denne lejr var hovedsagelig blevet anvendt til internering af kommunister, som en

ventestation for mange af dem blev sendt til koncentrationslejre i Tyskland. Trods stor modvilje i begyndelsen, lykkedes det dog den initiativrige direktør, til sidst at overtale de tyske myndigheder til at der i Danmark kunne oprettes en sådan lejr, kravet var dog at den skulle opføres tæt ved den tyske grænse, og selvfølgelig for danske penge.

Den nye lejr blev oprettet ved landsbyen FRØSLEV, få kilometer fra den tyske grænse.

Tyskerne gik oven i købet ind på at når lejren var oprettet, skulle danske fanger ikke længere deporteres til Tyskland. Dette løfte brød tyskerne omgående bl.a. da de den 19 september samme år, sendte alle tilfangetagne politifolk til koncentrationslejre i Tyskland og tilfangetagne jøder til koncentrationslejren Theresienstadt.

Den 13. august 1944 ankom de første fanger fra den tidligere lejr ved Horserød i Nordsjælland.

LEJRENS INDRETNING.

Frøslevlejren var delt op i to områder, et område for fanger og et område for den tyske lejrløse og vagtmandskab. Områderne var adskilt af en gennemgående vej.

I fangernes lejrområde lå, i vifteform, to rækker barakker, 17 H barakker og 8 W barakker. H (for Häfling) fangebarakker og W (for værksted) værksteds og depotbarakker, to af disse var spise og køkkenbarakker.

Af H barakkerne var to beregnet til kvindelige fanger og to blev anvendt som "skjulested" for stikkere (danske håndlangere for tyskerne), der af naturlige årsager, var bange for deres liv og derfor søgte skjul i lejren. Bl.a. havde storstikkeren, forhørslederen, den tidligere politimand Max Pelving søgt skjul her, efter han havde været ude for flere forsøg på likvidering, det var bl.a. ham der havde forhørt os i Vestre fængsel. Både kvindebarakkerne og stikkerbarakkerne var hver for sig omgivet af pigtråd.

H barakkerne var opdelt i stuer, jeg tror der var otte stuer i hver barak, antallet af fanger på hver stue varierede konstant, afhængig af tilgang og afgang, det meste af den tid jeg var der var vi omkring 10 til 14 på stuen, vi lå i etagekøjer og til klæder og private sager var der nogle skabe, et bord, et par stole fuldendte møbleringen. Oprindelig var hver barak beregnet til max. 100 mand, men det antal blev hurtigt overskredet. På det tidspunkt jeg var der (Dec. 1944) var det totale antal fanger i lejren omkring 1700 fanger, med antallet steg hele tiden og i april 1945 nåede helt op over 5000, det var på det tidspunkt fanger fra koncentrationslejrene i Tyskland begyndte at vende tilbage, et antal lejren slet ikke var beregnet til at kunne bære, der opstod da også alvorlige sanitære problemer.

For at holde os "indendøre" var der midt i lejren og i alle hjørnerne rejst et højt vagttårn udstyret med et maskingevær og en kraftig projektør som om natten uafslædt lod en lysstråle feje rundt overalt.

Det store midterste vagttårn var den eneste indgang til fangernes lejrområde, her var også vagtstue, visitationslokale og arrest.

Hele fangelejren var omkranset af pigtrådshegn i 3 rækker og uden for dette var der lagt landminer.

Trods alle disse sikkerhedsforanstaltninger forekom der flere flugtforsøg, det lykkedes dog vistnok kun for en, hvor mange der blev hængende i minefeltet er usikker. Tyskerne havde udsendt en forordning, der gik ud på, at blev man fanget i minefeltet, blev man efterladt og overladt til sin egen skæbne.

På den anden side af vejen lå hele det tyske administration og ledelse. Der var barakker for lejrchefen, SS officerer og vagtmandskabet, garager og depoter. Det samlede antal SS officerer og Wachmeisterne lå omkring 300 mand.

Frøslevlejren kommandant var SS Sturmbannführer Hillgärtner, han søgte at lede lejren efter normal tysk sædvane, mange regulativer der nøje angav retningslinier for alt, og som både fanger og hans SS folk og vagtmandskab nøje skulle efterleve. Til hans hjælp var der omkring 15- 20 SS folk af forskellige grader der fungerede som "Hauptwachmeister" eller Lagerführer.

Vagtmandskabet var for det meste soldater, omkring 250 - 300 i alt, det var for de fleste vedkommende rekonvalescenter eller tyskere der var for gamle til at være ved fronten.

Disciplinen blandt det tyske vagtmandskab var streng, den mindste slinger i valsen, for eksempel fraternisering med fangerne, så var det omgående tilbage til fronten.

Lejrens interne ledelse, bestod alle af danske fanger. Lejrchefen, udpeget af tyskerne, havde ansvaret for ro og orden og at alle bestemmelserne blev efterlevet, en i sig selv umulig opgave. Til sin hjælp havde lejrchefen Barrakformændene, de var udvalgt af ham selv og havde ansvaret over for ham for at der herskede ro og orden i barakkerne.

Alle Barrakformændene var medlem af lejrudvalget. Udvalget holdt jævnlige møder, her blev alle sager, der havde betydning for lejrens indsatte behandlet og alle den tyske ledelses mange forordninger blev gennemgået, for at skabe fælles "fodslag" for deres gennemførelse.

Alle medlemmerne af den danske ledelse løste de ofte meget vanskelige opgaver, på fremragende vis. Det at formidle de, ofte meget snurrige, tyske bestemmelser, så de kunne efterleves med størst mulig fordel for fangerne, var noget af en præsentation, der krævede et stort fold af mod og konduite. Jeg tror alle i den danske ledelse, havde alles respekt og agtelse.

Til at undersøge og efterforske sager, der kunne opstå, af kriminel karakter var der et dansk lejrpolti, ganske givet illegalt, deres virke var underlagt den danske lejrchef. Personerne i dette politi, var alle tidligere (rettroende) danske politifolk, der havde undgået tilfangetagelsen den 19 september, var for de fleste vedkommende arresteret i forbindelse med illegalt arbejde. I den tid jeg var i lejren hed den danske lejrchef P.M.Digmann, han var kaptajn i hæren, en respekteret og dygtig leder og fremragende administrator. En god dansk mand.

Barakformanden i barakken hvor jeg "boede" var sejlmager Mortensen.

ANKOMST OG OPHOLD.

Det var en træt og noget desillusioneret flok, der gik ind gennem vagttårnet sent på eftermiddagen den dag i november.

Efter navneopråb, blev vi atter engang omhyggelig kropsvisiteret, alt hvad vi havde i lommerne og på kroppen blev undersøgt. Efter visitationen stillede vi op på den store plads i midten af hele komplekset, her kom den danske lejrchef og bød os, om ikke velkommen, så i hvert fald goddag, han oplæste så derpå, nogle af de vigtigste bestemmelserne for der rette opførelse i lejren, samt vikle straffe vi kunne risikerer, såfremt vi ikke nøje fulgte dem, men alle de mange uskrevne love, der altid vil være på sådan et sted, måtte vi selv finde ud af, nå, det var nu ikke så svært det gjaldt først og fremmest almindelig sund fornuft, "og stikke fingeren i jorden" og mærke hvor man befandt sig, der herskede som alle steder, den almindelige "hakkeorden", efter princippet "de gamle er de ældste".

Efter "velkomsten" blev vi endelig anvist hvilke barak og stue, der fremtidig skulle være vores "hjem". Som håndværker skulle jeg være i barak H 4. og blev hermed adskilt fra mine kammerater fra Flinterup, det var noget af en nedtur.

Denne fremgangsmåde med at udskille håndværkere fra øvrige var tilsyneladende almindelig praktisk i tyske fangelejre. Akademiker eller andre lærde folk blev ofte betragtet med noget der nærmest lignede foragt og deres viden blev sjældent udnyttet, hvad de i øvrigt sikkert også har været glade for. Jeg tror SS havde en almindelig uvilje mod alle intellektuelle, de følte sig underlegen og bange overfor for folk med en bedre uddannelse.

Mit møde med kammeraterne i barak H 4 stue i var de første dage ikke særlig opmuntrende, der var tydeligvis afstandtagen, en forsigtighed der bundede i angsten for stikkere, alle på stuen var jyder og så kom der sådan en københavner, det så for dem, lidt mærkelig ud, havde tyskerne indsat en stikker?. Stueformanden, jeg tror også han var

barakformand, var en modstandsmand fra Horsens, Mortensen hed han og var sejlmager, han blev altid kaldt "Sejlmageren fra Horsens", bød mig velkommen og præsenterede mig for alle de øvrige, bl.a. murermesteren og han søn og en guldsmed, alle fra Randers samt nogle unge mennesker på min egen alder, alle havde tilhørt Mortensens og Rasmussens modstandsgrupper, så der var et stort sammenhold på den stue, i alt var vi 10-11 mand på stuen. Som det altid var, blev man aldrig udspurgt om hvilke "bedrifter" man var taget for, i hvert fald ikke de første dage, her blev man nøje set an. Efter præsentationen fik jeg så anvist en køje og et skab til mine få ting.

Da jeg stadig kun havde det samme tøj på som da jeg blev arresteret i Flinterup, var det efterhånden ret slidt og begyndte at udsende et ret kedelig aroma, men ved Mortensens hjælp blev jeg "standsmæssig" ekviperet fra lejrens beklædningsdepot og fik et længe savnet bad, efter dette følte man sig som genfødt.

Et par dage efter ankomsten kom Sejlmager Mortensen hen til mig og sagde - du er jo god nok, kom lige her -, han gik hen til et lille skab - har du en pibe-, ja sagde jeg, men jeg har ikke mere tobak,- Nå så skal du se her- han åbnede skabet og der lå en cigarkasse med cigarer og en krukke med pibetobak, - her kan du tage et stop i ny og næ, Cigarerne må du ikke rører, pibetobakken er der frit slag. men gør det alligevel med omtanke, der skal være til os alle på stuen -. Jeg var blevet godkendt, det var en rar fornemmelse. Tobakken fik Mortensen sendt illegalt fra venner udefra, hvordan? spørg mig ikke, Der kunne ofte ske de mest forunderlige ting i lejren. Det var god stue jeg var kommet på, når man var godkendt var kammeratskabet og sammenholdet ubrydeligt og vi kunne tale frit om alt og vi hjalp hinanden på alle måder.

Desværre så jeg ikke meget til de andre fra holdet, officielt måtte der ikke være nogen samkvem barakkerne imellem, kun på arbejdsstederne og i spisebarakken var der mulighed for en kontakt, hvor vi kunne sige "Hej" og få lidt at vide om hvordan det gik. De andre var i øvrigt heldig, alle var kommet i den samme barak.

Hele dagen var vi under konstant opsyn af SS folk og Wachmeisterne (menige soldater), de kunne være meget energiske og ivrige i tjenesten, de var konstant under pres af deres overordnede, den mindste "slinger i valsen", der viste de slækkede på opsynet eller var for flinke kunne nemt komme til at betyde afgang fra lejren og tilbage til fronten.

Jeg oplevede dog aldrig nogen voldelige scener, hvor tyskerne begyndte at tæve på fanger.

DAGLIG LIV I LEJREN.

Dagen begyndte tidlig i Frøslevlejren. Allerede klokken seks kom der en af vagterne ind i barakken og med høje råb bekendtgjorde at nu var det på tide at komme ud af køjen.

En halv time senere var appel i midtergangen, alle trådte an på bedste militær vis, med ret og rør blev der afgivet meldinger, om at vi alle var til stede, der kunne jo være nogen der var flygtet i nattens løb. Efter mønstringen var de afgang til spisebarakken, her stillede man op uden for, først når al maden var stillet frem på bordene fik vi lov til at komme ind. Morgenmåltidet bestod af havregrød med mælk "kaffe" og rugbrød. Under måltidet var det med at "organiserede" brød til et ekstra måltid under arbejdet om formiddagen. Hele denne forestilling gentog sig ved både middags og aftenmaden. Middagsmad var kl. 12 og aftenmaden kl. 1730. Generelt bestod alle måltiderne af god og sund danske mad og altid 2 rette til middag.

Al forplejning herunder medicin og andre humanitære forsyninger var organiseret under det danske fængselsvæsen, der gik under navnet "Den danske forvaltning", det var således rent dansk funktion, den fungerede fremragende og var helt sikkert med til at gøre tilværelsen nogenlunde tålelig, og til at redde mange fra sygdomme eller der var værre.

For at forhindre fraternisering mellem indsatte og personalet fra forvaltningen, var der i køkkenet konstant vagter der som "Høge" overvågede at der ikke skete nogen form for samkvem, blev nogen uregelmæssighed opdaget kunne straffen være temmelig streng, arrest eller med på "gisseltransport", men lige meget med stor opfindsomhed kom der ofte vigtige meddelelser igennem.

Opholdet i spisebarakken skulle hver gang overstås i en fart, uafsladelig råbte de tyske vagter på at nu skulle vi se blive færdig, så madro var ikke tale om.

Næste punkt lige efter morgenmaden var, an til arbejde. igen en mønstring og optælling, tyskerne havde en mani med deres ulidelige optællinger, det var som om de var bange for at vi skulle have fået vinger og var fløjet væk.

Arbejde i Frøslevlejren var for det meste den helt store parodi, såfremt et arbejde ikke tjente til at vedligeholde eller forbedre til vores egen fordel, var parolen "brug meget lang tid på at lave mindst mulig"

Ud over nogle faste jobs (køkkentjeneste vedligeholdelse og reparation af barakker vandforsyning og andre funktioner til forbedring af forholdene for de indsatte) var der oprettet et utal af såkaldte arbejdskommandoer, (Sonderkommandoer) d.v.s. hold af folk der skulle beskæftige sig med bestemte opgaver.

Det var som ofte de mest forrykte arbejder der skulle udføres, men med vanlig tysk akkuratess skulle de selvfølgelig have et navn, her kom den danske lune ind, især når det var dem eller den der var sat til den pågældende opgave, der også stod for at "døbe" sondekommandoen, så der var ingen grænser for opfindsomheden, det kunne være de mest "finurlige" navne der var en sammenblanding af tysk og dansk. Til syneladende hoppe tyskerne på den hver gang, nok fordi de, for de fleste vedkommende var totalt blotte for humor, og ikke kunne fatte at en fange stadig kunne havde sans for lune.

Min egen indsats på arbejdsfronten var i Betonkommandoen, bestod arbejdet i at grave et hul i jorden af passende størrelse, til hvad var der hvis ingen der viste, derefter blev den opgravede jord på en trillebør flyttet omkring 100 meter væk, når jordbunken var stor nok så kørte vi det hele tilbage igen og så fremdeles, ingen havde nogen ide om, hvad det hele gik ud på og der var heller ingen der spurgte, vi var fem mand om "arbejdet". En andet hold var sat til at rense skrabberistene uden for barakkerne, i begyndelsen var det kun en mand der havde fået ordren, men det var for "stort" arbejde for én mand, så der måtte flere mand til, til sidst var der 6 mand der fik dagen til at gå med at feje riste. Denne kommando fik det helt vanvittige navn, Gitterfussabstreicherreinigungs-kommando.

Under arbejdet var det vigtigt at passe på når det kom en "Meister" eller Lagerführer (en SS officer), selv om han ikke anede hvad det var vi gik og lavede, gav han altid sin utilfredshed til kende med høje råb og store armbevægelse, og især når der var kollega eller alle helst en SS officer var i nærheden, så blev råb og armbevægelserne endnu større, så var hans dag tilsyneladende reddet, en latterlig forestilling der altid morede os meget.

Selv om der ikke forekom nogen fysisk afstraffelse, skulle der, alt efter tyskerne humør, ikke ret meget til før end man kunne blive bemærket, det var jo næste umulighed at finde rundt i alle de bestemmelser der udgik fra ledelsen hver dag. Straffene bestod, først og fremmest i truslen om at blive udtaget til deportation, der kunne blive truet med at komme i mørkearrest på vand og brød eller inddragelse af brev, pakke og besøgstilladelse.

Besøg kunne tillades, dog kun til nærmeste pårørende som personlig skulle henvende sig på et af GESTABO hovedkvartererne i København, Odense eller Århus, her var det desværre ikke så lempelig som på Holmen under interneringen, så det var kun de nærmeste der altid skulle det kunne dokumenteres at en besøg virkelig nødvendig.

Ude i landet, især i Jylland fik jernbanesabotagerne efterhånden et sådan et omfang, at det alvorlig begyndte at generer de tyske transport af våben og materiel, bl.a. til og fra Norge. Stigningen at sprængningerne kom i sær i forbindelse

med de allieredes invasion i Frankrig i sommeren 1944 der skulle forhindre transport af materiel og personel fra Norge til forstærkning af de tyske tropper i Frankrig.

Som et forsøg på at dæmme op for denne tiltagende jernbanesabotager tog tyskerne nu gidsler blandt de indsatte i Frøslevlejren, hver gang vigtige våben eller troppetransporter skulle foregå blev der udtaget mellem 20 og 30 mand, de blev kørt til Padborg og spærret inde i en godsvogn. Vognen blev koblet foran lokomotivet til det transporttog der skulle nordpå. Gidslerne ville således være prisgivet såfremt der blev foretaget sprængninger at transporten.

Tyskerne ville med disse gidselsstransporter sikre at toge, med for dem vigtig materiel, ikke ville blive saboteret. Der skete ikke derfor ingen direkte sabotager på de tog der kørte med gidsler, men det hindrede nu ikke jernbanesabotørerne ret meget i deres arbejde sporanlæggene, jernbanesporerne, i sær de kompliceret skiftespor og viadukterne var meget udsat og var hele tiden var medvirkende til store forsinkelser. En sådan rejse med som gidsler kunne varer omkring 4 - 5 dage.

Hverken jeg selv eller nogen af mine stuekammerater, var i den tid mit ophold varede, udtaget til disse transporter, og alle mine kammerater fra Sorø var også sluppet fri, var det mon fordi vi allerede var udpeget til en anden transport??

Nå så mange forskelligartede mennesker var tvungen til at leve sammen, ville det være naivt at tro at der aldrig ville opstå problemer de indsatte imellem, usikkerhed med, hvordan det gik familie og venner og for fremtiden i det hele taget, samt arrene efter den behandling mange havde fået af GESTAPO under forhørerne, betød at nerverne ofte sad yderst på tøjlet, så selv tilsyneladende små ligegyldige bemærkninger eller hændelse, kunne udløse spændingerne der måtte have udløsning. I vor barak var sejlmager Mortensen en mester i at på bilagt sådanne hændelser, han havde en "flair" for at kunne se når en eller anden var på "vej" og fik fat i vedkommende og standset et udbrud i tide.

Der var heller ikke alle der var vor herres bedste børn, tyverier eller anden ukammeratlig opførelse forekom. For at forhindre at alle sådanne "interne" sager kom til tyskernes kendskab, der altid ville gribe ind med drastiske forholdsregler, var der oprettet et såkaldt lejrpolti, ikke sådan at forstå at der gik nogen rundt og holdt øje med folks daglige gøren og laden, kun når de blev tilkaldt af barakformanden og med henvisning fra lejrchefen, blev der ført sag. Lejrpolitiet bestod af danske politifolk der efter 19 september var interneret i lejren, de var udvalgt at den danske lejrchef og var direkte underlagt ham, de havde således ikke noget med tyskerne at gøre og jeg tro ikke at tyskerne kendte deres eksistens. Den vigtigste opgave for lejrpolitiet var dog at finde og udpege de stikkere og tyskerhåndlangere som

tyskerne havde anbragt i lejren. Fandtes sådan en fyr, blev hans identitet straks "offentliggjort" og manden måtte fremover lide den værste straf på sådan et sted, at blive fuldstændig ignoreret og isoleret.

Efter aftenmaden skulle alle være i barakken, yderdørene blev låst og som mørklægning blev alle skodder for vinduerne lukket til, klokke 21 blev al lys i barakkerne slukket, så blev alle de forbudte stearinlys og olielamper tændte.

Vi var nu overladt helt til os selv, men det var faktisk døgnets bedste timer. Kammeratskabet og sammenholdet, både på stuen og i barakken var som helhed var godt, der var mange diskussioner aftenen igennem. Mange forskellige politiske retninger og bevægelser og private meninger var jo repræsenteret, så ind imellem gik bølgerne højt, nu var jeg ikke selv politisk engageret, men det var interessant og ofte meget lærerigt og også morsomt at høre alle de forskellige meninger, jeg oplevede aldrig at diskussionerne udartede sig på nogen måde, selv der blev talt med store bogstaver ind imellem. Også her var Sejlmager Mortensen var en fortræffelig ordstyrer, var hele tiden i stand til at glatte eventuelle meningsforskelle ud, så det gode forhold stadig bestod, hans afgørelser blev som regel respekteret. Der blev også sunget mange sange af alle mulige slags både fra den danske sangbog og engelske (forbudte) sange hvor der var lavet en dansk satirisk tekst og da der blandt de indsatte var mange kunstnere af alle slags var de ofte villige til at yde deres bidrag til "festlighederne". bl. a. skrev Komponisten Erling Winkel musik til forskellige indsatte forfatteres værker.

Som tiden gik kom der efterhånden lavvande i Mortensens tobaks krukke, det kom til at betyde at "prisen" på tobak kom til at stige betydelig alle små "tjenesteydelser" skulle altid betales med tobak, men en af de mange uskreven love lød på, når nogen fik pakke hjemmefra blev indholdet af spiselige sager (kager slik og "mors" egne frikadeller) betragtet som fælleseje, dog under en vis kontrol af modtageren, tobak stod til modtagerens velvilje, men da tobak var lige så godt som rede penge, skulle der næsten altid betales men et eller andet, en eftertagtet tøjgenstand, et stykke fritidsarbejde, for at komme i betragtning.

Da tyskerne overfaldt politiet den 19 september blev også alle grænsegendarmen arresteret, de fleste af de menige gendarmen blev lige som politiet sendt til tysk koncentrationslejr, hvorfra mange ikke kom tilbage. Nogle af de ældste slap dog og kom til Frøslevlejren i. For disse gæve fyre var det en meget streng tid, de var jo vandt til det frie og friske liv fra deres daglige patruljering langs grænsen. Vi fik således daglig besøg af sådan et par "gamle" gutter, de var glade hvis vi have lidt cigar aske og noget pibeudkras til at supplere deres tobakssnus med, som de sagde : det var de vandt

hjemmefra når de var på patrulje, med sådan en kras blanding var deres dag reddet, kunne de også få en sjat illegal brændevin i så var det den helt store lykke, i tilgift fik vi nogle spændende historier fra deres liv som vogter af den danske grænse, og om de mange grænseoverløbere der flygtede fra det nazistiske regime. Bl. 1. fortalte de om, hvordan de havde observeret den store troppeaktivitet der havde været omkring den 9. april 1940, en aktivitet de viste havde været indberettet til regeringen, der dog ikke tog notits af advarslerne!!

Det blev december og julen nærmede sig, der var ikke den helt store lyst til at fejre helligdagene og hvordan tyskerne ville opføre sig i den anledning, gav de ingen meldinger om. Mange på stuen mente at vi skulle helt glemme julen og lade som ingen ting, en noget naiv tanke, hvordan nogen kunne glemme de dage, hvor tankerne hele tiden ville være hos dem der hjemme. Efter nogen diskussion, blev det vedtaget at nogle skulle forsøge at "organisere" et grantræ eller noget der lignede for at skabe lidt stemning. (Begrebet "organisere" var et finere ord for at tilegne sig eller slet og ret stjæle). Det viste sig dog at Den danske forvaltning i samarbejde med Røde Kors var i gang med et arrangement for julen, og der ville blive sørget for at alle indsatte fik en efter forholdene god juleaften.

Men alt dette skulle for mit og 121 andre vedkommende kun blive en drøm.

Den 22 december klokke 4 om morgenen kom SS folkene og wagtmeisterne under høje råb stormende ind i barakken., Aufstehen - Anzeihen - zehn minuten antreten - schnell - schnell, skreg de, (Stå op- tøjet på- antrædning om 10 minutter- Hurtig- hurtig) alle var klar over hvad der nu skulle ske, et nyt hold skulle deporteres til Tyskland, alle var nervøse, ville du være med på listen??

Efter alle var kommet ud og optællingen var overstået, fik barakformanden en liste, det blev således hans noget tvivlsomme fornøjelse at oplæse alle navne på de der var udtaget til deportation. Som en barakformand sagde: det var som at læse dødsdommene op, hvad det desværre også blev for mange.

Alle navne blev læst op i alfabetisk orden, og da han kom til R lød der RAMBÆK UFFE LEON, jeg var altså udtaget til deportation, Hvad jeg tænkte eller følte erindre jeg ikke, jeg tro faktisk at al tankevirkksomhed blev sat ud af funktion.

Det var en meget usikker fremtid om, i det hele taget nogen, alle der var udtaget, nu gik i møde.

Alle der var udtaget, blev beordret tilbage til stuerne, medens alle øvrige blev stående, vi fik 10 minuttet til at pakke vores grej og stille op ude på pladsen klar til afgang. Jeg havde ikke så meget tøj, men alle på stuen var som sædvanlige hjælpsomme, i en fart blev der samlet noget sammen, jeg fik noget varmt undertøj og en dejlig stortrøje. Sejlmager

Mortensen kom hen og sagde farvel og ønskede mig al mulig held og så gav han mig resten af hans sparsomme tobaksbeholdning, en storslået gave fra et fint menneske, jeg aldrig vil glemme.

Ude på pladsen hvor vi skulle samles mødte jeg alle mine kammerater fra Sorø, hele gruppen var altså udtaget. Selv om det måske kan lyde lidt underligt, tror jeg vi alle, når det nu endelig skulle være, var glade over at være samlet igen.

Lige inden vi skulle af sted kom personalet med nogle store madpakker, de var klar over at vi ikke fik noget mad på turen.

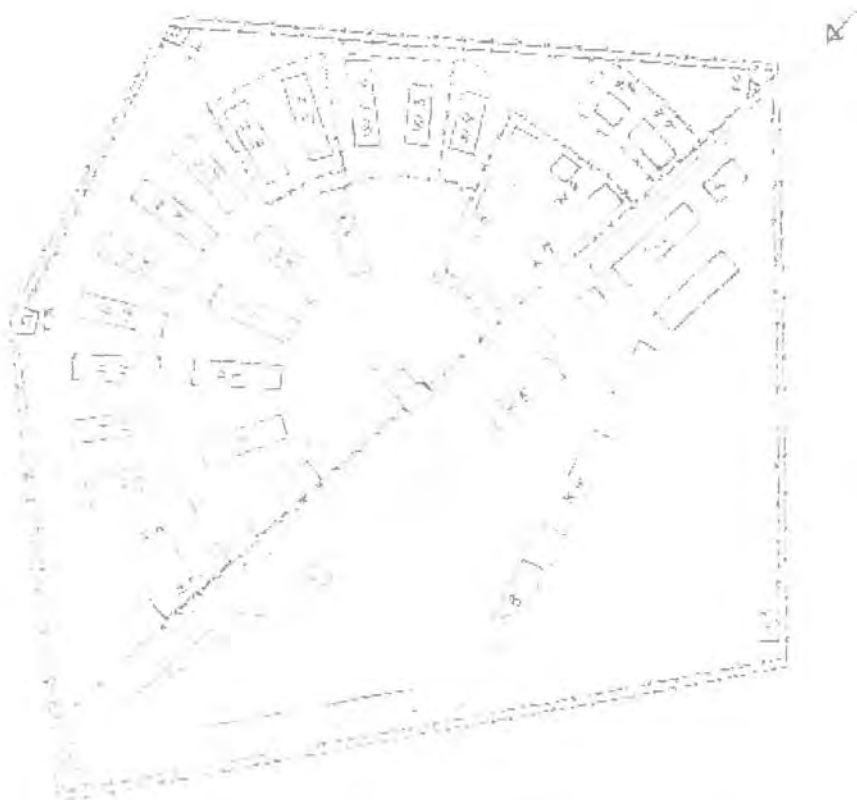
Her, tidlig om morgenen, klokke var vel blevet omkring fem, blev vi under de sædvanlig høje råb, eder og forbandelser gennet op på nogle overdækkede lastvogne. Under skarp bevogtning kørte vi ud til en jernbanestation på den anden side af grænsen (så var deportationen jo ikke udgået fra Danmark), her stod der nogle gamle jernbanevogne som normalt var beregnet til transport af svin til slagteriet, hvilke lugten i vogne stadig tydelig bar præg af. Nå, i tyskernes øjne var lasten jo den samme. Vi kom omkring 50 mand i hver vogn så pladsen var trang.

Selvom intet blev fortalt os om rejsens mål, var alle klar over hvorhen turen gik, foreløbig til koncentrationslejren NEUENGAMME der lå ca. 30 km. sydøst for Hamburg.

Vognenes porte blev lukket og låst, efter en meget lang ventetid kom der et lokomotiv og turen sydpå begyndte.

FRØSLEVLEJREN.

Indgang

Fangernes lejrområde

- H.1 og H.7 Barakker for frivillige
Evakuerede. (stikkere)
H.6 Sygebarak.
H2 - H5 og
H.8 - H.15 Barakker for mandlige fanger.
H.16 - H.17 Barakker for kvindelige fanger.
W. 1 - W.2
og W.3 Værksteder.
W.4 Vaskeri.
W.5 og W.6 Køkken og spisebarakker.
W.6 Depot.
W.8 Aflusningsbarak.
W.9 Modtagelsesbarak og arrest.

T.1-6 Vagttårne

T.1 Var udover at være vagttårn og den eneste indgang til lejrens fangeområde

Alle barakker mærket -K- blev anvendt af det tyske kommandantskab og vagtmandskab.

SYVENDE KAPITEL.

HELVEDE HAR MANGE NAVNE - NEUENGAMME ER ET AF DEM

AFGANG FRA DANMARK.

En godsvogn beregnet til kreaturer, er nu ikke det mest komfortable transportmiddel at rejse i, særlig ikke når vognen, efter lugten at dømme, lige har været anvendt efter dens rette formål, transport af kreaturer eller svin, nå, efter tyskernes opfattelse kom det vel ud på et.

Med omkring 50 mand i hver vogn var pladsen trang, det var ikke muligt for alle at sidde, langt mindre ligge ned. De store porte var lukket og låst og for ventilationshullerne helt oppe under taget var der sat et kraftig gitter, lys og luft kom kun ind gennem de sprækker og utætheder der var i vognens sider.

På et tidspunkt blev der kastet en balle halm ind i vognen sammen med en spand hvori vi kunne forrette vor nødtørft. Udover de madpakker vi havde fået med fra de betænksomme mennesker i Frøslevlejrens danske forvaltnings korps, var der, hverken tænkt på mad eller drikke til turen. Nå vi skulle jo også bare køre omkring 75 km.!!!

En rejse med tog gennem Tyskland var, på det tidspunkt langt fra risikofri, tværtimod, engelske jagerfly beherskede hele luftrummet, så alt hvad der bevægede sig på jorden blev angrebet med en altødelæggende kraft, tyskerne kaldte sådanne angreb for Tieflieger angreb (styrtbombeangreb), disse angreb gjaldt især jernbanerne og militær-kolonner på vejene.

Stemningen i vognen var selvsagt trykkende, hvad ville fremtiden bringe? og var der overhoved nogen? Vi havde jo hørt mange rygter om koncentrationslejrene, selv om de lød dommedagsagtig, tror jeg alle mente de var noget overdrevet, jeg tro ingen var i stand til forestille sig virkeligheden, den skal ses og føles på

kroppen, og det kom vi til.

Hen på eftermiddagen kom der så endelig et lokomotiv og ture begyndte, men det var ikke med den store hastighed, hele tiden var der standsninger der altid var af lang varighed, sikkert på grund af frygten for luftangreb. Ved hver standsning lød der var hver gang høje kommandoråb og travl virksomhed hos de medfølgende vagter, det var nu ikke for vores sikkerhed skyld, det var for at sikre sig at ingen slap ud, såfremt vi blev angrebet, vi sad som rotter i fælden og fik ingen chancer for at slippe ud.

Selv om der var koldt udenfor afgav så mange sammenstuede mennesker så meget varme, at luften hurtig blev lummer, stanken fra spanden i hjørnet af vognen blev efterhånden ulidelig. Trods megen råb og forbandelser til vagterne ved hvert stop, var alt nyttesløst, ingen reagerede. Alle begyndte snart at hoste og spytte på grund af den dårlige atmosfære, nogle begyndte at få åndenød og gispede efter vejret.

Maden vi havde fået med fra Frøslev blev hurtig spist, det største problem var dog mangel på drikkevand, tørsten begyndte snart at plage os alle, kraftige råb om vand blev overhørt. På et tidspunkt var der dog en eller anden der forbarmede sig over os, porten blev åbnet på klem og der blev sat en spand med vand op i vognen. Som oftest i sådanne tilfælde er der een i flokken der helt naturlig tager ledelsen og forhindrede at der opstår panik, sådan var det også her, så det nylige ankomende vand blev fordelt ligeligt til alle, jeg husker ikke hvem han var, men det var en håndfast og fornuftig fyr.

For os 50 mand var der ikke plads til at alle kunde ligge ned på en gang, der blev derfor lavet en "vagtordning", vi blev delt op i hold, der således kumme veksle mellem liggende, siddende og stående stilling, al halmen blev skubbet sammen i liggeafsnittet, denne ordning kom til at virke stort set uden gnidninger, selvfølgelig er der altid i sådanne situationer, nogen der har deres egen opfattelse til hvordan hint og dat skulle gøres, men de fik hurtig at vide at de skulle bare gøre, som der blev sagt.

Natten var særdeles lang, jeg tror ikke der var nogen fik sovet den nat, i mørket var vi helt overladt til os selv og vore dyster tanker.

Næste dag, d.v.s. den 23 December, efter vi havde kørt 70 km. på mere end 24 timer, standsede toget, portene blev slået op og vi blev under de sædvanlige råb og skrig nærmest smidt ud på terrænet. Udenfor, det var på en slags banegård, vel nærmest det vi ville kalde et

trinbræt, men uden den sædvanlige stationsangivelse, men der var ingen tvivl, stationen hed "NEUENGAMME".

Vi var nået til rejsens endemål.

Da alle var kommet ud af toget blev vi stillet op i det vi militærsproget kalder en marchkolonne med 4 mand i hvert geled. Vejen fra stationen til lejrens indgang var en lang alle' med en vandgrav på den ene side.

Langs hele ruten stod der, med ca. 5 meters mellemrum, soldater med geværer og maskinpistoler og nogle med store bidske hunde. Mange vagter til at passe på at ingen af os 122 mand. Forsøgte at flygte ville under alle omstændigheder være nytteløs! Hvorhen i øvrigt?

Inde i lejren kom vi ind i en stor barak. Her fik vi det første indtryk af den tyske herrementalitet, af den værste slags. Vi skulle nu igennem den første af mange ydmygelser og fornedrelser, udført med en næsten pervers grundighed.

Alle fik besked på at tage al tøjet af og lægge det ned i en beskidt sæk. Derefter blev vi gennet ind i et vaskerum, hvor nogle fanger oversprøjtede os med en ildelugtende væske, der skulle fjerne alle lus og lopper, derefter blev, med en sløv barbermaskine og saks, al hårvækst over hele kroppen klippet og raget af. (Efter denne tur fik jeg aldrig hår på kroppen igen, det groede simpelthen aldrig ud igen. Hvorfor har jeg aldrig fået opklaret?).

Processen foregik på samme måde som man fjerner hårene på slagtede svin, man blev lagt op på en bæk og fik af "barberen", med et pervers grin, besked på at ligge helt stille da han ellers meget nemt kunne komme til at skære os på de intime dele, men som han så "morsomt" sagde, - Nå, det gør nu ikke så meget, dem får alligevel aldrig mere brug for. - Disse "flinke" sjæle der betjente os i "badet" var som sagt også fanger, flere af dem var i øvrigt danske, tidligere SS soldater, de var deserteret fra deres afdeling og fanget, nu afventede de deres dom, som de var sikker på ville blive den, der var gældende for en desertør, henrettelse ved skydning.

Efter "badet" fik vi noget tøj udleveret, alt sammen gamle klude der tidligere havde været anvendt af fanger der var døde på den ene eller anden måde, flere af tøjgenstandene havde stadig skudhuller i jakkerne, de fleste af hullerne var i ryggen!!. Jeg fik udleveret et par bukser en skjorte og en jakke, alt sammen var stadig fugtig efter en "kemisk" rensning med et eller andet kraftig rensemiddel, der stadig sad i

tøjet, da jeg fik det på sved og brændte over hele kroppen, tilslut fik vi den vel nok vigtigste påklædningsgenstand, en hue, men, om den senere. Jakken så i øvrigt ud til engang at havde været anvendt af en fin herre, nok en jøde, men det var vist meget længe siden.

Til påklædningen hørte hverken undertøj eller overtøj, men gud ske lov fik vi lov til at bruge vor eget fodtøj, normalt blev der udleveret et par klude (fodlapper) til at vikle om fødderne, det var normalen for de fleste fanger. Til slut fik vi lov til at tage nogle få personlige ejendele af de rester som de "venlige bademestre" havde ladet være tilbage.

Efterhånden som håret senere hen voksede ud skulle den tætte "karseklipping" vedligeholdes, men der skulle yderlig være klippet en bred midterstribe af håret væk helt ned til hovedbunden. En "autobahne" blev den kaldt. I nogen tilfælde skulle der klippes lige modsat så det kun var en stribe hår tilbage midt på hovedet. Som de kom til at ligne det vi i dag ville kalde, en "punker".

Jeg slap nu nemt over alle disse problemer, som tidligere nævnt voksede mit hår aldrig rigtig ud igen efter behandlingen hos "frisøren".

Inden vi fik tøjet udleveret fik alle udleveret et lille skilt af zink i en snor som vi altid skulle bære om halsen. På skiltet stod et nummer, det var

vores fangenummer, Ligeledes fik vi nogle tøjstrimler hvorpå der var stemplet vores fangenummer, de skulle syes på jakken og på benklæderne og skulle altid være synlig og holdt helt rene

Herefter havde vi ikke mere noget navn, vi var kun et nummer og havde mistet enhver form for rettigheder og menneskeværd. Vi var Häftlinge. Jeg var blevet Neuengammes Häftling nr. 68356.

Vi fik en meget klar besked på at lære dette nummer udenad, så vi til enhver tid i retstilling kunne råbe det ud på tysk, hver gang en SS mand stod over for en, Achtundsechzig - fünfunddreizig - sechsund - fünfzig.

Ud af de nummermærkater der skulle påsyet på trøje og benklæder kunne man hurtig se hvor vedkommende kom fra og hvilken slags fange han var.

På mærkaten var der først et stort bogstav der angav nationen,, "D" for Danmark, "F" for Frankrig "R" for Rusland o.s.v.. derefter en trekant hvor farven angav hvilke slags Häftling man var, Rød, for politisk Häftling, en grøn betød at man var kriminel, sorte viste at man var asocial, (hvad der så lå i det, for

62 51 62

danskerne var det f.eks. dem der var taget under en razzia på gaden) violet var for Sigøjnere. Jøder skulle udover en gul trekant ydermere bære både et armbind med en stjerne og en stor stjerne på ryggen, jeg tror nu ikke jøder nåede at få et nummer.

Alle dødsdømte havde et tydelig armbind mærket med "TORSPERRE", samt en skydeskive malet på ryggen. Dødsdømte måtte ikke komme uden for lejren inderste pigtråds hegn.

Jeg havde altså et tydelig skilt med et "D" en rød trekant og nummeret 68356. Tyske fanger havde kun nummer. Overfanger havde et armbind der angav deres bestilling, det kunne være Lagerälste - Blockälste - KAPO eller Stubedienst. (om disse "herre" senere).

Efter "badet" og "iklædningen" blev vi sendt udenfor barakken for at vente på videre transport. Her mødtes jeg alle kammeraterne igen, efterhånden som de kom ud, det var et fantastisk syn, alle var vi et udtrykt billede af Robert Storm Pedersens vagabonder og tros situationens alvor, kunne vi ikke lade være med at, trods situationens alvor, efter normal dansk mentalitet at grine af hinanden, over det absurde billede vi så.

På et tidspunkt gik der nogle af os rundt om barakken, da vi kom over på den anden side, mødte der os et forfærdeligt syn, som ingen af os nogensinde vil glemme, en stor bunke af lig, mennesker, der næsten var helt indtørrede skeletter, muselmænd, blev de kaldt, stablet op klar til blive brændt på krematoriet, baderummet lå lige op ad ligrummet, hvor nattens "høst" var smidt hen. det var det første møde med realiteterne, vi så her, og være skulle det blive i fremtiden. Det før omtalte grin forsvandt og kom ikke igen før mange måneder senere.

Dette syn bragte også sandheden frem i ordene fra en af de fangne danske SS soldater: Du kan godt tro det når jeg siger: Når du er kommet ind gennem porten de henne, er der kun een vej ud, det er gennem krematoriets skorstene.

NEUENGAMME.

Neuengamme var en arbejdslejr, anlagt i 1940, i begyndelsen som en underafdeling af en anden koncentrationslejr "Sachsenhausen", men fik i 1941 status som selvstændig lejr.

Lejren lå ca. 30 km. sydøst fra Hamburg i et sumpet terræn, hvor et teglværk (Klinkerværk) fra starten af var den vigtigste arbejdsplads. Straks efter krigsudbruddet etablerede flere andre fabrikker sig,

inden for lejrens område, for, som slavearbejdere, at kunne udnytte indsatte der var i besiddelse af de fornødne kvalifikationer i deres produktioner. Alle fabrikkerne havde tilknytning til våbenindustrien.

Indenfor lejrens indhegning lå selve fange området, bestående af 2 store 3 etages murstens bygninger, (Neuenbaum og Altenbaum), og 8 lange dobbelte barakker.

De 8 dobbelte barakker dannede således 16 selvstændige blocke, Neuenbaum og Altenbaum indeholdt hver 4 Blocke, d.v.s. der var i alt 24 Blocke og i hver Block var der under "normale" forhold stuvet mellem 600 - 700 fanger sammen. De dobbelte barakker var delt med hver sit toilet og vaskerum.

Foran barakkerne lå den store appelpladsen, pladsen hvor alle fangerne stillede op morgen og aften til den daglige APPEL (optælling) eller når lejrchefen ønskede at se os alle samlet f. eks. ved henrettelser eller andre "festlige" lejligheder, hvor der skulle ske noget ganske særligt.

Bagved appelpladsen lå køkkenet og 4 barakker der virkede som en form for hospital, også kaldt REVIRET og endelig krematoriet vaskerum og bunkere til henrettelse af den daglige kvote af "Torsperrer" (dødsdømte hæftlinge).

Til sikring af at alle blev holdt "indendørs", var der uden om hele lejren et dobbelt ca. 5 meter højt strømførende (dødelig højspænding) pigtrådshegn og ud til hovedvejen yderlig en bred vandgrav, endelig var hele vejen rundt rejst sværtbevæbnet vagttårne, der ikke alene kunne beskyde lejren som helhed også kunne bestryge langs hegnene, hvilke kunne være fatalt for den der kom indenfor den forbudte zone, 10 m. fra hegnet.

Ledelse og vagtmandskabet var personel fra SS, grundig skolet i de ugerninger der foregik. Vagtmandskabet var underlagt en meget streng disciplin, såfremt kommandanten fik mistanke om at nogle var for slappe eller blødsødne, blev vedkommende straks straffet eller sendt til fronten.

Den øverste chef og kommandant for Neuengamme var, i den tid jeg var der, en obersturbannführer ved navn Max Pauly. Han havde ansvaret for at alle fangerne blev udnyttet 100%, og var således helt klar den øverste ansvarlige for alt hvad der foregik.

Pauly så vi kun når han gik gennem lejren med sine store bidske blodhunde, til stor skræk for alle, han kunne han godt finde på uden varsel, at pudse hundene på en stakkels mand der ikke kom hurtig nok af

vejen eller ikke fik huen af i en fart og stod ret, eller hvis han mente hundene trængte til lidt træning.

Efter kommandanten kom en Scharführer ved navn Anton Trumann, han var, som Lagerführer (Lejrerchef), ansvarlig for alt indenfor selve lejrområdet. Efter min opfattelse var han noget af den værste sadist man kunne finde, man kunne tydelig se på ham, hvor han ligefrem nød sin magt (og brugte den) over fangerne, når han med eskorte kom spankulerende gennem lejren, så ve den arme stakkel der glemte at rive huen af og stå ret som et lys, når han kom forbi, synderen kunne godt blive pryglet halvt ihjel. En anden yderst farlig person, man heller ikke skulle træde over tærne, var Rapportführeren Willi Dreimann, han fungerede som sikkerhedschef og overbøddel. Udover at have overordnet kontrol med ind og ud passage til lejren, var det Dreimann's tilsyneladende vigtigste erhverv (og som han efter sigende fandt stor fornøjelse i), hver dag at udpege de arme sjæle af flokken af dødsdømte (torsperre) der skulle henrettes den dag.

Som ansvarlig for ro og orden i barakkerne (Blockene) var der for hver Block en SS officer, Blockführer, han var ansvarlig for alt og alle i Blocken og var ligesom alle andre SS folk bemyndiget til at anvende alle midler.

Som politi og overordnet opsyn var der på alle arbejdsområder en SS officer, der skulle overvåge at alle arbejdsnormer blev overholdt og at al arbejde blev udført efter forskrifterne, og stoppe evt. forsøg på sabotage.

Nu skulle man tro at der skulle en mindre hærafdeling af SS folk til at overvåge de mere end 20000 fanger i lejren, det var nu ikke tilfældet, SS havde i alle koncentrationslejrene, blandt fangerne et "Del og hersk" system, d.v.s. overfanger, der efter høj over høj princippet skulle sikre der sikrede at alle regler og forordninger nøje blev overholdt.

Som lejrens øverste overfange var Lagerälste, en fange der var udstyret med en næsten lige så store magtbeføjelser som en SS officer. Han var ansvarlig for alle fangernes "velbefindende". Blockälste havde til sin hjælp nogle skrivere til at føre de daglige journaler over tilgang og indlæggelser på reviret samt hele tiden at fører listerne over døde ajour, således at antallet af fanger hele tiden stemte.

Til assistance for Lagerälste var der ved alle Blockene en Blockälste, han var ansvarlig alt i den Block han tilhørte.

Blockälste havde til sin hjælp to "Husas-

sistenter", Stubedienst blev de kaldt.

Til at håndhæve sin autoritet, måtte alle overfangerne anvende næsten ethvert middel til afstraffelse, dog tror jeg ikke de havde tilladelse til at slå ihjel, og voldshandlingerne blev udnyttet til det yderste, i mange tilfælde i angst for selv at blive straffet for blødsødenhed eller simpel hen kun for at takkes Blockführeren eller andre SS dignitarere.

Ude på arbejdspladserne og i øvrigt lejren som helhed, var der til at holde orden og sørge for at alt arbejde blev udført i med den største effektivitet og uden slinger i valsen, en anden gruppe overfanger med den noget mærkelige titel Kammradschaftspolizei (Kapo). Kapoerne var underlagt de SS officerer der havde det overordnede tilsyn med det pågældende arbejdssted eller område.

Denne overfange ordning virkede efter hensigten, for såfremt den tilsynsførende SS officer opdagede uregelmæssigheder, var det den pågældende overfange der måtte stille til afstraffelse, og den var ikke blidere end den var for alm. fanger, så gik "sorteper" videre til os andre.

For ikke at lejrens drift skulle belaste den Tyske stats bruget, udlejede kommandanten, fanger der, som slavearbejder skulle arbejde på civile fabrikker, grave skyttegrave, anlægge eller reparerer veje og lign. for militæret. Det var de såkaldte udkommandoer.

At komme på udkommando kunne i mange tilfælde være det samme som en dødsdom, de udkommanderede skulle under forfærdelige forhold arbejde til de segnede, med dårlig forplejning og ofte uden mulighed for lægelig hjælp. Antallet af døde fra udkommandostederne var enorme. Alle af mine kammerater fra Sorø kom på udkommando til en lejr i nærheden af de hollandske grænse hvor de skulle grave skyttegrave.

Det lykkedes dem alle at komme levende fra dette ophold selv om det var ved at se sort ud for nogle af dem.

Ved krigens afslutning blev alle grusomhederne åbenbar for de allierede soldater, deres væmmelse kendte ingen grænser. Og det blev besluttet at alle de ansvarlige skulle gennem et retsopgør stå til regnskab for deres ugerninger.

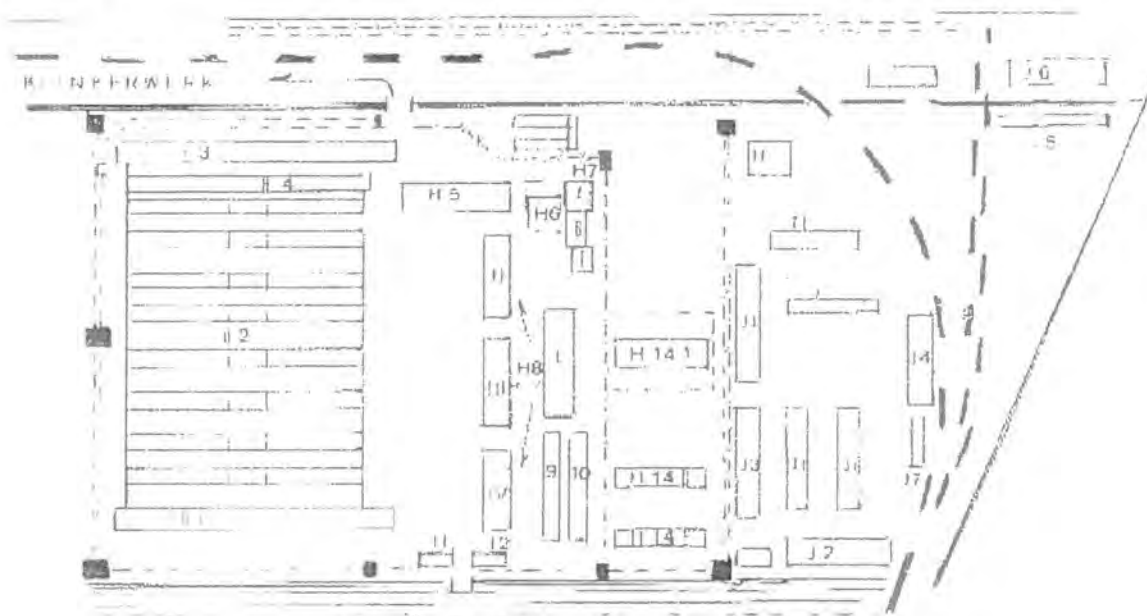
Selv om den menige tysker konstant benægtede koncentrationlejrenes eksistens, er jeg overbevist om at de fleste måtte være værre klar over hvad der foregik, men en fanatisk tro på Hitlers ufejlbarlighed, at alt skete i "DET TYSKE FOLKS" hellige navn for at skabe "lebensraum", og vel også den terror der blev

gennemført, overalt mod den tyske befolkning, fik den menige tysker til at lukke øjnene. Alle tyskere var gennem den voldsomme propaganda siden Hitlers overtagelse af magten blevet "hjernevasket", i sådan en grad at de fleste virkelig troede at jøderne var roden til alt det onde, og den slaviske befolkning var at betegne som "untermensch" (mennesker af underordnet betydning) som i det fremtidige stortyske tusindårsrige kun skulle være slaver for det tyske herrefolk.

DREJEBOGEN FOR DETTE HÆSLIGE SKUESPIL, HAVDE HITLER FLERE ÅR FORINDEN BESKREVET I "VÆRKETT -MEIN KAMPF-

Tidspunktet for afsløringen dette fantastiske bedrag var nu ved at være inde.

KONCENTRATIONSLEJREN NEUENGAMM.

FANGELEJREN

- H.1 Häftlingeblock. 1 – 4
(Neubaum)
- H.2 Häftlingeblock. 5 – 20
- H.3 Häftlingeblock. 21 – 24
(Altenbaum)
- H.4 Depot – Skrivestue.
- H.5 Køkken.
- H.6 Arrestbunker.
- H.7 a. Galgebunker.
b. Baderum.
c. Ligrum.
- H.8 Revier I – IV. (Hospital)
- H.9 Depot
- H.10 Beklædningsdepot.
- H.11 Kontor m.m. for SS Lagerfører.
- H.12 Kontor og vagtstue for SS Rapportfører.
- H.13 Appelpads.
- H.14. a. Häftlingeblock for prominente fanger.(Gidsler)
b. Bodel. (kun for overfanger)

IDUSTRIOMRÅDE.

- J. 1 – 2 – 3 Værksteder og garager.
- J. 4 Banegård "NEUENGAMME".

- j. 5 Skydebane.
- J. 6 Holzhof (Kul og koks)
- J. 7 Bunke med tusindvis af sko fra døde fanger.

KAPITEL 8

"ARBEJT MACHT FREJ.

(Indskrift over indgangen til lejrene.)

INDLEDNING.

KRIGENS GANG VED ÅRSSKIFTET 1944-45.

Omkring julen 1944 var det klart for alle, undtagen for tyskerne, at krigen var ved at være slut.

Efter landgangen i Normandiet den 6. juni 44, fortsatte de allierede deres fremmarch. Frankrig blev befriet i begyndelsen af 45 og regulære franske tropper deltog nu i kampene på lige fod med England og USA.

Lige før julen 44 var det dog lykkedes for Hitler at få samlet resterne af tyske elitetropper, der forsøgte et stort anlagt angrebsforsøg gennem Ardennerbjergene og ind i Belgien (den samme vej som de tyske tropper startede angrebet i vest i maj 41). Angrebet blev dog hurtigt stoppet og efter nytår 45 var de allierede troppe igen på vej frem mod den tyske grænse. Grænsefloden Rhinen blev overskredet i marts. Tyskerne soldater måtte nu for første gang siden Napoleon kæmpe på egen jord.

På østfronten var situationen den samme, de sovjetiske tropper rendte ustandselig de tyske tropper overende på deres vej ind gennem Polen og Tjekkoslaviet mod den tyske østgrænse, der blev overskredet i marts.

På trods af at måtte være klart for Hitler, at den krig han havde fået startet den 1. september 1939 var tabt og som eneste resultat han havde opnået var at havde bragt hele den tyske nation i total opløsning, nægtede han stadig at opgive kampen, men fortsatte fra sin totalt isolerede bunker med at give ordre til forsættelse at kampene til sidste mand. (Ordrene blev ofte givet til troppeenheder der ikke længere eksisterede). Han havde de sindssyge tanker : at når det tyske folk ikke kunde lev op til hans storslået ideer om en ny verdensorden, under hans lederskab, ja, så måtte

hele det tyske folk dø med ham.

På dette tidspunkt var han en meget syg og nedbrudt mand, en hærfører, der ikke længere var i stand til at overskue konsekvenserne af sine handlinger. (Et mislykket attentatforsøg den 20 juni, kan måske ses som en af årsagerne til hans manglende dømmekraft.)

Men mange af hans tidligere højt betroede håndlangere, i sær de stærkt belastede ledere fra SS korpset, var begyndt at forlade den synkende skude i erkendelse af, at deres situation ville være umulig når krigen nu var tabt.

BLOCK 11.

Klipplet som får og "nyvasket" stod vi nu uden for baderummet, hele holdet fra KIRKE FLINTERUP sammen med alle de 120 andre fra FRØSLEV transporten, stadig klædt i fugtige dragter, der sved og brændte over hele kroppen og med et udseende der ledte tankerne hen på Storm P's vagabonder, med den udtagelse at her var der ikke noget at grine af, bange og ydmyget og frataget enhver form for identitet.

Vi nu kun "HÄFTLINGE". Jeg var blevet til Häftling nr. 68356.

Da alle var færdigbehandlet, blev vi stillet op i kolonne og ført ind i lejren til Block 11, vores foreløbig "hjem".

Blocken eller Blockene var een lang barak, vel omkring 80 meter lang og 10 meter bred, delt i to blocke med vaskerum og toiletter i mellem. Vaskeforholdene var nogle vandfæde og toiletterne var hvad vi på dansk ville kalde et DAS eller et lokum, svinske og uden mulighed for den nødvendige rengøring efter et besøg.

Lokummerne blev tømt, men ikke rensat, hver dag af en særlig lokumstømningskomando.

Blocken bestod af et mindre opholds - og spiserum og et store afsnit med køjer, 3 Køjer oven på hinanden i tre lange rækker, hvor hver række bestod af to rækker køjer side om side.

Antallet af häflinge i hver Block var konstant mellem 600 og 700. Skulle en Block af denne størrelse, bare havde været nogenlunde anstændig beboet, ville der højst være plads til max. 100 - 150 personer.

Alle "Beboere" var under overordnet kommando af den tilforordnet SS officer (Blockführer) der havde Blocken som sit ansvarsområde, med meget store beføjelser i en enhver henseende.

Den daglige "overhøjhed" var lagt i hænderne på en overfange (Blockälste) og hans 2 hjælpere (Stubedienst), der ved hjælp af alle nødvendige magtmidler havde ansvaret for holde ro og orden og, at alle de, for det fleste ikke nærmere angivet regler, nøje blev overholdt. For at fuldende herakiet var alle Blockälste underlag, den altid vagtsomme, Lagerälste, der havde det overordnede ansvar for alle lejrens "beboere".

Det var aldrig en af de "pæne" drenge der blev udpeget til stillingen som Blockälste, normalt var han, ligesom Lagerälste, selv en tidligere tysk storforbryder, ofte en tidligere morder, der i steden for at blive henrettet, den normale straf i Tyskland for mord, havde fået et tilbud om at afsone en livtidsstraf i en koncentrationslejr som overfange.

Blockälste i Block 11 var således en tidligere dødsdømt morder fra Berlin. Systemet havde således en klemme på ham så han altid kun gjorde, hvad der blev sagt. Sådan en fyr havde relative gode forhold med mange frynsegoder, bedre kost, egen seng og ret til bordelbesøg, det hjalp jo lidt fortrædelighederne, men såfremt SS Blockführeren var utilfreds med forholdene i Blocken, var det ham der måtte stå skoleret og tage imod øretæverne, som han selvfølgelig, med stor iver, omgående fordelte nedefter.

Egentlig kammeratskab, de indsatte imellem var en sjældenhed, forholdene tvang alle til at kæmpede for deres egent liv, og blandingen af mange forskellige nationer og kulturer, sult og hyppige afstraffelser, medførte at det altid var den stærkeste ret der gjaldt, hensynet til andre var normalt et ukendt begreb, de flest endte hurtig i apati ligegyldighed og manglende interesse for omgivelserne.

Blandt de danske og norske häflinge eksisterede kammeratskabesånden dog stadig, alle forsøgte efter evne at hjælpe, hvis nogen havde problemer. Det bundede vel i først og fremmest at vi talte samme sprog kultur og forstod hinanden, men også at de fleste havde deltaget i en retfærdig modstandskamp og herved følte en vis solidaritet for hinanden. Jeg ved at de gode forhold danskerne imellem var respekteret blandt mange af de andre häflinge, ja ofte med nogen undren.

I denne forbindelse vil jeg nævne Einar Fransen (vores forstanderen i Flinterup) og hans store arbejde for at holde modet oppe, især hos de meget unge Mathelever, der som tidligere nævnt kun var lidt over 17 år, de havde det meget svært. Han var som en "far" for dem, vi andre var også altid velkommen til en snak, gennem sit lange liv i søværnet havde han virkelig fået

forståelsen for unge mennesker.

I Block 11 var vi i karantæne, hvorfor forstod vi ikke, det var tilsyneladende ikke normalt for andre hæftlinge, hvis det var for at vi ikke skulle blive befængt med lus og loppe, var det i hvert fald forgæves, den slags utøj kender ingen grænser og ingen personsforskelle, hvis de troede at vi skulle bringe smitsomme sygdomme ind i lejren, ville det være den rene parodi.

Ved ankomsten til Blocken fik vi de første instrukser om hvordan man skulle opføre sig, alm. skik og orden. Blandt andet skulle man, såfremt en af SS folket, uanset rang, bare nærmede sig straks standse op, stå ret med bøjet hoved og rive huen, "mützen", af. Såfremt det ikke gik hurtigt nok fik man al landsens ulykke og det var ikke bare en talemåde, pryglene haglede omgående ned over den arme stakkel.

"Mytze ab und auf" var det helt store nummer, hver eneste gang der var appel på appelpladsen (Grossappel) var, der var eksercits i denne manøvre, huen skulle rives af hovedet med samme appel som når soldater præsenterede gevær, såfremt SS Lagerführeren eller SS Blockführeren ikke var tilfreds, blev øvelsen gentaget igen og igen, ja ofte kunne det blive ved i halve timer før end de blev tilfreds. For de svage og syge som altid skulle deltage uden hensyn til deres tilstand, var denne eksercits noget af en prøvelse og en yderlige svækkelse af deres i forvejen vaklende helbrede.

Årsagen til at alle ved møde med en af SS folket, skulle stå ret med bøjet hoved, var først og fremmest, ligesom en underkuet hund, at vise man var ham underlegen, et "Untermensch", og hvis nogen så ham direkte i øjne gik han helt amok, prygle den arme stakkel til bevidstløshed. Var det en politisk hæfling var det rent galt, jeg tror de led af et gevaldig mindreværd over for mennesker, der ikke så på dem som de guder de selv troede de var.

Nå, men efter disse "klare" instrukser fik vi udpeget en køje, jeg og en kammerat (Jeg husker ikke hvem det var) fik en mellemkøje, til al held i vinduesiden, her var luften dog nogenlunde til at holde ud. I køjen var der som madras, en sæk fyldt op med halm, som ikke havde været skiftet ud i umindelige tider. Som "dyne" var der et møgbeskidt tæppe der stank forfærdelig, det garanteret aldrig, hverken havde været rensat eller vasket, der sad stadig kager af alle slags uhumskheder overalt. Vi fik også en nøje instruks om at køjen hver morgen skulle være redt (Bettenbaum) med tæppet stramt i alle hjørner, en komplet umulig opgave.

En dårlig redt køje gav altid Blockälste en lejlighed til at lette på dårlige humør, såfremt han havde været under behandling af Blockführeren eller vis han havde fået et horn i siden på en eller anden.

Ja, mange nye mange ting skulle læres, de fleste gennem den hårde vej, der var ikke udgivet nogle ordensforskrifter.

Efter en noget sporadiske introduktion fik vi vore første måltid siden vi kom fra FRØSLEV, og hvilke et måltid, maden bestod af noget de kaldte suppe, hvor hovedbestandelen bestod af kartofler, kål eller en anden grønsag, hvis normaltilstand var mere eller mindre rådden, kød var en sjældent forekomst, alt sammen moset ud og kraftig fortyndet med varmt vand, "suppen stank forfærdelig og var i begyndelsen, for vore anderledes vante ganer, næsten ikke til at få ned (vi var endnu ikke blevet sultne nok)

Den daglige kostplan bestod i øvrigt af:

Morgen: En halv liter ubestemmelig væske der blev kaldt kaffe, hertil resterne af den humpel "rugbrød" (såfremt der ellers var noget tilbage) fra dagen i forvejen. Morgenspisningen skulle overstås i en fart for morgenappellen var kl.0630

Middag: En skål suppe af den førømtalte "kvalitet"

Aften: En humpel c. 4-5 cm. tyk (ca.200 gr.) og 10-15 gr. syntetisk margarine og en sjældent gang noget der blev kaldt marmelade eller et lille stykke syntetisk pølse. Brødet skulle der spares på, for der skulle også række til næste dags morgen. Brødet var bagt af en noget ubestemt blanding, hvor en væsentlig del var savsmuld, ja nogen gange var der hele træsplinter kommet med.

Savsmuldet havde nu een fordel, når en skive rugbrød blev ristet, ja nærmest brændt, virkede det hæmmende på en dårlig mave, en meget almindelig og frygtet sygdom der blev kaldt scheiserei. En sygdom der aldrig blev behandlet og medførte døden for de fleste.

STRAFFE.

Disciplinen blev opretholdt med anvendelsen af alle midler, den mindste afvigelse fra de af lejrkommandant Pauly fastsatte regler og love, plus SS folkets og overfangerens selvbestaltet regler, skulle overholdes til punkt og prikke, enhver "forseelse" blev straffet omgående på stedet.

Hvad reglerne og lovene angik var der ingen der kendte deres ordlyd, så SS officerer, menige vagter og overfanger havde frit slag når det gjaldt fortolkning og bedømmelsen af ret og uret.

Til daglig blev slag og spark eller brug af pisk brugt efter godt befindende og i stor stil, i sær når de var beruset, hvad de ofte var, afstraffelsen kom altid omgående. Årsagerne kunne være mange, f.eks. når SS manden ikke mente at huen (mützen) blev revet af hurtig nok og vedkommende ikke stod i den rigtige ydmyge retstilling, også hvis SS manden kom bagfra. (en yndet "leg" blandt SS folket), eller hvis du ikke gik i den foreskrevne strækmarch gennem vagterne på vej til arbejde, noget jeg selv engang kom til at mærke.

Ved væring eller for langsom udførelse af ordre, uorden i Blocken, dårlig sengeredning eller bare for, som alle var nød til, men var strengt forbudt, at havet sovet med al tøjet på, alle "forbrydelserne" skulle indberettes til SS Block-führeren, straffen herfor var den gængse, en eller flere gange pryglestraf der altid var på 25 stokkeslag pr. gang.

En sådan omgang stokkeslag, såfremt når den var idømt flere gange, medførte altid ødelagte nyrer eller andre alvorlige indre skader. Var der idømt flere gange stokkeprygl kunne de blive de fordelt over flere dage, hvilke ikke gjorde det lettere for den stakkels delinkvent, er skulle stå op om morgenen til en fornyet gang prygl.

Mørkearrest i lang tid kunne blev idømt bl.a. ved "arbejdsværing" eller mindre "beskadigelser" af Staten ejendom, "sabotage". I arresten sad vedkommende i mange dage i total mørke i en kold bar celle uden nogen form for bekvemmeligheder, alle hans fornødenheder, spise, nødtørft måtte foretages i mørke, renholdelse og udluftning var udelukkende.

(Fra en polsk fange der havde prøvet turen)

En særlig raffineret måde at straffe en stakkels synder, var den såkaldte "TORSTEHEN", hvor delinkventen skulle stå ved porten i retstilling ved Lagerführerens barak fra morgenappellen og til afslutningen af aftenappellen omkring 18 - 20 timer, det var ikke tilladt så meget at flytte lidt på fødderne eller deje hovedet, i den tid fik de arme mand hverken vådt eller tørt, hver gang han bevægede sig eller faldt om af udmattelse, fik han af pishen. Hvad der udløste denne straf, der var ren totur, ved jeg ikke, men næsten daglig når jeg om aftenen kom tilbage til lejren kunne jeg se en eller flere Häftlinge stå ved porten og stirre lige ind i væggen. Straffen medførte total udmattelse, og benene og armene kunne svulme op under store smerter.

Når en Häftling havde forset sig med en "forbrydelse" af så alvorlig karakter at vedkommende af hensyn til disciplinen blev idømt dødsstraf, skete det

altid ved "offentlig" hængning, var forseelsen almen, blev ekskursionen udført om aftenen under en Grossappel, under overværelse af alle lejrens Häftlinge, havde forbrydelsen kun relation til et arbejdssted, blev eksekutionen gennemført ved det pågældende arbejdssted under overværelse af alle "ansatte" arbejdere.

De øvrige "normale" henrettelser af "torsperre" blev daglig gennemført i henrettelsesbunkeren.

Til al held kom jeg aldrig til at overvære et sådan makabert skuespil, ovennævnte fik jeg fortalt af min polske arbejdskammerat på Klinkerværket der havde overværet henrettelser flere gange. Et par gange så jeg galgen var væk, den havde sin normale plads imellem de sidste to blocke. At jeg selv på et tidspunkt var meget nervøs, ja rædselsslagen, for at jeg selv var ved at få ørene i maskinen, er en helt anden sag, men herom senere.

SYGDOMME.

Det var på det nærmeste umuligt for på et eller andet tidspunkt ikke at pådrage sig smitte eller blive kvæstet, alle tænkelige sygdomme florerede, her, hvor så mange mennesker var stuvet sammen på en så lille plads, ofte med tre og fire i samme køje, uvaskede og lusebefængte og ofte i forvejen syge. De sanitære forhold var sådanne at de var den væsentligste årsag til de mange smitsomme sygdomme. Maden var næringsfattig, ja, ringere en den man normalt gav til svin og den blev udgivet i så små mængder at alle hurtig kom til at sulte, den var langt fra tilstrækkelig når der for de fleste kræves en umenneskelig hård arbejdsindsats fra tidlig morgen til sent om aftenen.

De mest forekommende sygdomme var tuberkulose, difteri, lungebetændelse, tyfus af alle arter, og en alvorlig betændelse i vævene med kraftig materiedannelse, denne sygdom blev kaldt for Flegmone. Den mest udbredte sygdom var dog scheiserei, en alvorlig mavesygdom der hurtig medførte en kraftig afmagring og dehydrering, således at de angrebne kom hurtig til at ligne nogle omvandrende skeletter hvor huden var trukket stramt henover. Sådanne omvandrende skeletter blev kaldt for MUSELMEND et almindelig syn overalt.

LEJRENS "BEBOERE".

Som tidligere nævnt var der omkring 20000 Häftlinge i lejren, hertil kom så alle de tusinder der var på "Udkommando", "udlejet" til slavearbejde i

forskellige private fabrikker eller arbejdede for den tyske Arbejdstjeneste med at grave nye skytte- og panservognsgrave.

Mennesker fra alle de okkuperede europæiske lande og alle erobrede områder, russere, ukrainere, (Ukraine blev af tyskerne betragtet som en selvstændig stat) polakker, rumænere, ungare, jugoslavere, italienere, hollænder og belgier, franskmænd danskere og nordmænd, nogle jøder var der også, men disse var altid kun i kort tid, deres skæbne var altid i forvejen besejlet, kun fordi de var jøder, alle øvrige var modstandsfolk, krigsfanger eller fordi tyskerne manglede arbejdskraft, Partisaner og mistænkte som sådan, kommunistiske kommissærer blev altid likvideret på stedet.

En særlig gruppe fanger var de såkaldte prominente fanger, som var indsat som gidsler, det var som regel indflydelsesrige personer fra de forskellige vestlige lande, politikere, præster, fagforeningsledere eller kende intellektuelle, sådanne fanger blev i Neuengamme holdt isoleret i et specielt område. Tilsyneladende blev de behandlet lidt bedre end øvrige fanger, der blev bl. a. ikke krævet at de skulle arbejde og de havde deres eget tøj.

Luftangreb

Før et evt. luftangreb, blev der altid givet et forvarselssignal, når dette kom, blev alle purret ud og skulle omgående i løb begive sig til det beskyttelsesrum der var anvist, for vores vedkommende, ned i bunkeren under den ene af stenhuse, ALTEBAUM. Dårlig nok påklædt, var det bare med at komme af sted, og det kunne ikke gå for hurtig. Under råb og skrig fra overfanger og SS folk, hvor stokke og piske blev anvendt med stor ihærdighed, blev alle gennet ned i bunkeren. Nå jeg skriver alle, så var det ikke bare 100 eller 200 mennesker, nej det var tusinder, alle fra Blockene 12 - 24 med ca. 700 i hver, altså 8000 - 9000 mennesker, skulle i løbet af meget kort tid, d. v. s. inden storalarmen lød, presses ned i bunkeren under bygningen.

Selv om det var en stor bunker, var der slet ikke plads til så mange mennesker, når alle var stuvet ned, stod vi mere sammenstuvet en de berømte sild i tøndene, så tæt at det ofte ikke var mulig at bevæge armene og uddunstninger m.m. fra de omkringstående var nærmest uudholdelige.

Så snart alle var kommet ned, de sidste blev af

overfangerne nærmest mast ind i bunkeren, blev alle dørene lukket og stænget. Helt overladt til os selv i halvmørke med kun nogle få svage lamper var tændte. Ofte kunne man tydelig høre at der rundt omkring blev afgjort private uoverensstemmelser, der normalt endte med dødelig udgang for en af parterne. Sådanne tilfælde blev aldrig undersøgt, de blev alle betragtet som uopklarlige, og var vel for systemet vel også nærmest ligegyldige, så længe det kun drejede sig om "skærmysler" håflingene imellem.

Inden længe begyndte luftens ilt i rummet at aftage så kraftig at det f.eks. ikke var muligt få en tændstik eller et lys til at brænde, mange begyndte at få åndenød og besvimede, men falde de kunne ikke, de blev holdt oppe af de omkringstående.

For alle danskere vedkommende i Block 11 havde vi udviklet en god måde at komme samlet og nogenlunde sikkert ned i bunkeren på, så snart fløjterne lød fra Blockälste og Stubedienst og deres hidsige råben "heraus foralarm, heraus schnell schnell" lød, sprang vi ud af køjerne, skyndte os at finde sammen, tog hinanden i hænderne og løb samlet i en lang kæde hele vejen ned til bunkeren, en fremgangsmåde der redde os for mange knubs og det der var være, det vigtigste var at vi på den måde kom til at stå samlet og ikke blev spredt rundt blandt alle mulige andre, hvor man meget nemt kunne blive udsat for lid af hvert.

En nat på vej ned i bunkeren var kommet jeg væk fra de andre (jeg var sidste mand i kæden), jeg var pludselig blevet revet væk og mistede grebet om min kammerat foran, alle der kom bagefter skubbede mig længere tilbage under mit forsøg på at kæmpe mig frem til de andre igen, pludselig fik jeg et drag over nakken af en pisk, - Av for fanden din idiot skreg jeg - og var ved at falde, men til al held var en af mine kammerater i nærheden, - nå, der er du - greb fat i mig og fik mig ned i bunkeren, hurra jeg var reddet.

Når afblæsningen kom foregik tilbaketuren til køjen i et mere normalt tempo, men havde vi glemt noget da alarmen lød, f. eks. Madvarer eller tøjgenstande, kunne man være sikker på det var væk når vi kom tilbage.

Efter hver luftalarm var der altid mange der ikke havde klaret den, og var blevet tilbage.

FØDEVARE- OG TØJPAKKER FRA DANSK RØDE KORS.

Få dage efter vores ankomst fik vi den første fødevarepakke fra DANSK RØDE KORS, jeg tror faktisk det

var juleaften, det var virkelig en kærkommen gave. Pakken indeholdt havregryn, sukker, knækbrød, dåser med sild og makrel, en hel spegepølse ja, selv smør var der, selv om det var harsk, så blev det alligevel brugt hel ned til papiret, så var der et vitaminpræparat i pulverform der hed Ovomatine og for ikke at forglemme to pakker cigaretter. At have cigaretter betød at man var en holden mand, de var den eneste værdimåler. For cigaretter kunne man købe næsten alting og få tiltusket sig visse fordele. Allerede den første dag jeg havde cigaretter, erhvervede jeg mig for, jeg tror nok 5 stykker, en dejlig lang kappe, forholdsvis ren og hel, så nu var det til at holde kulden ud.

Efter den første pakke gik der desværre flere uger inden vi fik den næste og vi måtte igen til at leve fuldt ud af den tyske mad, i den tid fik vi at føle, hvad det betød at være virkelig sulten.

Pakkerne var også et udtryk for at vi ikke var glemte og at der hjemme i Danmark var dygtige initiativrige mennesker, der frivilligt fik sat dette store apparat i gang, først med at få midler til indkøb og pakning af varerne, få fremskaffet de mange lastvogne og ikke mindst de modige chauffører, der stod for at transporten pakkerne ud til alle koncentrationslejre, fængsler og andre steder hvor danske fanger befandt sig.

Inden hele dette store apparat kunne sættes i gang havde der været ført svære forhandlinger med de tyske myndigheder for at få deres tilladelse og godkendelse til den i koncentrationslejrenes historie, noget usædvanlige aktion, hvor en af fjenden besat nation søgte at hjælpe deres borger i vanskeligheder.

Indkøb transport og udlevering af pakkerne var officielt arrangeret af DANSK RØDE KORS, dog kraftigt støttet af både private og de forskellige ministerier, hvor de tilbageblevne departementschefer var den drivende kraft.

Hvordan det i det hele taget var lykkedes at finde ud af hvor og i hvilken lejr eller fængsel danske fanget var anbragt, var os alle lidt af en gåde, tyskerne var i regelen meget forsigtige med at fortælle hvor deres fange opholdt sig. Det viste sig imidlertid at der igennem længere tid fra socialministeriet, under ledelse af denardementchef H. H. Kock har været ført nøjagtige optegnelser over alle der var taget til fange og med oplysninger om, hvor den enkelte var anbragt, såvel i danske fængsler og lejre som i koncentrationslejre og fængsler i Tyskland, herved var det mulig, med Dansk Røde Kors som formidler, at distribuere pakker med fødevarer og tøj til de forskellige lejre.

Forsendelse af R. K. pakker havde, om end i mindre omfang, været i gang i længere tid, men blev først rigtig effektiv efter den 29. august, hvor deportationerne tog til i virkelig stor omfang. En stor fordel for folkene i ministerierne var, at der efter den 29. august ikke længere var så strengt bundet af det normale ofte træge regeringbureaukrati.

Optegnelserne over i hvilke lejre de forskellige var anbragt i fik meget stor betydning da hjemtransport kom på tale.

Jeg kan tydelig huske, hvad Ejner Fransen sagde da vi fik den første R.K. pakke: Nu er jeg sku stolt af at være dansker.

JUL OG NYTÅR I BLOCK 11

Juleaften i Neuengamme blev ikke ligefrem højtideligholdt, det var nemlig strengt forbudt at foranstalte nogen tilkendegivelse af højtiden, men alligevel var der her og der stille samtaler og bøn. For vores vedkommende kan jeg ikke huske om vi i det hele taget foretog os noget, jeg tror vi valgte at forsøge at glemme at det var jul, det var svært nok endda. Såfremt vi havde foretaget os noget er jeg sikker på jeg også ville havde husket det. Men der var een hændelse i forbindelse med julen jeg ikke glemmer, jeg tror det var da en Stubedienst, som gerne ville indynde sig hos os, juledag kom hen og meget hemmelighedsfuld sagde vi skulle følge med ham så skulle vi bare se!! vi gik over i Blocken ved siden af, der var skrivestue, og kom ind på en at stuerne, Her stod et fuldt pyntet juletræ, som han stolt viste frem, vi kunne havde slået ham ned på stedet, det var lige det der manglede!! med en klump i halsen skyndte vi os tilbage.

Nytåret blev der imod højtideligholdt på en særlig og vel noget usædvanlig måde.

Vi havde for nogle cigaretter og lidt godt fra R. K. pakkerne "lejet" et "symfoniorkester", det var vel nærmest et lidt udvidet kammerensemble. Musikerne var alle hæflinge, fra forskellige nationer, polakker, russere og ungare, men alle var kendte og respekterede koncertmusiker eller solister i deres hjemland og for flere af dem også i den øvrige verden. Ensemblet havde fået udleveret instrumenter, for i deres næsten rene strikede fangedragt, at underholde Kommandanten og de øvrige SS officerer når de ønskede underholdning til deres fester. Udover dannede de også lejrens alm. hornorkester der "musicerede" ved alle appeller altid med den samme march "Alte Kameraden". (Hvor vi kom til

at hade denne "morgenkoncert".)

De værker der blev spillet under vores koncert var godkendte i forvejen, ikke noget med julesalmer eller musik af jødiske og slaviske komponister.

Denne nytårsaften blev, for hele Blocken, en aften hvor man for en stund kunne holde alle andre begivenheder lidt på afstand.

Det var den sidste gang i længere tid Flinterupgruppen var samlet.

ADSKILLELSEN.

Den 2. januar om morgenen skulle alle fra transporten af 22. december stille op inde i Blocken i en lang række, en SS læge, eller hvad han nu var, gik hurtigt ned gennem rækken medens han mumlede ud for den enkelte "Gesund - Gesund", det var så den lægeundersøgelse? vi var alle blevet erklæret egnet til arbejde.

Efter denne "grundige" lægeundersøgelse kom der en højerestående SS officer (han var chef for Arbeitsinsatz) og råbte numrene op på folk der skulle træde frem og gå udenfor og stille op der.

Ingen fik at vide hvad der skulle ske, men vi havde vore bange anelse, vi havde dog tidligere hørt om begrebet UDKOMMANDO. Og det det sagen dreje sig om.

Dem der blevet råbt op så vi ikke igen før mere end 2 måneder efter.

Alle os der nu stod tilbage, havde alle en eller anden faglig uddannelse som tyskerne ville udnytte i værksteder og på fabrikker der var tilknyttet lejren

Hvem var blevet tilbage!! ja, jeg kan ikke huske alle, men af Flinterup holdet var der Finn Hansen som havde en sanitetsuddannelse, Erik Ejlers der var maskinarbejder, Kokken Arne Liebe Hansen og så mig selv, der jo var kleinsmed, der var flere, men desværre kan jeg ikke huske dem alle.

Efter alle der ikke var blevet udtaget til udkommando blev ført bort, vi skulle altså blive i lejren, men skulle flytte over i en anden Block, **BLOCK 15** der blev vores "hjem" de næste 3 måned.

Efter denne splittelse af holdet, begyndte der for os alle et helt nyt kapitel af opholdet i NEUENGAMME.

KAPITEL 9.

Fümfundzwanzig häftlinge- alles arier- keine juden.
(Forarbejderens melding ved passage gennem vagten)

BLOCK 15.

Den 2'januar var en af de sorte dage, de fleste af kammeraterne fra Frøslev, her i blandt vennerne fra KIRKE FLINTERUP var væk, og hvor de var ført hen var ukendt. Adskillelsen var kommet pludselig og uvarslet, ingen af var på noget tidspunkt blevet orienterede om, hvad det hele gik ud på.

Først efter 2 måneder, ved tilbagekomsten til Neuengamme i marts kunne de fortælle hvad der var sket:

Efter at have været isoleret i 2 døgn i kælderen under den store stenbygning (Neuenbaum), blev de beordret op i nogle kreaturvogne som stod klar ved lejrens jernbane station. Efter en transport på to døgn, som foregik på samme rædselsfulde måde som på turen fra FRØSLEV, nåede de til den lille by "MEPPEN" nær den Hollandske grænse, her blev de gennet ud og efter en march på flere timer kom de endelig frem til deres fremtidige opholdssted, en tidligere krigsfangelejr, "DALUM LEJREN".

Et lille lyspunkt for dem havde der dog været inden afrejsen, alle fået udleveret en Røde Kors fødevarepakke og oveni en tøjpakke der indeholdt 2 sæt undertøj, et par holmens benklæder en stortrøje, halstørklæde støvler og kasket, dejligt varmt tøj så alle var efter forholdene godt ekviperet til det forestående arbejde, som var at grave skytte og pansergrave.

Tilbageblevne danskere fik først tøjpakken i slutningen af januar.

NYE OMGIVELSER OG ARBEJDE

Efter de andre var ført bort, blev alle os der

stod tilbage ført over til Block 15.

Blocken 15 var i størrelse og udformning lige til Block 11, men her skulle vi ikke ligge og dase den af med kun to i hver køje, fremover skulle 3 mand dele køje, ja nogle gange var vi fire der skulle dele køjen, vi måtte derfor ligge som de berømte sild i dåse, hvor to lå den ene vej og den tredje lå modsat den anden vej, nogle nætter stod jeg det meste af tiden ude på gulvet, man lærte at sove stående!

Et problem, især om natten var at passe på vores tøj og få ejendele, et aflåst skab eller kasse var der ikke noget af, alt hvad vi ejede måtte vi have på kroppen, i lommerne eller i en lille pose. Begrebet tyveri var ukendt af navn, men at "organisere" (tilegne sig) blev foretaget i stor stil og blev udført med så stor behændighed og fingerfærdighed at det ville misunde enhver professionel mestertyv. Til al held var der store lommer i min nyerhvervet frakke, så her kunne jeg have mine få ejendele, men om natten var det vanskeligere, det var forbudt at ligge i køjen med tøjet på, hvilke de fleste dog blæste på, al tøjet ville med sikkerhed være væk næste morgen, jeg tog kun min frakke al, det var nødvendig ellers var der ikke plads til at ligge tre mand i køjen, frakken brugte jeg så som hovedpude, alligevel kunne jeg ofte midt om natte mørke at der var nogle der forsøgte at stjæle fra den. Ja en nat begyndte en af "underboerne" med en lommekniv at komme igennem bundbrædderne, han havde nemlig opdaget at jeg havde et humpel rugbrød pakke ind i min frakke, forsøget mislykkedes dog for ham.

Straks efter ankomsten blev vi udstykket til arbejde. Kokken Arne Liebe Hansen skulle selvfølgelig over i køkkenet, det var nu ikke der han kunne udfolde sine kulinariske evner. Finn Hansen der i søværnet var uddannet i sanitetskorpset kom over på Reviret (Hospitalet), det var så sandelig ikke et ønskværdig job, som Finn senere sagde: helvede kan ikke være værre, der var intet kunne man gøre for at hjælpe de mange syge og døende, og som oftest måtte vi slet ikke hjælpe, medicin eller simple hjælpemidler fandtes ikke, og så gik jeg i en evig angst for at blive smittet for når man så hvordan de andre blev behandlet, ja så kendte man jo resultatet! Erik Ejlers kom som maskinarbejder til at arbejde på Klinkerværket (Teglværk). Jeg kom, selv om jeg var uddannet som kleinsmed, til at arbejde med noget der slet ikke havde med mig håndværk at gøre, nemlig som kul og koksarbejder i en kommando som blev kaldt HOLZTHOF.

Blockälste i block 15 var som samme i block 11, en tidligere straffefange, han hed i øvrigt Carl Schmaus, totalt afstumpet og med flere mord på samvittigheden, inden han blev fanget, dødsdømt og "benådet" mod at blive overfange. Inden han kom til Neuengamme han havde tidligere været overfange i koncentrationslejren "Sachsenhausen" men var blevet overflyttet til Neuengamme ved dennes oprettelse i begyndelsen i 1941 så han var gammel i gårde, han var som de fleste, ren sadist, der anvendte alle former for afstraffelse overfor alle i hans Block som efter hans opfattelse havde forsyndet sig, her var hans meget forskellige opfattelser af hvordan sengene skulle reddes næsten hver dag årsag til at en eller flere skulle stille til de gængse 25 stokkeslag, som regel under overværelse af SS Blockführeren, der fik en synlig tilfredsstillelse af afstraffelsen.

Danskerne var, om ikke fredet, så undgik vi dog de værste udskejelser, hvilke vi især kan takke "smøringen" fra R. K. pakkerne for.

NATARBEJDE !!

En sen aften kom der flere SS officerer og nogle SS menige vagtsfolk ind i Blocken og beordrede 10 - 15 mand, her i blandt alle os danske, udenfor, vi marcherede ud af lejren og hen til banegården, her stod en række godsvogne med portene åbne. Her mødte os et forfærdelig syn, alle vogne var fyldt syge og døde hæftlinge.

Vi blev nu stillet op i en lang række, først blev alle dem der tilsyneladende stadig var liv i langet ud af togvognen og lagt på en ladvogn der kørte dem over til reviret.

Alle de døde (det var de fleste) blev herefter langet ud, men her var der intet køretøj til transport, hver mand i rækken fik en mand på skulderen og ordre til at bære ham op på krematoriet, når han var afleveret skulle vi i løb komme tilbage for at hente et nyt lig. Under hele transporten blev vi fulgt af soldater der skyndte på os. Hvor mange gange jeg gik eller løb frem og tilbage har jeg ikke tal på, men for mig syntes det at være det meste af natten, frem og tilbage. En af dem jeg skulle bære over til krematoriet kunne jeg se at han ikke var død, på vejen begyndte han at stønne og rører å sig, jeg løb tilbage og fortalte SS manden at han jeg havde her ikke var død, "verflugte" råbte han og viste at jeg skulle ligge ham på jorden, åh, lidt barmhjerthighed eksisterede dog, men nej, med sin geværkolbe gav han den stakkels mand et kraftig slag i hovedet, - jeszt ist tot- og gav tegn til at nu kunne jeg godt bære

ham over til krematoriet.

Hvor alle disse stakkels mennesker var kommet fra, vi fik naturligvis ikke intet at vide, men da de var alle nøgne, var et ulykkestilfælde, f.eks. et bombeangreb, ikke tænkeligt, sandsynligheden for at det var resterne fra en "lukning" af en udkommando, der havde været ved at komme for tæt ved fronten, var til gengæld mere nærliggende.

En ordre fra Hitler gik ud på at alle fanger skulle likvideres, såfremt der var risiko for at en lejr ville blive erobret af fjenden. Var det resultatet af sådan en "lukning" vi her havde set??

APELLER.

Hver morgen og aften var der appel d.v.s. mønstring og optælling af alle lejrens häflinge.

Morgenappellen begyndte, straks efter vores hurtige "morgenmåltid", med en mønstring og optælling i Blockgaden af Blockens beboere, Blockälste var ansvarlig for at antallet af Blockens häftlinge stemte og at alle der var døde i nattens løb blev opført på listerne, alt dette skulle være overstået, jeg tror det var inden klokken 7.

Præcis på klokkeslæt istemte orkesteret den tyske march "Alten kammeraden", den samme march ved alle appeller morgen, middag og aften, "Dødsmarchen" som vi kaldte den. (Hvor vi dog kom til at hade denne march, den dag i dag, jeg får kuldegysninger hver gang jeg høre den).

På dette signal marcherede alle häftlingene fra samtlige blocke, som soldater, med alle fronterne på een lige linie, ud fra Blockene og ud på appelpladsen hvor en march på stedet fortsatte indtil SS Blockführer Willi Dreimann var tilfreds. Herefter blev vi så talt en gang til, men da vi skulle ud og tjene "das Faterland" varede morgen- mønstringen sjældent ret længe, så på et "arbejdskommando antreten" løb alle hen til det sted hvor den arbejdskommando man tilhørte skulle mønstre.

Ved udmarchen fra lejren til arbejdspladsen, som skulle foregå i strækmarch, blev vi talt en gang til, og om aftenen når vi kom tilbage blev optællingen gentaget.

Umiddelbart efter tilbagekomsten var der aftensmad, "tevand og rugbrød", men måltidet blev næsten hver dag afbrudt, den samlede optællingen ved tilbagekomsten stemte ikke overens med morgenens optællingen, og så skulle der være Grossappel d.v.s. at alt hvad der kunne krybe og gå (og det bogstavelig) skulle ud på appelpladsen til en generalmønstring.

En sådan Grossappel var et mareridt, vi blev optalt først af Blockälste så af SS Blockführeren, og da

deres tal sjældent var ens, ja så om igen, og ve den stakkels sjæl hvis han flyttede sig under de mange optællinger. Så der kunne gå lang tid før end appellen blev afblæst og vi kunne komme til køjs. Værst gik det ud over de syge, mange blev i deres svækkede tilstand holdt oppe af kammeraterne, ja ind i mellem var nogen der allerede var død, slæbt med ud til mønstringen, for at kunne få hans madration måtte han endnu engang optræde blandt de levende. En appel krævede altid mange ofre, de ofte meget svækkede fanger kunne simpel hen ikke holde til at stå i det barske vintervejr i deres tynde tøj og kun med et par klude om fødderne.

Der er især to appeller jeg husker. Den første var et par dage inde i det nye år, der blev som sædvanlig kaldt til "Grossappel", men det var ikke en helt almindelig appel, da optællingen langt om længe var færdig, råbte lejrchefen Max Pauly, der for engang skyld var til stede, med høj røst "In name der Führer's" begyndte han en tale, derefter kom der en hel bunke floskler som ingen forstod et ord af, hele denne ordudgydelse endte med at alle fik en pakke cigaretter, Hvad der havde udløst denne generøsitet tror jeg, har været en gåde for alle, for det var ikke lige cigaretter de manglede. I en kort tid herefter faldt kursen på cigaretter som betalingsmiddel voldsom.

Den næste var også i forbindelse med en "Grossappel". Det sneede og temperaturen var et stykke under 0 grader og det sneede ret kraftig, SS folkene kunne ikke få tallene til at stemme, der manglede tilsyneladende en mand. Da vi havde stået i omkring tre timer, kom pludselig vores SS Blockführeren farende og råbte "verfluche däne", i første omgang anede vi ikke hvad årsagen til hans vrede var, men det skulle senere vise sig, det var stakkels Finn Hansen, han var jo var sygepasser på reviret, der havde været årsagen til hele miseren. Han var blevet syg og indlagt på en anden afdeling end hvor han normalt arbejdede, her havde man skrevet ham ud, som reglerne foreskrev og på afdelingen hvor han var blevet indlagt var han ikke blevet skrevet ind (de mente tilsyneladende ikke det var nødvendigt når han hørte til "huset"), Finn var altså, uden selv at vide af det, forsvundet ud af systemet. Forvirringen havde altså været total. Men for de mange det i tyndt tøj og manglende fodtøj har det hele været mere end et mareridt og mange bukkede under, der var en livlig trafik af folk der blev båret væk, vi stod trods alt nogenlunde varmt i vore nye tøj vi lige havde fået.

HOLZHOF.

Holzhof lå uden for lejren i nærheden af lejrens jernbanestation, så hver morgen og aften skulle vi gennem hovedvagten, den samme vej vi for få dage siden var kommet ind.

Ved enhver passage gennem vagten, der altid foregik i strækmarch forbi Rapportführeren, skulle forarbejderen, der førte kommandoen, med høj røst melde kommandoens navn og antallet af hæftlinge som f. eks:

"FÜMFUNDZWANZIG Häftlinge - ALLES ARIER - KEINE JUDEN -
Uanset denne "højtidelige" standardmelding blev vi alligevel altid talt op af vagten.

På den måde vores forarbejder råbte meldingen på lå der en, for os, tydelig ironisk betoning, men jeg tror ikke ironien nogensinde gik op for Rapportführeren som hver morgen og aften stod ved vagtstuen og kontrollerede al passage, han var som de øvrige SS folk totalt blottet for forståelse at satire

I kommandoen var vi omkring 25 mand, polakker, russere, et par franskmænd og så jeg som eneste dansker. Her mødte jeg et nyt begreb, som jeg ikke havde været bekendt med før, en "KAPO", en overfange der havde det overordnede tilsyn med alles gøren og laden, han skulle føre opsyn med at arbejdet blev udført korrekt og med den "fornødne entusiasme", og i sær at alle de givne normer blev overholdt. KAPO begrebet var en forkortelse af KAMMERADSSHAFTPOLIZEI. Deres virkeområde var overalt, ikke alene på arbejdspladserne, de virkede som SS folkenes forlængede arm, de skulle indberette alle brud på reglerne begået både af overfanger som af hæftlinge og de havde overmåde vide beføjelser som blev udnyttet til fulde, mange der kom under deres behandling blev invalideret eller slået ihjel, selv for små og ofte ligegyldige forseelser. Ved henrettelser var det altid dem der var bøddelen.

En KAPO indtog tilsyneladende en særstilling, bl. a. var han, i modsætning til andre overfange, udvalgt af SS Schutzhaftlagerführeren (Lejr-chefen) Anton Thumann og stod direkte under hans kommando og de øvrige SS folks beskyttelse, han var ikke nødvendigvis tysker, der var flere polakker og ukrainere imellem, som tilsyneladende havde fundet nåde for SS folkene, eller det var måske for at få bedre forhold, en vej for at overleve??

Arbejdet på Holzhof var som at være i en brændselsforretning, behandling af kul, koks, træ og i øvrigt alt hvad der kunne gå ild i. (Brændsel var efterhånden blevet en stor mangelvare.)

Vor daglige arbejdsleder var en forarbejder, tysker og stadig helhjertet kommunist, og så var han et rart menneske, der selv om han havde været mange år i forskellige koncentrationslejre stadig ikke var kuet af systemet og ikke havde tabt livsmodet.

Kul, koks og brænde blev opbevaret i skure, store kulklumper skulle slås i mindre stykker, træ og brædder skulle saves og hugges i passende stykker så de kunne bruges i en ovn, ja al det arbejde, som jeg kan tænke mig blev udført i enhver kul og koksforretning, ikke særlig anstrengende arbejde.

Ud over dette manuelle arbejde var vi nogle der hver formiddag, med trækvogn, skulle køre brændslet ud til SS beboelsesbarakker, værksteder og krematoriet

Uddeling af brændslet til SS barakkerne var i øvrigt noget af et shownummer. Turen rundt blev altid ledet af forarbejderen, såsnart vi kom ind i en af SS barakkerne råbte han med høj røst "HOLTZHOF" og uden at banke på, åbnede han dørene til værelserne med et brag og gik lige ind, med et smørret grin vinkede han os ind, det skete nemlig ofte at SS mandens illegale "Dame" endnu ikke var stået op, men det kunne vi ikke tage hensyn til vi havde en stram tidsplan, så vi rensede ovnen og tænde op og fylde brændekurven, til damens eder og forbandelser.

En anden og langt mere alvorlig "kunde" var krematoriet. Krematoriet var en stor og skummel bygning, (hvad andet kunne den være) åben fortil så alt hvad der foregik var synlig for alle. Jeg kan ikke huske om der var tre eller fire ovne, men efter krematorieformandens udsagn var den maksimale daglige kapacitet af brændinger på 400, et antal de for tiden ofte kom op på. Der kom næsten daglig døde fra udkommandoer, som jeg selv tidligere havde oplevet. Efter senere beregninger var det daglige antal dødsfald i selve lejren på ca. 2-300.

Den mængde brændsel vi daglig skulle have levere til krematoriet skulle være omkring 20 centner, (ca. 100 kg), det var dog ikke altid muligt at leverer så "stor" mængde især ikke når SS barakkerne have første prioritet her skulle det altid være kul eller koks. Krematoriet måtte nøjes med hvad vi kunne fremskaffe, det blev til en sammenblanding af alt hvad det var brændbart, træ, gamle klude og papir og ind imellem lid kokssmuld. Krematorieformanden klagede altid over både kvaliteten og kvantiteten, men fik hver gang det svar: du har da selv rigeligt af brændsel liggende!!

Selve kremeringen forgik i døgndrift og uden nogen form for respekt for de døde, det var en overmåde brutal, koldt og rutinemæssig handling, intet gik til

spilde, asken og knogleresterne blev bl. a. anvendt som gødning bl.a. i lejerchefens urtehave. Når man havde set hvad der foregik på krematoriet forstod vi de måske "spøgefulde" ord der blev udtalt ved ankomsten "Herefter er der kun een vej til friheden og det er gennem krematoriets skorstene.

Næste "kunde" var Jernbanestationen. "Stationsforstanderen" var en SS officer med det danskklingende navn Jensen. Han var nu ikke dansker, men Estlænder, han havde måske haft en dansker i familien i et tidligere slægtled. Estland var allerede ved starten på krigen mod øst, blevet erobret fra sovjet og okkuperet af tyskerne. Jensen havde derfor ligesom mange andre mænd i de besatte lande, her iblandt Danmark, gjort der fejltagelse at melde sig til den tyske styrke og var som alle andre af slagsen blevet indrullet i en SS bataljon med et eller andet fint forlorent korps navn, Den regulær hær ville nemlig hverken eje eller have den slags renegater.

Hvordan han var endt som Stationsforstander i Neuengamme og derved "foreløbig sluppet fra fronttjeneste" fortalte han ikke noget om. Med fagter og gebærder (han talte et meget dårligt tysk), forsøgte han hele tiden, at overbevise os om sin store fejltagelse, jeg tror han var desperat, Sovjetunionen havde på dette tidspunkt erobret Estland tilbage og var igen indlemmet det i unionen, han var derfor fuldstændig klar over, at når krigen sluttede, ville han være i en håbløs knibe, han ville aldrig kunne vende hjem til Estland igen og forsøgte han at blive Tyskland ville han omgående blive arresteret. Han ville fremover være et jaget vildt.

I nærheden af jernbanestationen var der lå et hæsligt og makabert "monument", som på tydelig vis illustrerede systemets middelalderlige barbari.

Sko, sko i tusindvis, børnesko, damesko, herresko, var som i en ca. 100 meter lang og 10 meter bred og mere end 2 meter høj "roekule", stablet op oven på hinanden. Skoenes talte deres tydelige sprog om hvilken skæbne der var overgået deres tidligere ejere.

Op af heget til Holzhof lå SS folkenes skydebane, udover at blive benyttet til at vedligeholde soldaternes skydefærdigheder, havde den også et andet formål, den blev anvendt som henrettelsesplads ved eksekution af soldater der havde fået en dødsdom for desertering fra fronten, det gjaldt f.eks. for de danske frivillige SS soldater, som havde fået nok af krigen og deres tyske kammeraters rædselsgerninger ved fronten. Hvor mange danskere SS desertører der her blev henrettet ved jeg

ikke. Jeg talte engang med en af dem, han afventede kun svar på en benådningsansøgning, hvilke han havde dog ikke de største forhåbninger til.

Disse henrettelser foregik altid omkring middags-tid. Såfremt vi arbejdede på pladsen når henrettelser skulle foregå, blev vi lukket inde i en af barakkerne, men der var jo vinduer og store sprækker i væggene, vi kunne ikke undgå at være tilskuer til det makaber skuespil der foregik, altid ivrigt kommenteret af forarbejderen. Et forfærdeligt og meningsløst foretagende, uanset hvad hans brøde så end har været.

Jeg var efterhånden godt træt af at være ved Holzhof, den daglige gang på Krematoriet og alle henrettelserne som efterhånden forekom daglig var ved at gå mig på nerverne. En aften da jeg stod og talte med Ejlers, pludselig siger han: Hør, ved du hvad, jeg har hørt de mangler smede på værkstedet på Klinkerwerket (Teglværket) var det ikke noget for dig, giv mig en pakke cigaretter så vil jeg forsøge om du kan blive flytte derover. Han fik cigaretterne og et par dage efter fik jeg at vide at jeg skulle stille i Klinkerwerkets kommando næste morgen. Jeg skulle til at være smed igen, troede jeg da!

KLINKERWERKET.

Klinkerwerket var på den tid et af Nordeuropas største og mest moderne teglværker, det lå dog nu på grund af den stadig stigende mangel på brændsel til brændeovnene, nærmest stille. For dog at holde "skindet" på næsen, blev der hver dag sendt et hold fanger ud for at samle alle de genstande, der kunne gå ild i, sammen i en stor bunke, på den måde var mulig hver onsdag eftermiddag at fremstille nogle få teglstene, et latterlig forsøg på at overbevise myndighederne at fabrikken stadig kørte.

Til vedligeholdelse af teglværksmaskinerne var der til teglværket tilknyttet et smede og maskinværksted. Men på grund af værkets situation havde værkstederne ikke meget arbejde for teglværket, værkstederne var derfor omstillet til fremstilling af våbenkomponenter. Det var altså her jeg skulle begynde mit nye arbejde ved Klinkerwerket.

Men min start på værket fik allerede den første dag et meget dramatisk forløb, ja nærmest katastrofalt.

Til værket var der tilknyttet både et smedeværksted og et maskinværksted og som en selvfølge henvendte jeg mig ved ankomsten i smedeværkstedet, men det var tilsyneladende ikke der jeg skulle være, for forarbejderen, en stor kraftig og

brutal polak, kom og hentede mig ind i maskinværkstedet, her trak han mig hen til en maskine, en maskinhøvl tror jeg den kaldes, gav mig en skitse og viste mig nogle aluminiums stænge hvor der skulle høvles nogle spor, ude yderlig instruktion vendte han om og gik sin vej.

På VESTA i Hillerødgade hvor jeg var udlært kleinsmed havde jeg aldrig arbejdet med maskiner, vi skulle være sende og ikke maskinarbejdere sagde mester Jørgensen. Jeg anede derfor ikke hvordan sådan en maskine skulle betjenes, jeg forsøgte med de få gloser jeg kunne på tysk og med fagter og gebærder, at gøre forarbejderen forståelig, at jeg ikke anede hvordan jeg skulle betjente sådan en maskine, men jeg han misforstod mig fuldstændig og troede at jeg ude på ballade, han blev gal og begyndte at lange ud efter mig samtidig med at han råbe masser af eder og forbandelser (på polsk).

Til sidst havde jeg ikke andet at gøre end at måtte forsøge på om jeg selv kunne finde ud af få "dyret" til at fungerer.

Med hjælp fra en medfange, der godt kunne se at jeg var i en frygtelig knibe, lykkedes det mig at få materialet spændt op og få høvlen i gang. Fremdrivningen af alle maskinerne foregik ved en kompliceret remskiveanordning oppe under loftet, start og stop og maskinernes hastighed ændres ved at flytte drivremmene fra en remskive til en anden ved hjælp af nogle stænger. Hurra nu gik det godt, maskine høvlede lystig frem og tilbage, men da jeg skulle have stoppet maskinen blev gode råd dyre, ligegyldig hvilke håndtag jeg trak i så forsatte det forbandede apparat, og til sidst nåede skærestålet endestopet, men maskinen forsatte, det hele endte med at både materialet, stål og stålholder kom flyvende gennem luften, til al held fik makkeren ved siden af stoppet maskinen inden der skete den helt store skade.

Men skaden var der sket, og nu skal jeg lige love for blev der ballade, forarbejderen kom løbende og med et par drag over nakke blev jeg sat ind i et lille rum. Så kom Kapoen og den tilforordnede SS officer tilstede. Under deres efterfølgende diskussion hvor forarbejderen højroset forsøgte at forklare sig, hørte jeg til min rædsel ordet SAPOTAGE blive nævnt flere gange, jeg skal indrømme at nu blev jeg for alvor bange, straffen for sabotage var velkendt. Det hele blev, efter hvad Ejlers fortalte mig senere, ikke bedre da forarbejderen havde berette om hvordan jeg allerede fra starten havde været ude på at lave ballade!!

Men, til al held kom, midt under den højroste diskussion, Ejlers ind på værkstedet. Han gik

hen og blandede sig i diskussionen, noget der ellers normalt ville være uhørt, her fortalte han stille og rolig SS officeren, at jeg ikke kunne være skyld i at det var gået som det gik, han kunne fortælle, at jeg havde forsøgt at fortælle forarbejderen at jeg i Danmark var uddannet som smed og ikke som maskinarbejder og at i Danmark som i Tyskland arbejdede en smed ikke ved maskiner, at jeg var blevet misforstået og sat til det forkerte arbejde. Det var ydermere så lykkeligt at Ejlers i modsætning til forarbejderen, var i stand til at forklare sagen på et næsten perfekt tysk, så han blev ikke misforstået. Jeg blev nu kaldt frem, rædselsslagen som jeg var, blev jeg, og med Ejlers som tolk, nu forhørt af SS manden, han var bl.a. meget interesseret i at vide noget om min smedeuddannelse i Danmark. Pludselig siger han - kan du smede en hestesko, ja selvfølgelig svarede - jeg og sendte gamle mester Jørgensen på VESTA en venlig tanke, jeg gik hen til smedeessen hvor der var tændt op, fandt et stykke nogenlunde passende jern og med Ejlers som forholder gik jeg i gang med mit livs svendestykke.

Jeg nåede nu ikke så langt at kunne præsentere en færdig sko, han måtte have set at jeg kunne anvende smedeværktøjet professionelt, for jeg havde ikke arbejdet ret længe før end han begyndte at overdænge forarbejderen med en bunke eder og forbandelser, (på tysk) hvorefter han vendte om og gik sin vej, sagen var slut, py ha!

Men en ting var klart, jeg var ikke lige frem i kridthuset på det værksted længere, så igen med Ejlers og en pakke cigaretters hjælp, blev jeg flytte over til en ny kommando der og skulle vedligeholde tejlværksmaskinerne. Jeg er Ejlers evig taknemmelig for hans modige indsats for at hjælpe mig, en virkelig vennetjeneste jeg aldrig vil glemme.

Arbejdet med at gå rundt og vedligeholde teglværksmaskinerne var en hel ny fornemmelse, jeg kom til at arbejde sammen med en Polak som makker, han havde et af de polske navne, det var komplet umulig at udtale, det var noget med ski' eller sky' i enden, så jeg kaldte ham bare Ivan, et navn han grinede accepterede (han kunne nu heller ikke udtale mit navn, så jeg kom til at hedde noget med UGH UGH, som en indianer!!!).

Ivan viste sig at være en flink fyr og en god kammerat. Hvordan og hvornår han var taget til fange og kommet til Neuengamme ved jeg ikke, han talte sjældent om sig selv eller sin familie. Kommunikationen mellem os kunne godt være noget vanskelig, ud over nogle få glose på tysk måtte al "samtale" foregå med fagter og

gebæder, men det lykkedes normalt at komme ti forståelse.

Vi havde en lille værktøjskasse og med den i hånden kunne vi gå næsten ugenert rund omkring i hele værket. Det var sjældent nogen generede os, vi skulle bare sørge for at se ud som vi hele tiden havde forfærdeligt travlt når der var en KAPO eller SS mand i nærheden, når vi så sådan een komme anstigende skruede eller dejede vi på et eller andet, det skulle helst være noget stort, samtidig med vi indbyrdes sagde en hel bunke vrøvleord.

Hver gang jeg fik Røde Kors pakker tog jeg havregryn og noget sukke med over på værket, og så blev der gilde, Ivan kom med en gulvspand (ikke altid lige ren), hvor vi kom havregrynene op i sammen med kogende vand og så blev der rørt kraftig rundt til det lignede grød, vi kunne jo ikke koge "grøden", men bare det at kunne blande grynene med det varme vand, gjorde det til et pragtfuldt måltid, som toppen på det hele, var når jeg havde noget smør, som ofte var harsk, var det den helt store gastronomiske nydelse. Det var ikke altid det var muligt at skaffe varmt vand så blev det kun til havregryn med vand på, men det gik alligevel, men under alle omstændigheder var anderledes og mere velsmagende end den tyske "suppe" .

En dag var jeg blevet syg, jeg frøs og rystede over hele kroppen jeg havde fået, en meget alvorlig sygdom på sådan et sted, influenza, at gå til lægen ville være håbløs, man kunne først søge læge såfremt temperaturen var over 39, hvorefter man konsekvent blev indlagt på reviret, og kom man først på der, var chargerne for at komme derfra i live var meget små.

Ivan så straks da jeg kom om morgenen at jeg ikke havde ret godt, så han sagde bare - kom - åbnede en af de store porte til en tørreovn og pegede ned i bunde af ovnen, her skulle jeg lægge mig så jeg kunne svede feberen ud af kroppen, han skulle nok komme og lukke mig ud inden vi skulle tilbage, sagde han. Det må have været en torsdag, for ovnen var stadig godt varm, efter onsdagens tørring af teglsten ved de omkring 35-40 gader. Jeg lå nu der hele dagen, sov og fik svedt feberen ud, flere gange når jeg vågnede op, kunne jeg ikke lade være med at tænkte på om Ivan nu også fik lejlighed til at lukke mig ud i rette tid. Noget før "fyraften" blev porten åbnet, og jeg kom ud lidt mat men ellers forholdsvis frisk, og efter et par dage var det hele overstået. Denne metode blev flere gange anvendt når nogen af os var forkølet eller havde

influenza, vi måtte bare passe på at vedkommende ikke blev savnet hvis der skulle være appel, så var det bare med at få ham ud.

HÆNDELSER I BLOCK 15.

"Livet" gik sin gang i block 15. Efterhånden som de allierede troppe nærmede sig steg antallet af natlige luftalarmer betragtelig, der var næppe en nat uden overflyvninger og bombardementer i omegnen, så vi var ved at være temmelig udmattede på grund af manglende nattesøvn, hver gang skulle ned i bunkerens "beskyttelsesrum".

Det bedste der skete for os danskere, var at Røde Kors pakkerne begyndte at komme mere regelmæssig og vi fik den herlige tøjpakke som kammeraterne fik ved deres afgang til DALUM.

Hvor var det vidunderlig at kunne slippe af med de gamle laser og få noget godt varmt tøj, vinteren var rigtig begyndt og der var ikke megen varme at få i de gamle laser, det bedste af det gamle tøj, bl.a. min gamle kappe, blev fordelt blandt andre hælflinge, der alle manglede selv de mest nødvendige beklædningsgenstande for at holde kulden ude. Og fødevare pakker var et livgivende supplement til den eller uendelige dårlige kost lejrens kok til daglige serverede.

Tøjpakken bestod bl.a. af benklæder af det gode Holmensstof, en stortrøje af samme kvalitet et par dejlige uldne sokker og et par gode træskostøvler en hue, (et liv uden en hue i Neuengamme ville være utænkelig) handsker, og endelig nogle mere, men også rare sager til personlig pleje, kam, børste, tandbørste og lusepulver (rart at have.) Kammen gav jeg til en mere langhåret medfange.

EN MINDRE FORSKRÆKKELSE.

En morgen da vi marcherede ud af vagten på vej til Klinkerværket, mærkede jeg, da vi passerede vagtkommandøren, pludselig et voldsomt stil i bagdelen, efterfulgt at en bunke edder og forbandelser, en af de tyske vagter havde mente åbenbart ikke jeg gik den forskriftmæssige strækmarch, og med armene strakt ned langs buksesømmen for at belære mig havde han derfor anvendt sin bajonet og stukket mig i rumpen.

Ved ankomsten til klinkerværket opdagede jeg at jeg blødte en del og jeg havde fået stort sår. Min ven Ivan hjalp min at anlægge en nødtørftig forbindelse med nogle forholdsvis rene klude bundet til benet med sejl garn. Som minde om episoden fik jeg et ar på venstre balle, som i begyndelsen var ret generende, men forsvandt dog noget gennem årene.

ITALIENEREN.

En aften efter en Grossappel, hvor vi var ved at spise vor "aftensmad", som altid skete stående, gik en lille nyankommen mand ulykkelig grædende rundt, han var virkelig meget langt nede, han blev ved med at mumle scusi scusi, men der var tilsyneladende ingen der forstod ham og tog notits af ham, da han flere gange kom forbi hvor jeg stod sammen med en ven, der var ansat ved Søkortarkivet, vendte min ven sig pludselig sig om og spurgte ham på italiensk, om der var noget han kunne gøre for ham, det var ligesom der skete en eksplosion i ham, han hoppede helt op i vejret, aldrig har jeg set et menneske blive så lykkelig, her var en som forstod ham og som han kunne tale med, hans problem var, han var den eneste italiener i hele Blocken og der var ingen forstod ham, tysk var for ham det rene volapyk og hans ensomhed og manglende sprogkundskaber det havde medført til mange prygl undervejs. Efter dette møde, med en der kunne forså ham, hagede han sig fast til min ven, der hver gang der var problemer forsøgte at hjælpe ham. Efter en uges tid forsvandt han. Han fortalte i øvrigt, at han efter Italien havde kapituleret og tyskerne havde overtaget den reelle magt i Italien, og var derfor som i andre okkuperede lande, begyndt at jage italienerne, var han, lige som også mange danskere, taget på gaden i Milano under en razzia.

JØDERNE.

Næsten samtidig med vores ankomst til block 15 kom der et større antal jøder. De var alle jøder fra Budapest (Ungarn) og var den sidste rest af de mange tusinde ungarske jøder der i slutningen af året var blevet deporteret til en af de tyske dødslejre. På grund af de russiske troppers hurtige fremmarch blev de ustandselig flytte fra det ene sted til det andet og altid under de mest umenneskelige forhold, hvor de bl.a. havde måtte marchere en meget stor del af vejen, hele tiden med de sovjetiske tropper i hælene.

Det var en ynkelige flok der nu var tilbage, alle var mere eller mindre syge eller kvæstede, deres påklædning var i allerhøjeste grad mangelfuld og deres skæbne var uhyggelig forudsigelig.

I løbet af få dage forsvandt de fra lejren og ingen vendte tilbage.

I den periode var det forfærdeligt at vågne om natten eller skulle på toilettet, hver nat var det nogle der havde kommet bødlene i forkøbet og havde hængt sig i sengestolpen, i mørket kunne man ofte støde ind i sådan et stakkels menneske, at forsøge at hjælpe ville være

nytteløs.

Efter krigen læste jeg en beretning om disse jøder fra Budapest.

Jøderne i Ungarn havde indtil 1943 ikke været udsat for de forfølgelser og deportationer der var overgået deres racefæller i andre lande, Ungarn var, som tysk allierede, ikke underlagt tysk overherredømme før end i slutningen af 44 hvor de russiske troppe overskred den ungarske grænse og den ungarske hær kapitulerede, tyskerne fortsatte krigen i selve Ungarn og foretog nu en egentlig okkupation af landet og deres rædselsregime begyndte også her. Truslen blev nu overhængende for de ungarske jøder, for på trods af den alvorlige krigssituation tog tyskerne sig alligevel tid til at begynde en storstilet jagt på jøderne for at få dem hurtig og deporteret til de berygtede tilinteltgørelseslejre.

Men for flere tusinder af disse mennesker var miraklernes tid ikke forbi.

En svensk forretningsmand og diplomat (Legationsråd) på den svenske ambassade, Raul Wallenberg, forsøgte at redde jøderne fra de forestående forfølgelser bl.a. ved at give dem et svensk statsborgerskab og dermed retten til et svensk pas. Med det nye erhvervet pas lykkedes det flere tusinde jøder at flygte til Schweiz og fra en krank skæbne. En virkelig stor og helttemodig handling.

I lang tid gik udrejsen for disse mennesker godt, men nyankommende, energiske, GESTAPO folk opdagede de mange mystiske rejser og fik dem stoppet.

Efter de russiske troppers indtagelse af Budapest blev Wallenberg, af grunde der aldrig er blevet oplyst, taget til fange af det russiske hemmelige politi og ført til Moskva, hvor han døde på mystisk vis. trods omfattende undersøgelser gennem mange år efter krigen, er gåden om hans forsvinden aldrig blevet løst.

En skændig handling overfor en modig mand. En handling der klart viste at det russiske hemmelige politi ikke stod tilbage for GESTAPO. Det var altså den sidste rest af jøderne fra Budapest vi mødte i Neuengamme block 15.

HOLLENDERNE.

I slutningen af Februar ankom omkring 60 hollændere til Block 15, de var i alle aldre, nogen var meget unge, rene børn. De blev anbragt separat og måtte ikke komme uden for Blocken. Det var fangne modstandsfolk, der som gidsler var ført til Neuengamme, for som et skræmmende eksempel, blive henrettet. Vi bemærkede at ingen af dem havde numre og alle ar i deres egent tøj de var heller ikke blevet klippet.

Vi forsøgte flere gange at komme i forbindelse med dem, men hver gang nogen forsøgte blev vedkommende omgående hårdhændet viftet væk,

Ret hurtig gik det dog op for os, hvad der var årsagen, de var alle sammen "TORSPERRE" dødsdømte, de var kun kommet til Neuengamme for at dø i galgebunkeren.

Og ganske rigtig, efter få dages ophold blev de en aften afhentet. Og med tyskernes makaber sans for barbari, blev de ikke alle henrettet den nat. Ud på natten kom de "overskydende" tilbage, som det blev fortalt, bødlerne havde ikke tid, der skulle være fest i messen den samme aften!!!. Den første gang de blev afhentet tror jeg ikke der var nogen af os der fattede hvad der var i gang, men da flere af dem, som fortalt, senere på natten kom tilbage, var vi klar over hvad der var sket, ikke fordi de på nogen måde, over for os, gav udtryk for deres følelser, de var alle nærmest forstenet og dybt chokeret.

Næste aften, gentog det hele sig, men nu var de stakkels mennesker helt klar over hvad der forestod, stille gik de rundt og tog afsked med hinanden, et uhyggelig, men også meget gribende billede, samtidig blev der, for første gang tror jeg, spontant helt stille i Blocken.

Alle henrettelse af TORSPERRER blev foretaget i henrettelsesbunkeren en bunker der var indrettet til formålet. Som bødler virkede Blockälste og KAPOer på skift, udvalgt af Lagerälste, som den egentlige leder stod SS Rapportfører Willi Dreimann, der efter sigende fik tilfredsstillet sine sadistiske tilbøjeligheder ved udvælgelsen og gennemførelsen af selve "ceremonien", et tiltalepunkt, der senere ved retssagen mod ham ved krigsforbryderdomstolen kom til at vejede tungt til hans domfældelse.

I slutningen af februar var det tydelig at mærke at krigen var ved at være slut, på grund af manglende materiale stoppede de fleste arbejdsopgaver, ikke således at forstå at nu kunne vi gå og drive den af, tværtimod, alle mulige og umulige metoder f.eks. at flytte en bunke jord fra et sted til et andet, hvor jorden skulle bæres i en skjorte eller lignende, blev anvendt på at holde de mange Häftlinge beskæftiget.

SS folket og mange overfanger begyndte også at blive nervøse for, hvad der ville ske, når det hele faldt sammen, de havde hørt at de ville blive retsforfulgt for deres ugerninger, såfremt de blev taget til fange af de allierede.

Samtidig med denne utryghed bredte sig overalt, og dødstoge næsten daglig kom tilbage fra erobrede

udkommandoer, begyndte der at svirre vedholdende rygter blandt alle danske og norske Hæftlinge, rygterne gik ud på at alle danskere og norske fanger skulle flyttes tilbage til Frøslevlejren, selv om det kun det stadig kun var rygter, var de med til at tænde håbet, og holde modet oppe hos os alle.

KAPITEL 10.

BEGYNDELSEN TIL ENDEN.

Ja, så vil jeg forhandle med selve fanden, jeg tager straks kontakt til Heinrich Himmler.

(Greve Folke Bernadotte's svar til den svenske udenrigsminister, da han blev anmodet om at lede det skandinaviske hjælpearbejde.)

Som tidligere omtalt, var det allerede fra slutningen af året 1944, ja, fra de dage i juni, hvor det var klart at den stor allierede invasion var lykkedes og de allierede troppe satte kurs mod den tyske grænse, var ikke tvivl om hvem der ville vinde den store krig i Europa. (Måske lige med undtagelse af visse fanatiske tyskere)

I efteråret 44 begyndte de første realistiske tanker, omkring mulighederne for at få de danske og norske fanger sikkert hjem fra tysk fangenskab, at tage form hos en gruppe af initiativrige danskere og nordmænd. Via den norske eksilregering i England, blev der oprettet en kontakt til engelske myndigheder, med henblik på at få koordineret en evt. aktion for befrielse af alle skandinaviske fanger.

Ud af disse frugtbare forhandlinger blev der dannet en gruppe af danske og norske personer, som i samarbejde med det svenske Røde Kors udarbejdede planer til oprettelse af et hjælpekorps, der skulle stå klar til hjemtransport af fanger inden Tyskland gik i opløsning i kaos og anarki.

En andet vigtig led i planerne var at finde en tysk myndighed, der havde kompetence til forhandlinger. Disse forhandlinger blev, i forståelse med det svenske

udenrigsministerium, lang i hænderne på præsidenten for det sveske Røde Kors, GREVE FOLKE BERNADOTTE. Dette store humanitære hjælpeprogram, der herefter blev iværksat og gennemført, var enestående i verdenskrigens historie, en bedrift der kunne sammenlignes med mange vunden slag på slagmarken, blot med omvendt "fortegn".

DEN SKANDINAVISKE HJÆLPEINDSATS.

De første forsøg på hjælp begyndte dog på et meget tidligere tidspunkt og kom privatpersoner, først og fremmest fra pårørende til de indsatte, i form at afsendte fødevare- og tøjpakker, disse pakker nåede dog sjældent ud til vedkommende, og kom de endelig, var det som regel i en miserabel stand, der gjorde meget af indholdet uanvendelig.

Da deportationerne af politiet og af fanger fra danske fængsler og FRØSLEV lejren til koncentrationslejre i Tyskland i efteråret 44 tog voldsom til, begyndte Dansk Røde Kors, med støtte fra embedsmænd (Departementschefer) fra flere ministerier, at organiserer udsendelse af pakker med fødevare, tøj og andre livsvigtige fornødenheder, rundt til alle koncentrationslejre og fængsler i Tyskland hvor der sad danske fanger. En opgave der for de indsatte betød alt og med sikkerhed har været årsag til at så mange af fangerne kom hjem i live.

I forbindelse med disse transporter fik transportchaufførerne en indgående erfaring til kørsel på de tyske landeveje og kendskab til forholdene i de lejre og fængsler de kom til, de kom tilbage med mange vigtige oplysninger, der senere fik en meget stor betydning for de hjemtransporterne der senere skulle komme

De første realistiske tanker om egentlig hjemtransport, var det danske ægteparret Carl Hammerich og hans hustru Borghild der på et tidligt tidspunkt tog initiativet til dannelsen af en illegal gruppe, der som opgave havde at forsøge at bringe danske og norske fanger tilbage når Tyskland havde kapituleret.

Carl Hammerich var Kontraadmiral i den danske flåde, hans hustru, Borghild Hammerich, var norsk født og havde tætte forbindelser til mange indflydelsesrige personer i Norge og blandt norske flygtninge i Sverige og England. Gruppen havde etableret sig i Sønderjylland, under det illegale navn "JYSK HJÆLPEKORPS" og var

begyndt samle transportmateriel og hjælpere, klar til at gå i aktion, når Hitler og de tyske generaler gav op.

Efter den 9. april 1940 var den norske konge og regering flygtet til England, her blev der dannet en norsk eksilregering, med en af ministrene, Niels Chr. Ditleff, siddende i Stockholm, han havde lige fra starten gjort et stort arbejde for at hjælpe norske fanger

Den danske regering var som bekendt trådt tilbage den 29 august 43. Alle "løbende fortegninger" blev herefter varetaget af ministeriernes departementschefer. Flere af disse, sammen med underordnede embedsmænd, udviste stort initiativ og mod, ved aktiv at iværksætte og lede alle hjælpearbejder fra Danmark. En stor fordel for dem, var at de var fritaget for de politiske bureaukratiske snærende bånd der, som situationen var, ville have gjort et hjælpearbejde nærmest umuligt.

Socialministeriet havde, som tidligere nævnt, i samarbejde med Dansk Røde Kors, gennem lang tid forestået udsendelse af fødevare- og tøjpakker til alle danske fanger. Socialministeriets departementchef Hans Henrik Koch, var her den ledende kraft i dette arbejde og havde i nært samarbejde med folk fra udenrigsministeriet afdelingschef Frantz Hass skaffet de fornødne midler. I udenrigsministeriet, havde man dels fra de tyske myndigheder og fra den danske generalkonsul i Hamburg nøjagtige lister, der viste i hvilke koncentrationslejre eller fængsler der befandt sig danske fanger.

Skulle man have nogen chance for at få de danske og norske fanger hjem inden Tyskland måtte kapitulere, var det absolut nødvendig at et hjælpeapparat til en hurtig indsats måtte være klar til at kunne hurtig at kunne træde i aktion.

I august 44 blev der derfor afholdt et vigtig, hemmelig, møde i socialministeriet med deltagelse af de personer der allerede var involveret i hjælpearbejdet.

Herudover deltog i dette møde, afdelingsformanden ved statens seruminstitut Johannes Holm og admiralinde Borghild Hammerich. (Hendes mand var på dette tidspunkt blevet arresteret af GESTAPO.)

På mødet blev der diskuteret mulighederne for hurtig iværksættelse af en hjælpeaktion og den 1. september vedtog gruppe skulle oprettes et landsdækkende hjælpekorps der fik navnet, DET DANSKE HJÆLPEKORPS.

Det nye Hjælpekorps, der blev en videreførelse af Hammerich familiens allerede påbegyndte arbejde med

"JYSKE HJÆLPEKORPS", skulle bestå af de nødvendige transportmidler, busser, ambulancer og hjælpe køretøjer, samt oplagring af de hertil nødvendige forsyninger af benzin, fødevarer tæpper og hospitalsudstyr m.m. anbragt i Sønderjylland så tæt på grænsen som mulig.

Som "indkøbschef og organisator udpegede gruppe Johannes Holm, der sammen med forvalter Bjarne Jensen, også fra seuminstituttet, straks gik i gang med dette store og vanskelige arbejde. Johannes Holm skulle senere vise sig som en fremragende forhandler og organisator.

En af de største vanskeligheder ved oprettelsen af korpset var hemmeligholdelse af arbejdet for tyskernes allestedsnærværende politi GESTAPO.

Samtidig med materielanskaffelserne skulle der findes alle de mange chauffører og hjælpere (læger og sygeplejersker) der frivilligt ville deltage i denne ikke risikofri opgave. Alle skulle være klar til med meget kort varsel, at kunne rykke ud når aktionen gik skulle begynde. Det stadig fungerende Civilforsvar blev her til stor hjælp ved i stor udstrækning stillede både personel og materiel til rådighed.

En væsentlig årsag til denne hurtig reaktion, var bl.a. en alarmerende udtalelse fra en lejrkommandant, der lød på: Der er fra højeste sted givet strenge ordre til, så snart der viste sig tegn på at de allierede tropper nærmede sig en koncentrationslejr eller udkommando, skulle alle fangerne straks likvideres, jeg har for min lejrs vedkommende foretaget foranstaltninger således at alle vil være likvideret inden for 30 minutter!!!!

Ordrens rigtighed var allerede bekræftet ved alle de døde der vendte tilbage til Neuengamme i begyndelsen af Januar. Ordren var givet af Himmler's "tro" næstkommanderende og chef for SS Reich-sicheishauptamt, Obergruppenführer Kaltenbrunner, der i øvrigt, under alle Bernadotte's forhandlinger været en stærk modstander af den skandinaviske aktion.

Separate forhandlinger mellem det danske udenrigs- og socialministeriet og mere lokale tyske myndigheder medførte at der blev givet tilladelse til at der både i december og januar 45 kunne hjemføre omkring 200 syge politifolk og grænse-gendarmer. Alle blev overført til Frøslevlejren.

GREVE FOLKE BERNADOTTE.

Ved hemmelige møder i Stockholm mellem danske, norske og svenske myndigheder, blev grunden lagt til et frugtbart samarbejde, det blev her det beslutte, for at

det videre arbejdet skulle have et neutralt udseende, at der blev udpeget en svensk diplomat, som med den svenske regerings billigelse skulle forestå de fremtidige forhandlinger med de tyske myndigheder og derefter være leder af en evt. forstående aktion.

Til denne opgave valgte den svenske regering **GREVE FOLKE BERNADOTTE**, til som svensk diplomat, officielt at optage forhandlinger med de tyske myndigheder. Valget af Bernadotte kunne ikke være bedre, han både var svensk diplomat og præsident for det svenske Røde Kors, og som beslægtet med det svenske kongehus ville han givetvis nyde anerkendelse i de kredse han skulle færdes i.

Ved sin tiltrædelse spurgte han den svenske udenrigsminister om hvor højt i det tyske heraki han skulle gå, så højt som det var nødvendig for at nå et resultat, var svaret, OK sagde han, så går jeg direkte til Fanden.

Han søgte derfor direkte kontakt til SS Rigsførere **HEINRICH HIMMLER**, som vel mere end nogen kunne betragtes som fanden i egen "høje person".

Himmler var på dette tidspunkt ved at blive klar over, at han, når krigen var slut, ville han være blandt dem, der bortset fra Hitler selv, ville være en af de første der blive stillet til regnskab for de ugerninger han, i nazismens hellige navn, havde beordret udført, så han var begyndt at få "kolde fødder" og søgte derfor efter mulige udveje, der måske kunne formilde de allierede. Han forsøgte således, bag Hitlers ryg, gennem Bernadotte, at få kontakt til englænderne, med henblik på at få etableret en mulig "ærefuld" kapitulation. Dette forsøg mislykkedes, Bernadotte afslog at formidle forslaget videre,

Der var stærke kræfter Bernadotte var kommet op imod, for selv om Himmler var ved at være "moden", var der blandt hans medarbejdere, der alle havde stor indflydelse, stærke modstandere af et hvert forslag om frigivelse af fanger. For dem så de en sådan blødsødenhed som en form for kapitulation, og så var det var jo i øvrigt ganske unødvendig, der var jo allerede givet ordre til "eksekvering" af alle fanger efterhånden som de allierede soldater nærmede sig lejerne og så skulle alle spor være slettet.

I begyndelsen af marts lykkedes det dog Bernadotte med overtalelse og skjulte trusler at få tilsagn til at alle danske og norske fanger kunne samles i een lejr.

Neuengamme blev valgt som opsamlingslejr, hvilke, for hjælpekorpsene var en meget store fordel, ved at lejren lå tæt på den danske grænse, så når tiden kom,

kunne en overførelse til Danmark foretages på kort tid.

Vel væsentlig af hensyn til den svenske neutralitet, blev det fra svensk side forlangt at alle overførelser af fanger skulle gennemføres under Folke Bernadotte's ledelse og kun med svensk transportmaterien og mandskab

DE HVIDE BUSSE.

Såsnart der var lykkedes Bernadotte at få "grønt" lys, blev overførelsen af alle de danske og nordiske fanger omgående påbegyndt, busser, ambulancer og forsyningsvogne startede på en rejse gennem det krigshærgede Tyskland. En af de største humanitære missioner under krigen var hermed begyndt.

På trods af kravet om, at det kun var svensk personel og materiel der måtte anvendes, deltog der dog en del dansk personel og materiel, det var jo dette personel, som fra alle de tidligere transporter af såvel fødevarepakker, som hjemtransporterne af syge danskere fra forskellige lejre, der havde den største erfaring i transportopgaver af denne art og kendte vejene til alle lejrene og var kendt med de fleste problemer der kunne opstå.

For mindske risikoen for angreb af allierede styrter angreb, var det kørende materiel malet hvidt overalt og med en tydelig Røde Kors mærkning på både tag og sider. Derfor blev operationen i offentligheden kendt som **DE HVIDE BUSSE.**

Det danske Hjelpekorps havde etableret et Hovedkvarteret for alle tidligere operationer i en lille by der hed Friederichruhe, der var beliggende nogle få kilometer øst for Hamburg, tilpas i nærheden af både den danske grænse og Neuengamme. Friederichruhe vedblev med at være hovedkvarter under alle fremtidige operationer.

Omkring 1. april var alle danskerne og nordmændene fra lejre og fængsler i Tyskland og de besatte lande i øst, samlet i Neuengamme, herefter ophørte i det væsentlige Bernadotte's mission, og en stor del af det svenske personel og materiel returnerede til Sverige. En del af det svenske personel og materiel forsatte dog sammen med det danske Hjelpekorps arbejdet, Bernadotte var hele tiden til rådighed og var en stor hjælp i det fremtidige arbejde.

I begyndelsen af april blev der i lighed med øvrige danske fanger, gjort forsøg på at få de danske jøder i Konzentrationslejren "Theresienstadt" ud af lejren, et tilsagn der af Himmler var givet til Bernadotte, men ikke sat i værk. Trods dette tilsagn fra denne "store" mand (Himmler), var det tilsyneladende en umulig opgave at gennemføre, væsentligt på grund af meget stor modstand af andre nazistiske koryfæer, jøderne, hørte jo til det mærkelige tyske begreb, "noget ikke eksisterende".

Efter en stor personlig indsats af Johannes Holm og Frantz Hvass lykkedes det til sidst at få en aftale, dog således, de danske jøder ikke måtte overføres til Neuengamme, men skulle overføres direkte til Sverige. Aftalen var stort set identisk med den aftale Himmler havde med Bernadotte, de svenske myndigheder gav omgående deres tilsagn. Den 15 april ankom danske og svenske busser til Theresienstadt og alle danske jøder blev taget op og blev i en specialtransport via Lübeck overført til Sverige.

Et paradoks i hele denne beretning om jøderne og deres frigivelse, var, at det var at det skete med en aktiv medvirken fra en tysk GESTAPO officer Dr. Rennau, der med sit gode kendskab til psyken hos sine kollegaer, var en værdifuld hjælp, hans assistance var en ikke uvæsentlig årsag at det lykkedes.

Det videre hjælpearbejde fortsatte herefter med både dansk og svensk personel og materiel.

OPBRUD.

Marts forløb rutinemæssig, såfremt noget i Neuengamme kan siges at være rutine.

Krigens, for tyskerne, uheldige udvikling, medførte at blandt SS folket og overfanger en meget nervøs stemning, der gav sig udslag i en kraftig optrapning af brutaliteten og en øget hast med at få henrettet "torsperre" (Dødsdømte), som om det var noget der endelig skulle være overstået inden den endelige afslutning på krigen. I følge senere offentliggjorte "dødebøger" var alene i perioden 1-14 april 1800 dødsfald, sygdom, henrettelser. I de tidligere måneder havde antallet for hele måneden ligget på omkring 2500 døde, altså mellem 80-90 mennesker om dagen, hertil kom så de ikke registrerede, disses tal var væsentlig større.

Den øget brutalitet gik hovedsagelig ud over russere, polakker og mennesker af slavisk afstamning, de var jo i tyskernes øjne, "untermensch" (Mennesker med den laveste status, hvis tilstedeværelse og nytte, kun

var slavens.)

For os danske, adskilte behandlingen sig på mange punkter anderledes (Vi var jo trods alt Arier, der var kommet på vildveje??), navnlig når det drejede sig om korporlig afstraffelse, men jeg tror nu nok mest var vores R.K. pakker, med udsigt til en bid af kagen, der gjorde udslaget.

En ting var i grunden mærkelig i den forbindelse, hvor utrolig det kan lyde, var det sjældent at SS folkene eller nogen af overfangerne selv tog sig for af retterne, men de forventede dog, at der ved udleveringen af pakkerne faldt" lidt af, især var Blockälste og Stubedienst "flinke og hjælpsomme" den dag udleveringen skete, jeg tror dog lejrledelsen også fik deres part inden pakkerne blev udleveret.

På Klinkerwerket gik Ivan og jeg hver dag rundt med vores værktøjskasse og efterså teglværksmaskinerne, smurte lid her og der og skilte en enhed ad, der så ud til at være "defekt", vi havde det her til slut en rolig tid, Kapoerne og SS officererne så vi ikke meget til. Vi fik ind imellem da også tid til at koge havregrød og så var der serveret, med lavmælt tale, sammen med nogle af de andre kammerater, inde i en af tørreovne. Det var nu for resten altid sjovt, tre - fire mennesker, på trods af vi ikke forstod hinandens sprog, alligevel var i stand til at kommunikerer på en hvis måde, mange tegn og mimiske tilkendegivelser er internationale.

Mellem Ivan og jeg var der efterhånden opstået en form for venskab og det selv om vi ikke kunne tale ret mange ord sammen, kommunikation mellem os foregik som før omtalt, med en blanding af dansk, polsk og nogle få tyske gloser, og kropssproget flittig anvendt, jeg fik det ud at vores "samtaler" at han havde sit hjem i Warszawa og han familie var blevet dræbt i krigens første dage, medens han selv havde været soldat, efter at krigen mod Polen var slut var han blevet taget til fange og sendt til lejre forskellige steder. Tros al dette syntes han altid at være i godt humør, en god kammerat var han i hvert tilfælde. Til manges store forbavselse sang han ofte sange hjemmefra.

En mærkelig hændelse indtraf en af de sidste dage jeg arbejdede på Klinkerwerket. Sammen med et par andre stod Ivan og jeg ved en af teglmaskinerne, vi var lige blevet færdig med at lave et parti "Onsdagsteglsten" og var i gang med at rense maskinerne, da vi var ved at færdig, kom den SS officer der havde overtilsynet med arbejdet på værket, hen mod os og som vi nu engang skulle, rev vi straks huen af (mützen ab) og indtog den

foreskrevne retstilling og så som sædvanlig "fåret" lige ud i luften, men så skete der, for os, noget ejendommeligt, han begyndte at tale normalt, og fortalte at han næste morgen skulle afgå til østfronten, derfor ville han sige os farvel og ønske os held fremover, hvorefter han uden videre ord vendte om og gik.

Der gik lang tid før end nogen af os rigtig fattede, hvad der i grunden var sket, vi var mere end målløse, han havde brudt alle skrevne og især uskrevne love, for at sige os farvel, og jeg tror virkelig han mente det, og ville måske på den måde sige undskyld?? Vi følte alle det var meget mærkeligt, en SS officer med menneskelig egenskaber, utroligt!! for ikke at bringe ham i fedtefadet, var der almindelig enighed om ikke at fortælle det til nogen, (han var den SS mand som havde afgjort "striden" den første dag jeg begyndte arbejde på Klinkerwerkets maskinværksted. (jeg kendte ikke hans navn.) Det viste sig i øvrigt at der tilsyneladende almindelig opbrud blandt officerer og det menige vagtmandskab, de blev indrulleret i kamptropperne og skulle afgå til fronten i et håbløs forsøg på at vende krigens gang.

Bernadotte's besøgte Neuengamme den 31 marts, det var en skelsættende begivenhed, der gav et fornyet håb for fremtiden. (vi kendte stadig ikke noget til de forhandlinger der var i gang, ja de fleste af os anede ikke hvem Bernadotte var)

Jeg overværede ikke selv hans besøg, jeg var på arbejde på Klinkerverket, men efter den beskrivelse af mødet der blev givet, da jeg om aftenen vendte tilbage, var virkelig opløftende, vi marcherede ud til gross-appellen for en gang skyld i en håbefuldstemning, ja selv den hæslige march "alten kammeraden" kom næsten til at lyde som sød musik.

Beretningen om hans besøg blev meget levende fortalt af de kammerater der havde været i de Blocke han havde været i, her havde han, som noget ganske uhørt, uden tilladelse, givet sig til at tale med kammeraterne, og ved sin ligefremme måde, havde han trynet og behandlet lejrkommandanten, selveste SS Obersturmbannführer Max Pauly og lejrchefen SS Obersturmführer Anton Thumann med synlig foragt, så de kom til at ligne et par uartige skoledrenge, de som der til daglig var vandt til at kunne opføre sig som Vor Herres overmand, uhørt og fantastisk.

Alene at høre disse historier, var noget der lunede og vi var klar over at noget stort i gære, rygterne om alle danske og norske fanger skulle samles i Neuengamme begyndte at svirre.

Rygterne var for en gang skyld rigtige, transporter med danske og norske fanger fra forskellige lejre begyndte at komme tilbage.

Vi var alle meget spændte på at om der dukkede kendte ansigter op. Jeg håbede hver dag at gense alle vennerne fra Kirke Flinterup, men også med nogle bange anelser, var de alle med tilbage?

Hvornår kammeraterne fra Flinterup kom tilbage husker jeg ikke helt præcis, men jeg det må have været i slutningen af marts, vi var nemlig begyndt at indrette den "Skandinaviske lejr" og det var under den store oprydning jeg først rendte ind i min ven Frode Thorshøj, han viste mig hen til de andre, et glædeligt gensyn, lykkelig vis var de der alle sammen, selv om ingen var helt den samme, som da vi blev skilt for 3 måneder siden, især lille Tommy og skovfoged Dixen så ud til at have det rigtig skidt, alle så de ud til at kunne trænge til et længere rekreation og opfedning, men alligevel var alle ved godt mod og var lykkelige, de var kommet væk fra skyttegravene ved MEPPEN i god tid, de var nemlig blevet klar over hvad der ville være ske, englænderne var ved at komme temmelig tæt på.

Danskerne, heriblandt de fleste politifolk, og nordmændene begyndte nu at komme i et stigende tempo, de kom alle steder fra, de mest syge blev overført direkte tilbage til Danmark.

Den nye afdeling for alle Skandinaver kom til at omfatte den store stenbygning (Block 1-4) Neubaum og den første træbarak (Block 5 og 6), afdelingen kom til at hedde DEN SKANDIAVISKE LEJR.

DEN SKANDIAVISKE LEJR.

En aften jeg kom tilbage til lejren, fik jeg at vide at alle danske i Block 15 skulle flytte over i Neubaum, jeg pakkede mine få ejendele og begav mig straks derover. Da jeg kom derover var der en råben og skrigen fra tyske soldater og SS folk, årsagen til al denne ballade var at de danske og norske tillidsmænd Erik Jakobsen og Sverre Lønborg havde krævet at ingen danske eller norske fanger ville flytte ind før end Blockene var ryddet og der var rengjort og desinficeret overalt, alle madrasser skulle udskiftes og der skulle være nyt halm, krav, som bare få dage før, omgående ville have medført de alvorligste straffe. Tyskerne blev selvfølgelig temmelig chokeret over, at der overhovedet var nogen der turde stille krav, de forlangte omgående indflytning, der med trusler af den værste slags, skulle være afslutte inden næste dags morgen kl 6.

Der var al mulig grund til at få rensset og desinficeret overalt, Blockene havde tidligere været anvendt som "sygehuse" for omkring 4000 hæftlinge der havde ligget overalt med alle former for sygdomme, hvor de fleste var epidemiske.

På opfordring af tillidsmændene blev alle trusler ignoreret og alle gik omgående i gang med at gøre Blockene beboelige.

Alle de gamle uhumske halmmadrasserne, der var gennemvåde af alle mulige efterladenskaber fra den tidligere beboer, blev smidt ud af vinduet og ned i gården, og overalt blev der fejlet skrubbet og vasket, svineriet var ubeskrivelig, det var jo langt fra alle der selv havde kunne gå på toilettet og det flød overalt med gamle forbindinger, madrester, aldrig rensede madspande og spisegrej og andre uhumskheder, det gik mange spande vand med desinficerende væsker til for at få rensset ud.

Under rydningen af køjerne blev der fundet døde liggende i køjerne gemt under madrasserne, de var indtørret som mumier og havde tydelig ligget der i lang tid. De havde, som det ofte forekom, ligget som pant for den næste ration mad, ja flere havde fået brækket den ene arm så den kunne rækkes op under nummeropråb, ak ja, alle kneb gjaldt.

Afvaskning af køjer, gulve og de få borde der fandtes tog hele natten, men næste morgen var alt klart, undtagen madrasser og så få fjernet beskidte halm der lå i en stor bunke uden for bygningen, det lignede en mødding og stank ligesådan.

Næste morgen da tyskerne kom og så al halmen ligge i gården, blev de selvfølgelig helt fra den af, nu skulle der rulle hoveder, men tyskere er nogle ejendommelige mennesker, de har stor respekt for folk med autoritet og en modig holdning, og det havde vore tillidsmænd, så pludselig faldt de ned på jorden og det hele endte med at al det gamle halm kunne fjernes og vi fik nyt til at lave madrasser af.

Medens al dette stod på, var der blandt de øvrige fanger uden for hegnet stor undring, de har ganske givet ventet at der ville komme en større styrke soldater og skyde løs på os, men til deres store forbavselse skete der intet. Men af frygt for, at der fra dem skulle komme reaktioner, blev alle øvrige fanger gennet ind i deres Blokke

Mine kammerater og jeg "indlogerede" os i Neubaum på 1'sal og til forskel fra tidligere fik hver mand sin køje, hvilke luksus.

For at holde os adskilt fra den øvrige lejr var

den skandinaviske lejr blevet lukket af med et hegn, vi kunne herefter ikke længere færdes ude i den "gamle" lejr, men at vi stadig var i Neuengamme var bare at se gennem hegnet.

Tilværelsen havde nu ændret sig total, vi var nu ikke længere HÄFLINGE, men CIVIL INTERNEREDE.

Denne nye situation medførte, at vi nu var fri for arbejdspligt, mønstringer og der daglige optælling blev foretaget "lokalt" og at vi slap for at blive overvåget af overfanger og kapoer, ingen grossappeller og lign. SS folk så vi ikke meget til og der var kun en bevåbnet vagt udenfor hegnet.

En total omvæltning, som i begyndelsen lige som skulle have tid til at sætte sin, stadig var der med en vis skepsis, ville det holde? Det var jo ikke for at holde ord de tyske SS- er var kendt for, havde Himmler stadig hold på sine ledere i toppen?

Nogle dage efter vi var flyttet ind ankom et større antal politifolk fra Buchenwald og Krigsfangelejre, de blev alle indlogeret i Neubaum. Deres ophold varede dog ikke længe, i begyndelsen af april blev alle politifolk og gendarmen afhentet af de hvide busser og kørt tilbage til Danmark. Selv om vi måske nok var lidt misundelig, fik de dog alle gode ønsker med på vejen og mange fik lejlighed at sende en uofficiel hilsen hjem.

Den dag politiet skulle samles fandt nogle ud af at en betjent var en betjent, nogen gik derfor rundt råbte om der var betjente til stede, parkbetjente, rådhusbetjente, ja, alle der bare havde en titel hvor ordet betjent forekom, skulle træde an i gården. Jeg ved ikke om den "Joke" gik igennem, i hvert fald syntes politifolkene ikke selv, det var så morsomt, de var bange for at noget skulle komme i vejen for deres hjemrejse, så der var vel ikke noget til at sige til politifolkenes forbehold.

På et tidspunkt kom nogle af de danske SS soldater, der stadig ophold sig i lejren som fanger, fanget og dømt til døden efter forsøg på at desertere fra deres SS afdeling, hen til hegnet og tryglede om at blive lukket ind. Om de gjorde det, blev jeg aldrig rigtig klar over, men jeg tror ikke de havde held med deres forehavende, de tyske vagter udenfor, viste dem i hvert tilfælde i første omgang bort, om de kom igen ved jeg ikke, men sagen blev diskuteret mand og mand imellem, de havde valgt både det dårligste sted og tidspunkt at spille op på, midt i en koncentrationslejr, stedet hvor deres trosfæller anvendte tortur og

mishandlinger af den værste art, mod tusindvis af mennesker, herunder deres egne landsmænd, der var i hvert tilfælde ikke ret mange der ville garantere for deres sikkerhed såfremt de officielt kom indenfor, de var jo i alles øjne landsforrædere, den almindelige opfattelse var at de i stedet for at lege soldat på østfronten, skulle have tilsluttet de grupper hjemme, der kæmpede for at befri deres eget land for undertrykkelse, der ville der havde været brug for dem.

Vores nye tilværelse formede sig i øvrigt efter de nye og uvante forhold måske noget hektisk. De mange lidelse med konstant frygt for SS folkenes og overfangernes brutale overgreb, opholdet i de uhumske barakker med mangel på søvn, frygten for sygdomme og de konstante nedværdigelser, for mange vedkommende hårdt arbejde med en mangelfuld kost, kort sagt en tilværelse som et skadedyr og som skulle behandles derefter, al dette sad stadig i kroppen selv om som nogen sagde, nu gjaldt det bare om at finde tilbage til mennesket igen. Da politi-folkene blev frigivet, steg håbet, om at det snart også ville blive vores tur, gevaldig.

Samtidig med at vi alle flyttede sammen i den skandinaviske lejr, kom R. K. pakker nu mere regelmæssig, og det var ikke alene fra Dansk Røde Kors svensk Røde Kors havde sendt pakker og minsandten, også fra det Amerikanske Røde Kors, disse pakker var bestemt for alle fanger i lejren. Inden uddelingen skulle foretages blev de af sikkerhedsmæssige grunde stablet op i den skandinaviske lejr og der udtaget nogle folk (bl. a. mig) som vagthold til at passe på hele det store bjerg af pakker, som "løn" fik vi hver en ekstra pakke. Dagen efter blev de kørt væk for at blive fordelt, men jeg gad vide, hvor mange af pakkerne der nåede ud til dem de var beregnet for, pakkerne de forsvandt, men hvorhen?

Svenske pakkerne var meget lig de danske dog med flere cigaretter "der ovre fra", hvorimod pakkerne fra Amerika, uden på nogen måde at kritisere dem, så indeholdt de ikke meget til at give en stakkels udmagret hængsl sul på kroppen. Den bestod hovedsagelig af marmelade, sirup, kiks og småkager, som det bedste, var der et helt karton rigtige amerikanske cigaretter, hvilke rigdom. Jeg tro at pakkernes indhold svarede til de pakker der var sendt til de amerikanske soldater. Udover alle de søde tin var der nogle små dåse der indeholdt ca. 100 gram af et pulver der lugtede kraftig af kaffe. Den første kop af dette stof blev noget af en kraftig sag, vi havde i vores ukendskab anvendt en hel dåse til en lille kande, så efter den første smagsprøve blev vi hurtig klar over at det var kaffe, men at den

anvendte mængde skulle reduceres betydelig. Men det viste sig dog hurtigt at det var ikke kaffe vi havde godt af, hjertet begyndte at danse polka, maven gjorde vrøvl og nattesøvn blev der ikke ret meget af den nat. Det var mit første møde med hvad amerikanerne kaldte "Instant coffee", pulver kaffe.

Den rigelige tilførsel af fødevarepakker medførte at det ikke længere var behov for maden fra det "tyske køkken", ja, jeg tror ikke der var nogen der længere spiste eller havde behov for kartoffelsuppe eller gammel rugbrød med savsmuld.

Overalt blev der i den nye lejr opfundet nye udgaver af den "højere gastronomi", specielt frikadeller var efterspurgt, de var fremstillet af spegepølse og havregryn rørt sammen med mælk af mælkepulver og stegt på en jernplade over kakkelovnen, en populær spise, det sammen med var stegt røget flæsk og rigtig dansk rugbrød, havregrød med amerikansk syltetøj, og pålægsmad med røget fedt og sukke, og så rigtig kaffe med kiks, ja, opfindsomheden var stor. I vores gruppe havde vi en kammerat fra Hillerød. Jeg tror "millionæren", som vi kaldte ham, var en af vores mest tilfredse kunder, han var automobilforhandler i Hillerød og dette med at lave mad var ikke lige ham, så han satte stor pris på vore "hjemmelavede" frikadeller og havregrød, vi skulle nok alle sammen få en hel ny bil hver, når vi kom hjem, lovede han!!

I de dage genvandt vi nogle af de tabte kilo, og fik lidt af deres gamle humør tilbage, der gav sig udslag i, at ikke ret længe efter lejren var oprettet begyndte man at opført mindre revyer og kabaretter med sange og sketcher af og med folk, der for mange vedkommende pludselig opdagede at de havde talent, så om aftenen var der optræden af forskellig art.

Mønstringer og optælling blev altid foretaget danske "gruppelødere" der alle var udpeget af tillidsmændene, der automatisk og loyalt blev betragtet som vores ledere. Resultatet af mønstringerne blev så afleveret til tyskerne, om de nogen sinde var klar over hvordan de rigtige tal skulle være, tvivler jeg stærkt på.

Hver formiddag gik med at gøre rent både indenfor og uden for med de forhåndenværende midler, varmt vand og sæbe var jo ikke det produkt der var blandt de mest benyttede i lejren

Et meget væsentligt problem var vores personlige hygiejne. I Neuenbaum var der et forbavsende godt vaskerum, dog kun med koldt vand, det var dog til at holde ud. Der blev ligeledes gjort store anstrengelse

for at gøre os lusefri, for at få has på dette problem havde vi fået et lusepulver i spraydåser, så kunne man duce sig over med pulveret, det lykkedes os at komme af med uvæsenet og blive lusefri.

Alle lod nu håret gro, så der forhadte "autobahne" efterhånden forsvandt, der var dog nogle der vedligeholdte den, de ville have et synligt minde med hjem!! En autobahne var en hårfri stribe, klippet langs med hovedbunden, denne stribe skulle, altid være vel klippet. Længden af de øvrige hovedhår måtte ikke aldrig overstige 1 cm. enhver form for skæg var selvfølgelig forbudt.

Under opholdet i de tidligere Blocke blev klipning og barbering foretaget af Stubedienst, han var den eneste der måtte have knive og sakse, mod behørig betaling (cigaretter) eller andre "tjenesteydelser" sørgede han for at vedkommende blev reglementeret klippet. Det var dog ikke alle der havde råd til et besøg hos "frisøren", så klarede sig ved med en brændende træspån at brænde skægget af, en barks omgang. Det var såmænd ikke af hensyn til hygiejne at vi næsten skulle være "hårløse", det var kun for at give lusene et mindre område at være på, ok så var de jo også lettere at fange!!.

Som bekendt fik jeg aldrig mit hår tilbage efter den første brutale klipning og mit sparsomme skæg kunne jeg trække ud med rode, så der var et af de problemer jeg var forskånet for.

Som omtalt kunne indholdet af Røde Kors pakkernes indhold af fødemidler, dække vores daglige behov og ofte lidt til, så hver morgen kom en fladvogn der blev læsset med indsamlede fødevarer og kørt over til reviret, vognen måtte dog kun komme til porten hvor den blev tømt, fordelingen skulle foretages af "plejerne", så de tog nok også deres part.

De daglige rygter om hjemtransport blev ved med at svirre igennem hele april måned.

Efter politiets afrejse, blev der en pause i transporterne, men vi blev dog hele tiden orienteret om at både Folke Bernadotte og ledere fra det Danske Hjelpekorps til stadighed var i forhandlinger både med Himmler og andre tyske myndigheder om muligheder for frigivelse.

Krigen rykkede stadig nærmere, hver nat var der luftbombardementer over Hamborg eller byer omkring, nogen gange faldt bomberne meget tæt på så hele bygningen rystede og køjerne svajede, så det var bare med at holde fast. Vi var blevet fritaget for at gå i kælderen, et angreb på lejren anså vi nu heller ikke

som særlig sandsynlig, de allierede måtte havde opdaget at det var en fangelejr der lå her. Skulle vi blive ramt af en vildfarende bombe var chancerne for at klare den større end ved for så mange mennesker at være lukket inde i kælderne. Vi kunne nu også begynde at høre at de allierede tropper var ved at nærme sig, kanontordenen blev for hver dag tydeligere og tydeligere. Skulle vi nå at komme væk fra lejren inden englænderne rykkede ind skulle det være snart.

ØVRIGE FANGER EVKUERES.

I midten af april begyndte tømningen af lejrens øvrige fanger, på af få dage var hele lejren tømt for hæflinge, tilbage var kun nogle få gamle overfanger og gamle soldater, der var for gamle til at sende til fronten, alle øvrige SS officerer og menige vagtsoldater og de fleste overfanger var sendt til fronten. Vi var tilsyneladende overladt til os selv.

Det var en mærkelig syn at se hele lejren næsten tom, hvor de havde ført alle de øvrige fanger hen og hvad der var sket med dem var der ingen der viste det??

Der skulle gå mange år før jeg læste jeg beretninger om hvilke skæbne, der var overgået disse fanger. Alle var blevet ført på march nordpå mod Lübeck. Ved ankomsten blev de "lastet" i 4 udrangerede skibe, der efterhånden som de var fyldt op sejlede ud på Kielerfjorden og ankrede op, Det anslåede antal var 14000 mænd og kvinder.

Det var dog ikke alle så langt, ca. 6000 bukkede under på vejen på grund af sult og udmattelse. Skibene lå nu som flydende koncentrationslejre. Den tredje maj skete katastrofen, i den tro at skibene var tyske troppetransportfartøjer blev de angrebet og sænket eller stærkt beskadiget af engelske bombeflyvere. Denne tragiske hændelse medførte at mere end halvdelen af fangerne ombord omkom.

Man kan stille sig spørgsmålet: Hvorfor skulle alle disse fanger absolut ombord på disse skibe og hvad var den egentlige hensigt med denne transport????

At vi ikke kom til at dele samme skæbne, kan udelukkende tilskrives folkene bag det skandinaviske hjælpearbejde, hvis store indsats fortjener den største respekt.

I den skandinaviske lejr var spændingen efterhånden ved at være stor, rygterne svirrede, alle håbede at hjemtransporterne ville komme i gang inden de engelske tropper ankom, kanontordenen i det fjerne blev tydeligere time for time.

Den 19 april kom endelig den glædelige meddelelse: Alle skal være rejseklar næste morgen kl.6, De hvide busser ville komme, hjemrejsen skulle begynde.

Vi skulle hjem

KAPITEL 11.

DET STORE OPRUD.

Bedre og bedre dag for dag
Bedre og bedre dag for dag
Du skal more dig og smile

Selv om andre syns at fortvi'le

Så syng med velbehag

Åh Åh Åh Åh Åh

Det går bedre dag for dag

(Svensk revyviser fra 1944, brugt af danske og norske fanger som slagsang)

SIGNAL TIL AFGANG

Så kom så endelig den signal vi alle havde gået og ventet på med længsel: Alle skal være klar til evakuering i morgen klokken 6 og vi skal være ude af lejren inden klokken 1730.

Ved denne besked steg håbet og optimismen overalt. Nogle var dog stadig skeptiske, især dem, der gennem en lang tid i fangeskab, havde set hvordan tyskerne ustandselig var fulde af løgn og løb fra givne løfter, skulle det denne gang være rigtig? ville der ikke som sædvanlig ikke komme kontraordre? Gik det hele ikke bare ud på at skjule at vi skulle af sted som alle de andre fanger? Ja, spørgsmålene var mange og ikke alle var lige optimistiske, de havde været ude for meget gennem deres tid som Häftling.

Som tidligere nævnt var lejren tømt for alle øvrige fanger, de var alle blevet transport-eret væk til en ukendt skæbne. Overfanger og SS officerer og menige var

sendt til den vaklende østfront, kun nogle gamle Folksturmssoldater (gamle mænd og invalider der var indkaldt til, som de sidste til, at forsvare Tyskland) og overfanger der tilsyneladende havde været for gamle til at blive sendt til fronten, gik nu rundt og så ud som om de ikke viste hvad de skulle gøre ved sig selv.

Inden forberedelserne til evakueringen begyndte, samledes vi alle i gården og mindedes dem der ikke fik muligheden for at opleve dette lykkelige øjeblik.

Nogle dage før den 19. havde hjælpegruppen i Friedricsruhe fået tilladelse til at nogle læger og hjælpere kunne tage ophold i lejren, dels for at tilse de syge og for sammen med lejrens tillidsmænd, at fastlægge de praktiske retnings-linierne for evakueringen.

Først og fremmest skulle alle syge, svagelige og gamle af sted, og derefter kom øvrige i rækkefølge efter fysiske helbredstilstand og alder, alle der var i nogenlunde god fysisk form skulle vente.

Det var let at "pakke", ud over hvad vi kunne have i en Røde Kors karton med mad og nogle få genstande, var der ikke ret meget mere, af tøj havde vi jo kun det vi havde på.

Næste morgen den 20 april (i øvrigt Hitlers fødselsdag!!), efter en, for de fleste, søvnløs nat, begyndte de første busser at komme ind i lejren, sammen med dem kom også ambulancer og hjælpe køretøjer, der medbragte ekstra benzin, reservedele og andre ting der ville være nødvendig under turen., alt skulle medbringes hjemmefra, der var intet at få i Tyskland. Alle køretøjer var også denne gang malet hvide overalt og med et stort Røde Kors mærke på alle sider og på taget. De "Hvide Busser" kørte igen, og denne gang var de fleste danske køretøjer.

Straks efter ankomsten begyndte evakueringen efter de i forvejen udfærdigede planer. Med et moderne udtryk, var det en "Busbro" der blev bygget mellem Neuengamme og den danske grænse.

Det var i sidste øjeblik at evakueringen kom i gang, de engelske tropper rykkede hurtig frem og var gået over Elben dagen før, kanontordenen kunne tydelig høres og over området var der hele tiden engelske jagerfly som afpatruljere luftrummet uden dog at lægge an til angreb. Flyenes tilstedeværelse virkede beroligende, vi forestillede os at de overvågede evakueringen og passede på at tyskerne ikke lavede numre. Evakueringen forløb efter planen, lige indtil et tidspunkt om eftermiddagen, jeg tror det var ved

firetiden, der var opstået et alvorligt problem med transporterne, en eller anden tysker havde fået kolde fødder, så evakueringen var blevet standset. Evakueringen skulle være afslutte senest kl. 1730, det var blevet oplyst at der efter dette tidspunkt ikke ville være mange cancer for at komme videre, idet det forventedes at englænderne omkring dette tidspunkt ville starte et angreb og blokere alle veje nordpå, vi måtte så påregne at være i krigszonen, uden cancer for slippe fri. På dette tidspunkt var vi omkring 100-150 mand tilbage. Det blev derfor besluttet at vi skulle stille op og begynde at gå ud af landevejen mod Friederichruhe og gå busserne i møde.

Frode Thorshøj, Arne Liebe, Schiek, Kjønnerskov, jeg selv, sammen med flere andre fra Flinterupgruppen, var blandt dem der havde meldt sig til at marchen.

Vi stillede op med vores få pakkenelliker for at påbegynde den ikke helt ufarlige march, set fra luften kunne vi nemt blive forvekslet med marcherende tropper.

Inden der var kommet orden på styrken og marchen skulle begynde, skete der pludselig et mirakel, pludselig kom der 3 busser kørende ind på appelpladsen, klokken var på det tidspunkt omkring 17, altså lige i sidste øjeblik. Og ganske rigtig da vi steg op i busserne begyndte det et voldsomt skyderi næsten lige i nærheden, om det var tyskerne der skød eller det var det forventede engelske angreb der var begyndt er uvis. En ting var sikkert for os, det var bare med at komme op i køretøjerne og komme væk.

Vi var således det sidste hold danske og norske fanger der slap ud af Neuengamme. Først kørte vi mod Friederichruhe, her gjorde vi holdt, det var ved at blive mørkt og det var begyndt at regne, at køre videre kunne være risikabelt, vi kunne meget let komme for tæt på fronten. Vi skulle derfor overnatte i skoven, alle fik udleveret nogle tæpper og så var det med at finde et passende sted, hvor det ikke var alt for vådt, at overnatte, det var koldt og regnen varede ved, men humøret fejlede ikke noget.

Tidlig næste morgen kørte hele kortegen så igen videre mod den danske grænse. Efterhånden som vi nærmede os den danske grænse blev der mere og mere stille i bussen, pludselig var der en der udbrød: Jeg tror sgu vi er de eneste der er kommet ud af den forbandede lejr med livet i behold, alle de andre er sgu blevet slået ihjel, jeg har været i MEPPE, så det en anden gang jeg slipper levende ud af en lejr.

På turen op gennem Tyskland blev vi vidnet til alle de forfærdelige ødelæggelse krigen havde medført, totalt udbombede områder og byer, og overalt var det stor nød og elendighed blandt befolkningen.

På et tidspunkt var vores rutebil ved at komme på gale veje, vi var kommet ind på en vej der førte mod Berlin, efterhånden som vi kom frem, blev flygtningestrømme fra øst tættere og tættere, mennesker i forfærdelig nød, alle trækkende på alle mulige slags køretøjer, med deres få ejendele, på flugt for de fremstormende russiske tropper, ja, sagt uden hovmod, lignede de en flok Neuengammefanger på vej til dagens arbejde. Chaufføren fik hurtigt vendt vogne og snart var vi på rette kurs igen. Den tyske befolkning havde så sandelig fåret lov til at betale dyrt for Hitlers sindssyge eventyr. Et andet sted på vejen lå en dansk bus i grøften, den var tom, så dem der havde været med den var tilsyneladende blevet samlet op af andre forbipasserende busser. Vi fik senere at vide at bussen havde været ude for et engelsk flyveangreb, uden dog nogen var kommet til skade. Der var sket flere gange at tyske tropper under deres havde tilbagetog, benyttede de danske konvojer som dække.

Lige før middag, nåede vi den danske grænse ved Kruså, det var for os, som at komme ind i eventyrland, vi var dårlig kommet over grænsen før en masse mennesker kom og gav os en hjertelig velkomst, ja det var meget gribende, ja ubeskrivelig. Kvinder fra det danske lottekorps stod klar med mad og tøj til dem der stadig havde deres stribede fangedragter på. Alle var synlig berørte af den modtagelse, der blev kaste blomster, wienerbrød og øl ind i vognen. Vi troede at vi var nogle helvedes karle, så selvfølgelig skulle der drikkes en bajer, men ak og ve, øllet var for kraftig en "kost", ikke så snart var den første bajer drukket, før end den kom op igen, det gik bedre med Wienerbrødet, det var herligt at smage rigtig dansk kage igen.

Evakueringen var for danskere og nordmænd i Neuengamme var slut vi var alle kommet helskindet til Danmark. Med denne enestående indsats var det lykkedes for de initiativrige norske og danske svenske ledere, sammen med Grev Folke Bernadotte, og hele det svenske korps at få samtlige 4224 fanger ud af Hitler's og Himmler's dødslejre, men intet var lykkedes uden alle de mange anonyme chauffører og hjælperes frivillige assistance, en bedrift alle der blev reddet, er dem en stor tak skyldig. Jeg tror at det var en af verdens første organiserede humanistiske hjælpeaktioner!!

MØGELKÆR

Alle tidligere hjemkommen var kommet tilbage til Frøslevlejren, officielt var vi jo stadig fanger, vi var hverken benådet eller frigivet, vi var bare flyttet.

En så stor tilstrømning af fanger, havde overbelastet Frøslevlejrens kapacitet langt ud over det forsvarlige. Vi fortsatte derfor vores tur yderlige nordpå til Møgelkærlejren.

Møgelkær var en tidligere hovedgård nær Horsens, der tidligere var blevet anvendt af Socialministeriet som ungdomsfængsel. Gården var nu rømmet for de tidligere beboer og var klar til at modtage os. Her ankom vi den 21 april og blev midlertidig indlogeret i staldene og på høloftet. Administrationen var ligesom Frøslevlejren under det danske fængselsvæsen og jeg mener at forplejningen blev varetaget af det danske lottekorps, men bevogtningen var stadig tysk

Et af de store problemer for tyskerne var, at papirerne med alle vores data var forsvunden, ingen oplysninger var tilsyneladende kommet med fra Neuengamme, og da både GESTAPO hovedkvartererne i Århus, Odense og København var bombet og ødelagt fandtes der tilsyneladende ikke længere oplysninger om vore "forbrydelser", og en tysker uden papir er totalt hjælpeløs. Selvfølgelig havde de danske hjælpere alle oplysninger, men dem holdt de for sig selv.

En "snedig" SS officer fik en god ide, der blev fremstillet og uddelt nogle skemaer, hvor vi skulle anfører fangenummer, navn, adresse, hvornår og hvorfor vi var blevet taget til fange og flere andre tåbelige oplysninger. Besvarelsen af disse skemaerne ville i dag være interessant læsning, alle svarerne var kryptisk og underfundige og præget af typisk dansk humor, som garanteret ingen tysks SS mand havde evnen til at forstå ironien af, skemaerne skulle besvares på tysk, alle skrev alt på dansk eller engelsk og flere andre sprog. Skulle skemaerne stadig findes er det helt sikkert morsom læsning.

Møgelkærlejren var normalt ikke hegnet ind, der var således fri passage ud af lejren, mange, især tidligere fanger fra horsenseggen samt jyder i øvrigt benyttede lejligheden og tog lige så stille hjem, og mange Horsensboer kom på besøg og hilste på (alle havde lidt godt med), der hele fik efterhånden præg af een stor familieskovtur Men idyllen varede det

varede ikke ret længe, tyskerne opdagede den efterhånden store rømning fra lejren og krævede at hele lejren skulle hegnes ind.

Hegnet blev stillet op i sådan en fart at der fremkom flere næsten absurde situationer, Horsensboer der var på besøg var pludselig blevet fanget inden for lejren og der "fanger" der var på "udetur" der kunne ikke komme ind i lejren igen, så begge parter var nød til at snige sig over og under hegnet, det var i øvrigt ikke ret højt og der var ikke som i Neuengamme sat højspænding på.

Grev Bernadotte havde under forhandlingerne med de tyske myndigheder fået tilsagn at alle danske og norske fanger kunne overføres til Sverige. Bernadotte fortsatte derfor stadig forhandlinger med tyske SS myndigheder for at få grønt lys til overførelsen, de svenske myndigheder havde allerede givet deres tilsagn.

Endelig den 28 april gav de tyske myndigheder sig, dog med den betingelse at, når Tyskland havde vundet krigen skulle svenskerne sende os tilbage til Tyskland igen!!! Det var næsten til at grine af.

BÅDSTAD, SVERIGE.

Rejsen til det "forjættede" land startede tidlig om morgenen den 29 april fra Horsens med tog, under mere komfortable forhold, end dem vi blev budt da vi rejste den anden vej i december. På færgen fik vi lov til at stige ud, og nød turen over bæltet.

Med toget til Sverige var vi mellem 100 -150 danskere og nordmænd, især nordmændene var glade de kom jo igen et lille stykke nær deres hjemstavn.

Om eftermiddagen nåede vi til Østerport station. På stationen stod der en masse mennesker. Pludselig fik øje på min mor, det var vel nok en overraskelse, hun havde fra Kommandør Lichtenberg i søværnet fået meddelelse om, at vi ville ankomme til Østerport station om eftermiddagen. Det viste sig at Kommandøren i længere tid havde været en formidler til familierne, om hvordan det gik os. Igen et strålende eksempel på de gode initiativer der hele tiden blev udført på "hjemmefronten". Gensynet blev, selv om det var kort, meget hjertelig, mor fortalte at alt stod vel til der hjemme og havde hilsener med fra alle. Hun spurgte om jeg havde fået de pakker og breve hun havde sendt, det var sørgelig, jeg kunne kun sige at jeg ikke havde modtaget hverken pakker eller breve. Der ikke ret lang tid til snak, men jeg fik fortalt, at jeg havde

det godt og at vi nu skulle videre til Sverige og jeg nok skulle komme tilbage efter krigens afslutning.

Inden vi nåede at komme videre til Sverige var det samlede antal nede på under hundrede, de manglende var "stået af undervejs". Selv om de tyske vagter der havde været med toget, hele tiden gik rundt om hele togstammen, lykkedes det dog nogle af stige af og gå hjem. Frode og jeg havde også talt om eventuelle muligheder for at stige af, men hvor skulle vi gå hen, vi ville være nød til at gå "under jorden", vi havde ikke kendskab til hvem vi kunne henvende os til, hele vores gruppe var sprængt og vi ville være som en "hund i et spil kegler" såfremt, hvad vi forventede, der opstod kampe med tyske styrker ved kapitulationen. Så vi blev hvor vi var og tog turen med til Sverige.

Efter det ret korte ophold Østerport station fortsatte rejsen mod Helsingør, jeg måtte med en hilsen til alle tage afsked med min mor.

Bortset fra at vi vidste at turen gik til Sverige var det endelige bestemmelsessted stadig ukendt.

Først ved ankomsten til Helsingborg måtte vi stige af toget. En svenske Lotter stod her klar til at tage imod os, her fik vi alle først et kærkommen bad, med varmt vand og sæbe, (det første rigtige bad siden det tidligere omtalte afvaskning med klipning!!) derefter blev vi undersøgt for lus og andet utøj og en grundig lægeundersøgelse. Efter badet og undersøgelserne fik vi udleveret en hel ny beklædning, undertøj (for første gang i 6 måneder) og en hel ny habit og en alpehue, vi kikkede forbavsede på alle de "nye" mennesker der pludselig stod omkring os, det hele lignede lidt af situationen fra den uhyggelig dag vi blev "klædt" om i Neuengamme, blot med omvendt. Til slut kom der folk fra den svenske flygtninge-administration, der skulle have alle vores personlig data, herunder tidligere fangenummer, vi blev hermed registret som flygtninge i Sverige, vores status som fange var hermed slut.

Da hele den officielle procedure var slut et herligt måltid mad på svensk jord, rene "velfriseret" og i vore nye tøj sad vi nu her for første gang i lange tider, og for manges vedkommende i flere år, som frie mennesker.

Under måltidet blev det fortalt, at vi skulle videre til Båstad, en lille by der lå ved Hallandsåsen midsvejs mellem Halmstad og Helsingborg.

Båstad var en lille badeby, med omkring 2000 indbyggere, kendt for sine internationale tennis og

golfbaner, et meget søgt sted for den svenske adel og det bedre borgerskab.

Vi ankom til Båstad den 30 april sent på eftermiddagen, her blev vi indlogeret på en af byens skoler sovesteder og opholdsrum var i klasseværelserne, jeg tror at maden kom fra et feltkøkken.

Tiden gik med lediggang, der var ikke truffet foranstaltninger til underholdninger eller tur ud i naturen, af en eller anden grund var det ikke tilladt os at færdes uden for skolens område, tiden fik vi for det meste til at gå med samtaler med vore norske venner mest om fremtiden, der blev aldrig snakket om opholdet i de tyske lejre. Jeg er sikker på at det ville så tidlig efter være en for stor belastning for de fleste, alle beholdt problemerne for sig selv. Psykologhjælp var et ukendt begreb den gang.

Ventetiden kunne derfor virke lang, det var ikke mange informationer vi fik og aviser og blade så vi ikke noget til.

Den 30 april blev det meddelt at Hitler og han med sin nye hustru, havde begået selvmord i Berlin. Han var kort forinden blevet gift med sin elskerinde Eva Braun, der var ingen der begræd hans bortgang. Samme dag var Berlin blevet erobret af sovjetiske tropper.

HJEMME IGEN.

Endelig kom det store øjeblik. Allerede den 4 maj sent om aftenen lød der vedvarende rygter om at tyskerne havde kapituleret. Den 5 maj om morgenen blev alle kaldt sammen og vores danske leder meddelte at der i radioen fra LONDON i aftes var blevet meddelt at: De tyske tropper i Holland, Nordtyskland og i Danmark har overgivet sig. Kapitulationen skulle gælde fra den 5 maj klokken 8. Kapitulationen omfattede altså ikke Norge

Glæde var selvfølgelig stor blandt alle danske, nu skulle vi hjem, men skuffelsen blandt nordmændene var tydelig, de frygtede og med rette, at tyske banditter og norske QUISLINGE (Forrædere) i Norge skulle gå amok, voldshandlinger der kunne gå ud over slægtninge og venner. De trøstede sig dog med at det ikke kunne vare ret mange dage før end Norge også ville være fra fri det tyske tyranni.

Den 5 maj om morgenen blev der afholdt en

samlet parade, efter at havde mindes dem, der ikke kom hjem, ønskede vi alle hinanden en god hjemfart og takkede de svenske flygtningemyndigheder for den gode modtagelse de havde givet os ved ankomsten.

Nu havde alle danskere kun en tanke i hovedet, at komme hjem. Der skulle dog alligevel gå nogle dage, hjemrejsen skulle jo først arrangeres, og imens svirrede rygterne. I København skulle der været opstået kampe mellem tyske soldater og danske modstandsfolk, også den hjemvendte "Danske Brigade", der bestod af danske flygtninge, der som soldater var blevet udrustet og uddannet i Sverige, var allerede var bl. a. under deres march gennem København blevet angrebet af tyske snigskytte. Omkring 100 modstandsfolk og "civile" mistede livet i dagene omkring den 5. maj.

Den 8. maj kom så den store dag, vi skulle hjem. I rutebiler blev kørt til Helsingborg og her kunne vi så, som helt frie mennesker, tage færgen til Helsingør og med toget videre til København.

Den 8. maj kom ligeledes den længde ventede meddelelse som alle i hele Europa havde ventet på: Tyskland har overgivet sig, krigen i Europa er slut. Efter mere end 5 år var nu både Danmark og Norge og alle øvrige okkuperede lande i Europa igen frie.

Det var på mange måder en mærkelig fornemmelse at komme hjem, ankomsten var ret upåagtet, der var stor ståhej i gaderne på grund af Tysklands endelig nederlag og ubetinget overgivelse som var blevet meddelt samme dag.

Mærkværdigvis har jeg ikke nogen erindringer om selve dagen, jeg må været kommet temmelig ubemærket ind af døren i Håndværkerhaven.

Det var vel klart, at efter hjemkomsten blev mange følelser sat på prøve, men al dette er meget vanskelig at beskrive. Som der hele tiden blev sagt både af venner og familie, lad al dette nu ligge, du er kommet helskindet hjem og lad alt blive ved det gamle. Ja alt skulle være som sagt være ved det gamle, men jeg selv var blevet en anden. Det var umådelig svært at være sammen med mine gamle kammerater på samme måde som i "gamle dage", al deres pjankede og fuldemandssnak var mig så inderlig ligegyldig, deres store ord om alle de farefulde "heltegerninger" de havde udført, men hvor det desværre hele tiden skinnede klart igennem at ingen af dem på noget tidspunkt havde deltaget i noget af al det de diskede op med.

Den 28. maj fyldte min mor 40 år, det skulle selvfølgelig fejres, hele familien var samlet, det var i øvrigt første gang efter jeg var kommet hjem jeg var

sammen med dem. Jeg var dagen før blevet genindkaldt til søværnet.

Festen skulle også være en slags velkomst for mig, jeg kan huske min rare onkel Charles under middagen rejste sig og holdt en tale, hvor han bl. a. sagde: nu skal du bare glemme det hele og du må ikke gå og bære nag, ak ja. Jeg er overbevist om at det var velment og jeg er også klar over at både ham og tante Anna var de eneste der havde nogen forståelse for min situation. Min landlov udløb klokken 22 så jeg måtte forlade festen allerede kl. 21, for at nå ud på Holmen til rette tid, det var jeg nu ikke ked af, det hele var bare ved at blive for meget. Men lige inden jeg skulle gå startede min onkel Hans en indsamling til fordel for mig, det var klart velment, men jeg følte mig som den fortabte søn, der bare skulle have lidt trøst.

Turen tilbage til Holmen var et mareridt. Glemme! Dette ord havde sat noget i gang, jeg kom til at tænke på muselmændene, transporten af alle de døde til krematoriet, henrettelserne ved Holzhof, mishandlingerne, den ustandselige fornædrelse og al de uhyrlige ting der var sket, kunne jeg glemme al dette fordi det blev sagt ved en fest!!! Jeg kunne ikke. Det meste af vejen til Holmen gik jeg og tudbrølede. Da jeg kom ud til Christianshavn Torv mødte jeg Frode Thorshøj, han havde det ikke meget bedre end jeg, så vi enige om at der var kun en fornuftig ting at gøre, at drikke os rigtig fulde, og det gjorde vi så, jeg havde til al held pengene fra onkel Hans, jeg tror der omkring 40 kroner, rigeligt for 2 personer, så vi tog turen nedad Prinsessegade og besøgte alle, de dengang mange, værtshuse

Da vi ud på natten kom tilbage til Holmen, temmelig meget for sent og meget berusede, var det til al held min gamle forstander fra Flinterup og nu kammerat fra Neuengamme, Ejner Fransen, der var vagthavende Kvartermester. Han fik lempet os til køjs, og næste morgen havde vi en meget lang samtale bl. hvad vi skulle gøre ved vores liv, jo Ejner fornægtede sig ikke, men fortsatte hvor han slap fra Neuengamme, en usædvanlig mand.

En af de første dage efter hjemkomsten havde melde jeg mig på søværnets personelkontor. Holmen var endnu ikke helt rensat for den tyske marines efterladenskaber, så personelkontoret var midlertidig oprettet på Chrisianbrygge i en bygning tilknyttet Det Kongelige Bibliotek. Jeg blev spurgt om, om jeg stadig ville forsætte i søværnet eller jeg ville løses fra min kontrakt, jeg måtte i såfald påregne at blive indkaldt

senere for at aftjene min værnepligt. Jeg ville nu godt forsætte som Mathelev, og søge at skabe mig en karriere som artillerimekaniker.

Jeg gik så hjem og ventede. Når der var ryddet op på Holmen og der blev mulighed for inkassanering, ville alle Mathelever blive genindkaldt og skolen ville forsætte. Den 28. maj kom der ordre til at jeg skulle stille på Holmen. Vi blev iklædt i hasteindkøbte svenske marineuniformer som paradeuniform og en overall til hverdag brug. Den gode gamle fregat "FYEN" var stadig ubrugelig efter tyskernes hærgen, så vi blev inkassaneret i en bygning der tidligere havde været anvendt som Gasbeskyttelsemagasin.

Jeg var atter i tjeneste i Søværnet.

Den 2. September 1945 blev Japans kapitulation underskrevet den anden verdenskrig var slut. Alle kamphandlinger var dog ophørt den 15. August.

Inden japanerne overgav sig havde det amerikanske luftvåben anvendt et nyt forfærdelig våben, Atombomben, over byerne Hiroshima og Nagasaki, bomberne dræbte på brøkdeler af sekunder dræbte mange tusinde indbyggere og forårsagede kvæstelser og dødelig radioaktiv bestråling på yderlige tusindvis af civile japaner.

Med opdagelsen og anvendelse af de uhyggelige kræfter der fandtes i atombomben, fik enhver form for krig en hel ny og uhyggelig dimension.

Den 2. verdenskrig var slut. En krig der havde krævet umådelige ofre såvel i dræbte, sårede og ødelagte materielle værdier. Mere end 56 millioner mennesker mistede livet hvor de fleste var civile.

Som beskrevet i beretningen lykkedes der Hitler og hans lejesvende at få likvideret 6 millioner jøder samt et ukendt antal tusinder af civile sovjetborgere, sigøjnere, og andre uønskede personer. Alle disse mennesker blev dræbt kun fordi de var anderledes.

Hermed slutte jeg min beretning om hvad jeg så og oplevede i de bevægede år 1943, 44. Og 45.

Efterskrift

Efter disse oplevelser, er jeg blevet overbevist om, at Helvede ikke er et åndelig begreb, det er menneskeskabt, og Fanden er personer med et sygeligt magtbegær og en overnaturlig evne til at dominere en hel befolkning.

Han findes over alt og taler alle sprog.

BILLEDER FRA OPHOLDER SOM INTERNEREDE

I DEN SVENSKE BY BÅSTAD

Vi var 100 danske og norske tidligere fanger der var samlet i den svenske by Båstad.

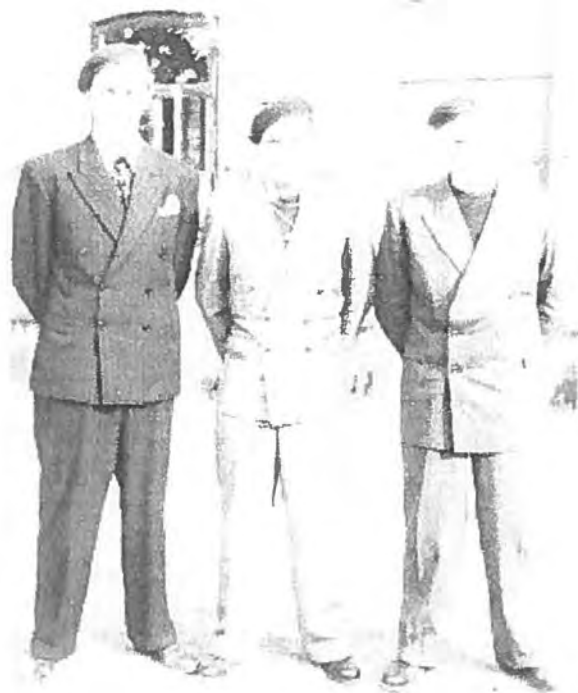

Den 5`maj

Tidlig om morgenen den 5`maj, alle blev kaldt sammen for at få den glædelige meddelelse at tyskerne i Danmark havde overgivet sig. Danmark var atter frit.

I Norge overgav tyskerne sig først den 7`maj samme dag som krigen var slut i hele Europa.

Frode Thorshøj, Arne Liebe Hansen, og jeg